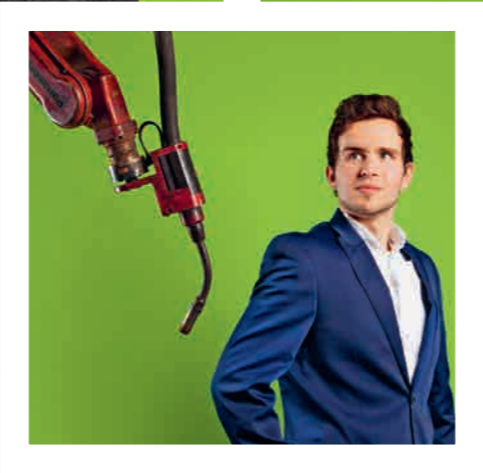
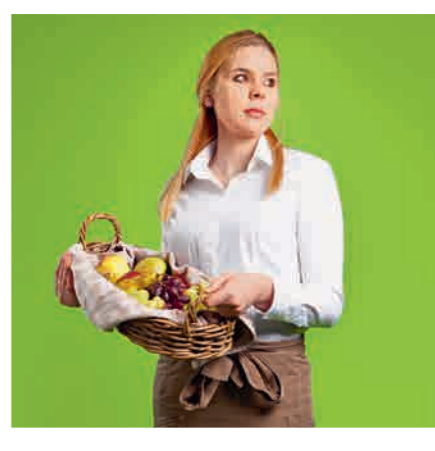
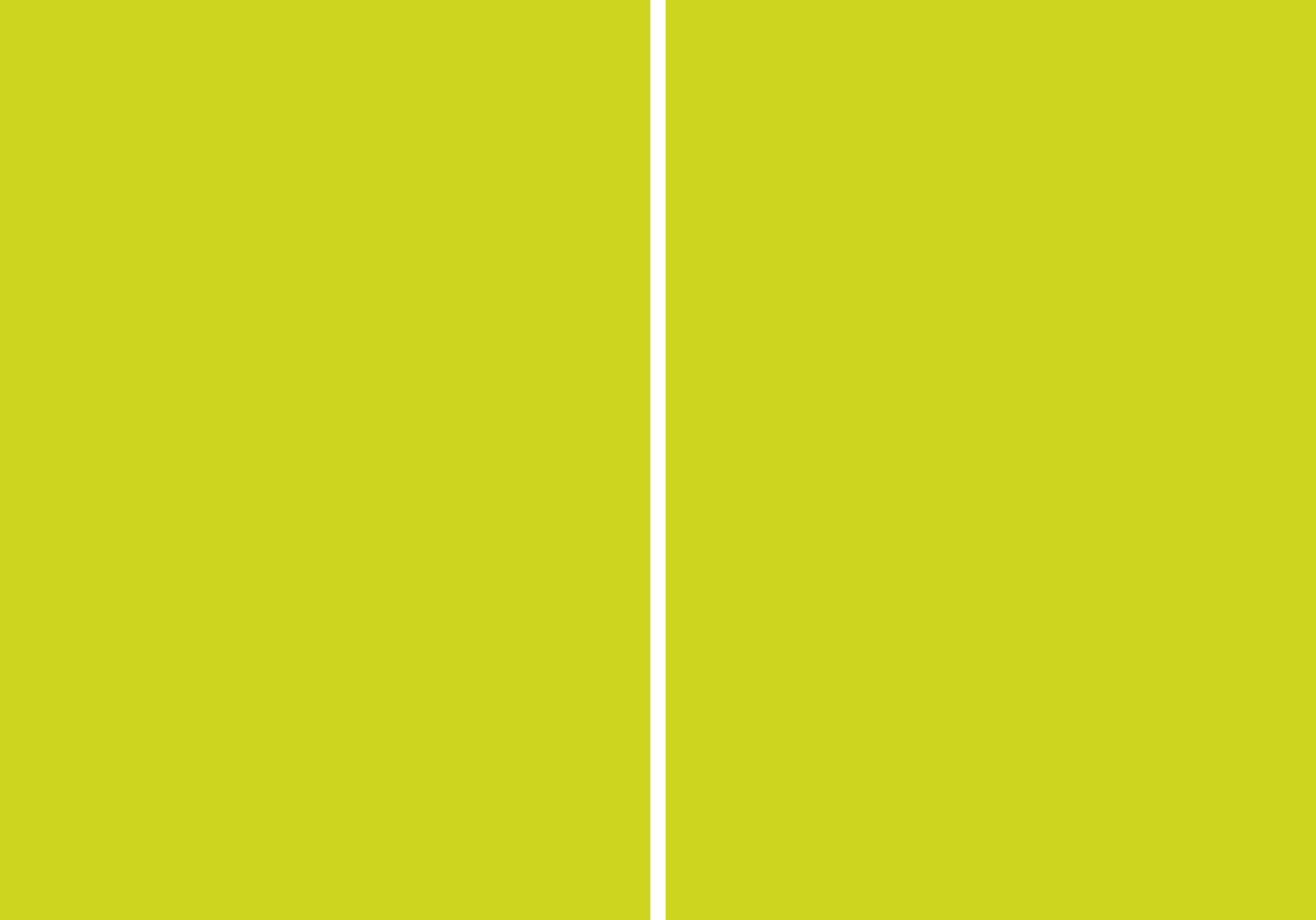

JAARVERSLAG 2017

instituut **gak** □ jaarverslag 2017

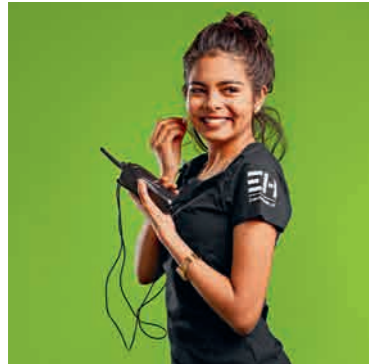
JAARVERSLAG
2017

instituut gak

Gina Chamman

Dankzij EventHands kwam ik in contact met een jongerencoach met wie ik soms drie keer per week samen zat om uit te zoeken wat ik wilde gaan doen. Ik zit nu weer op school, heb een bijbaantje en loop stage. EventHands heeft mij veel zelfvertrouwen gegeven en motiveert mij nog steeds elke dag om te doen wat ik leuk vind.
Stichting B-Challenged ■
Events4All – pagina 14 – cover

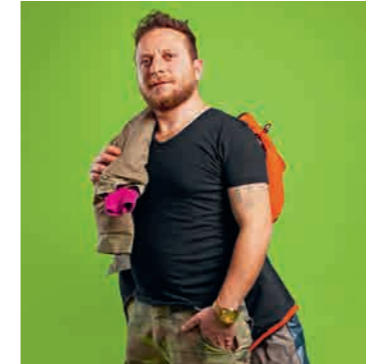
Stichting de Soete Moeder ■
 Kloosterhotel de Soete Moeder
 afgerond in 2017

SkiLLsChallenge 2017
New Engineers Talent
Development ■ Crossing
 Educational Borders – pagina 17

Stichting ShelterSuit Factory
 ■ Sheltersuit; voor en door
 vluchtelingen – pagina 16

Stichting Hogeschool Rotterdam
 ■ De Rotterdamse Zaak
 – pagina 24

Jaron Schuurman

Soms heb ik een druk hoofd. Veel gedachten, weinig focus en ik blijf hangen in het negatieve. Ik heb geleerd dieper adem te halen en zo kom ik tot rust en kan ik helder denken. Ik haak niet af en ga door. Mijn eigen mentale 'EHBO-kit' heb ik altijd op zak!
YQ Lifechanging Mindset
 achterkant cover – pagina 17

VOORWOORD 4
 Het voorwoord gaat in op een aantal actuele (maatschappelijke) ontwikkelingen en op zaken die elders in dit verslag zijn uitgewerkt.

KERNCIJFERS 6
 De kerncijfers bieden een inzicht in de ondersteunde projecten en de financiële ontwikkelingen over de jaren 2013 t/m 2017.

BESTUURSVERSLAG 8

MAATSCHAPPELIJKE PROJECTEN 10
 In 2017 is aan 42 praktische projecten een bijdrage toegekend. Hiermee is een totaalbedrag van € 3,4 miljoen gemoeid, verdeeld over de volgende vijf categorieën:

Activering 13

Bijdrage aan het publieke debat 18

Ontwikkeling en evaluatie van instrumenten en methoden 20

Voorlichting 22

Preventie 24

WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK 26
 In 2017 is aan 14 nieuwe projecten een bijdrage toegekend van € 3,6 miljoen.

LEERSTOELEN/LECTORAAT 34

INSTITUUT GAK FELLOWSHIP 40

BELEGGINGSBELEID 42

ORGANISATIE 48

JAARREKENING 2017 52
 Ultimo 2017 bedraagt het eigen vermogen € 588 miljoen. Het beleggingsresultaat bedraagt € 39 miljoen.

Risicomanagement 56

Toelichting op de balans 58

OVERIGE GEGEVENS 66
 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

VAN DE VOORZITTER MR F.K. BUIJN

Van alle kanten komen er signalen dat de economie zich positief ontwikkelt in de wereld en ook in ons eigen land. Voor zover de wereldwijde effectenbeurzen als graadmeter mogen fungeren, klinken ook daar, met zo nu en dan een correctie, de positieve grondstromen die de economie thans kent, door. De economische groei is mijns inziens opmerkelijk in het licht van internationale politieke onzekerheden. Misschien zoeken economische ontwikkelingen steeds meer hun eigen weg, al zijn ze zeker niet ongevoelig voor verschillende beleidsmatige stimuleringsmaatregelen. Die maatregelen richten zich op een macro-economisch herstel van de economie.

Een gevolg van dat herstel is dat het aantal banen toeneemt en dat de werkloosheid afneemt, in sommige sectoren zijn er zelfs in aanzienlijke mate te weinig mensen om alle beschikbare arbeidsplaatsen te bezetten. Wanneer het aantal werkenden toeneemt, zijn er meer personen die bijdragen aan de financiering van wat we de collectieve lasten noemen. Een interessante vraag die dan opkomt, is of dat de problematiek van de vergrijzing en de daaraan gekoppelde pensioenvraagstukken in een ander licht plaatst en een positievere beoordeling ervan mogelijk maakt. Voorts rijst de vraag wie van deze nieuwe kansen profiteren. Vinden bijvoorbeeld arbeidsgehandicapten, wajongers, bijstandsgerechtigden met schulden en andere mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt bij een aantrekkelijke economie sneller en gemakkelijker een passende arbeidsplaats? Kunnen zij de weg naar de arbeidsmarkt (her)vinden of gaat de economische voorspoed aan hen voorbij?

Instituut Gak poogt met zijn bijdrage aan het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de sociale zekerheid en het arbeidsmarktbeleid inzicht te bieden in deze en dergelijke kwesties. Ten aanzien van de in de vorige alinea gestelde vraag kunnen twee voorbeelden van onderzoeken die door Instituut Gak mogelijk gemaakt zijn, worden genoemd.

Het eerste onderzoek richt zich op de gedeeltelijk arbeidsongeschikten. Worden er in deze tijd meer banen voor hen aangeboden? Maakt de economische groei het aantrekkelijk voor werkgevers banen te creëren die specifiek op deze groep gericht zijn? In dit onderzoek wordt onder meer nagegaan of het lukt om de verdien capaciteit van gedeeltelijk arbeidsongeschikten te benutten.

Met de financiering van een ander onderzoek wil het instituut een bijdrage leveren aan het antwoord op de maatschappelijke zorg om de werkgelegenheid van 50-plussers die in de laatste financiële crisis was gegroeid. Degenen die een baan hadden, leken een relatieve arbeidszekerheid te kennen, maar degenen die buiten het arbeidsproces kwamen te staan, vonden moeilijk een nieuwe baan. Zijn de toekomstperspectieven voor deze laatsten nu verbeterd? Gaat het hen beter af dan tot nu toe voorspeld was? In dit onderzoek worden levensloopbanen van werkloze 50-plussers in kaart gebracht. Het instituut hoopt dat de resultaten van deze onderzoeken nieuwe inzichten en instrumenten opleveren die kunnen bijdragen aan optimalisering van de sociale zekerheid en aan effectiviteit van het

arbeidsmarktbeleid, voor zowel goede als minder goede tijden. Daarmee kan de politiek er voor zorgen dat de positieve effecten van de stimuleringsmaatregelen die bijgedragen hebben aan het economisch herstel, op een evenwichtige wijze aan alle geledingen van de maatschappij ten goede komen. In 2017 heeft het instituut 42 maatschappelijke projecten mogelijk gemaakt. Het grootste deel van deze projecten betreft wederom de activeringsprojecten. Met deze projecten werden maatschappelijke initiatieven van uiteenlopende aard en omvang ondersteund waardoor aan 1.013 mensen een traject richting betaald werk wordt geboden. Voor het onderzoeksprogramma van het instituut geldt dat besloten is veertien nieuwe onderzoeksprojecten financieel te ondersteunen. Naast de ondersteuning van de maatschappelijke- en de onderzoeksprojecten heeft Instituut Gak in 2017 op een geheel andere wijze een initiatief ondersteund, namelijk door een garantstelling af te geven voor de financiering van een deel van de opstartfase van de Stichting Private Aanvulling WW en WGA. Deze stichting is opgericht om opvolging te geven aan de door de werkgevers- en werknemersorganisaties in het Sociaal Akkoord van 2013 gemaakte afspraken met betrekking tot de private aanvulling van de uitkeringsduur van de WW en de WGA tot de oorspronkelijke duur.

In 2017 werden wij tot onze grote spijt geconfronteerd met de ernstige ziekte en het overlijden van ons bestuurslid mr. P.A.F.W. Elverding. Wij zijn hem veel dank verschuldigd voor zijn inzet voor het instituut en leven mee met zijn echtgenote en familie.

In de aan het instituut verbonden colleges heeft in het afgelopen jaar een aantal mutaties plaatsgevonden. Zo heeft de raad van advies afscheid genomen van mevrouw drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten, mr. drs. B.J. Bruins en M. van Straalen. De twee eerstgenoemden zijn als minister toegetreden tot het derde kabinet Rutte. Tot de raad van advies is de heer A. Paling MBA toegetreden. Prof. dr. J.A. Knottnerus heeft afscheid genomen van de wetenschappelijke raad. Voor de beleggingscommissie geldt dat de voorzitter, de heer drs. E. van Gelderen afscheid heeft genomen. Hij is als voorzitter opgevolgd door de heer drs. B.G.J. Walschots en de beleggingscommissie is gecompleteerd door de toetreding van mevrouw dr. W.A. de Groot. Namens het bestuur wil ik de raad van advies, de wetenschappelijke raad, de beleggingscommissie, de aan het instituut verbonden hoogleraren en lector danken voor hun betrokkenheid bij en inzet voor Instituut Gak en de gegeven adviezen die voor het bestuur uiterst belangrijk zijn. Ten slotte is het bestuur de medewerkers van het instituut erkentelijk voor hun enthousiasme en de kwaliteiten die zij tonen bij de uitvoering van hun werkzaamheden voor Instituut Gak. ■

Van de 45 jongeren die meededen aan het leerwerktraject vonden 41 een nieuwe baan of gingen een reguliere vervolgopleiding doen.

Christianne van de Wiel

In het Kloosterhotel de Soete Moeder in Den Bosch ben ik door de duidelijke structuur en instructie veel zelfstandiger geworden. Ik heb ervaren hoe fijn het is om met collega's samen te werken. Verder heb ik zes horeca certificaten behaald, waar ik erg trots op ben. Dit traject heeft me bewust gemaakt van mezelf, ik ben assertiever geworden en heb meer zelfvertrouwen gekregen. In het kloosterhotel leer je verantwoordelijkheid te dragen. Ik heb onlangs een nieuwe baan gevonden.

Stichting de Soete Moeder ■ Kloosterhotel de Soete Moeder afgerond in 2017

Aantallen nieuwe projecten/onderzoeken	2017	2016	2015	2014	2013
Activering	23	34	32	36	35
Bijdragen aan het publieke debat	2	-	4	4	3
Ontwikkeling en evaluatie instrumenten en methoden	8	7	9	8	11
Voorlichting	7	3	11	7	5
Preventie	2	6	1	-	5
Totaal ondersteunde praktische projecten	42	50	57	55	59
Wetenschappelijk onderzoek	14	10	9	11	13
Totaal ondersteunde projecten	56	60	66	66	72
Aantal lopende praktische projecten	127	120	134	145	161
Aantal lopende onderzoeksprojecten	41	33	31	28	23
Betrokken onderzoekers	197	137	141	123	109
Leerstoelen	15	15	15	14	11
Deelnemers nieuwe activeringsprojecten	1.013	1.081	890	1.140	1.945
Financiële gegevens (in duizenden euro's)	2017	2016	2015	2014	2013
Eigen vermogen per 31 december	588.289	558.014	534.664	530.368	500.498
Resultaat beleggingen	38.994	30.146	13.265	36.631	17.205
	6,9%	5,6%	2,5%	7,2%	3,4%
Aangevraagde subsidies	9.718	9.714	13.958	15.109	16.439
Toegekende subsidies					
Activering	1.190	1.318	1.356	1.735	2.241
Bijdragen aan het publieke debat	374	-	435	746	282
Ontwikkeling en evaluatie instrumenten en methoden	774	541	1.030	423	1.200
Voorlichting	807	69	3.421	1.716	1.135
Preventie	302	621	25	-	270
Totaal praktische projecten	3.447	2.549	6.267	4.620	5.128
Wetenschappelijk onderzoek	3.605	3.374	2.749	2.482	3.918
Overige bestedingen	1.136	691	608	458	427
Jaarlijkse besteding	8.188	6.614	9.624	7.560	9.473
Vrijval besteding voorgaande jaren	-1.115	-1.423	-2.206	-2.268	-1.583
Kosten organisatie	1.646	1.605	1.551	1.469	1.410
	8.719	6.796	8.969	6.761	9.300

Veertien gidsen met een visuele beperking vonden dankzij het project een nieuwe baan binnen of buiten het muZIEum.

Bart den Dekker

Jaren geleden verloor ik 95% van mijn gezichtsvermogen en moest ik mijn baan als leraar Engels opgeven. Na vijftien jaar kantoorwerk ben ik nu gids in het muZIEum, waar mensen ervaren hoe het is om blind of slechtziend te zijn. Hierdoor kreeg ik weer moed en zin om voor de klas te gaan staan. Stapje voor stapje pak heb ik mijn oude liefde weer opgepakt en geef ik weer les!

Het muZIEum • Leerwerkplek voor mensen met een visuele beperking
afgerond in 2017

Missie

De missie van Instituut Gak is het leveren van een bijdrage aan de kwaliteit van de sociale zekerheid en de arbeidsmarkt in Nederland. Dit doet het instituut door het rendement op het vermogen aan te wenden voor het financieel ondersteunen van:

- **Maatschappelijke projecten**
- **Wetenschappelijk onderzoek**
- **(Bijzondere) leerstoelen en een lectoraat**

Maatschappelijke projecten

Het bestuur van het instituut beslist elke twee maanden over ondersteuning van maatschappelijke projecten. In 2017 zijn enkele projecten door het instituut zelf geïnitieerd. Voor het grootste deel betreft het echter projecten waarvoor subsidie is aangevraagd, nadat aanvragers de quickscan op de website hebben doorlopen. Deze aanvragen worden vooraf door de organisatie getoetst aan de randvoorwaarden en – voor zover daarmee niet strijdig – ter besluitvorming voorgelegd aan het bestuur. Aanvragen worden kritisch beoordeeld op vijf hoofdpunten: toegevoegde waarde voor de sociale zekerheid en/of de arbeidsparticipatie in Nederland, aantoonbare behoefte, prijs/kwaliteit verhouding, haalbaarheid van het project en waarborgen voor een goede uitvoering.

Het bestuur heeft in 2017 een bedrag van € 3.447.000 aan 42 projecten toegekend. Vanaf het ontstaan van het instituut is een bedrag van € 82 miljoen beschikbaar gesteld voor maatschappelijke projecten. De projecten zijn ingedeeld in de categorieën activering, bijdragen aan het publieke debat, ontwikkeling en evaluatie van instrumenten en methoden, voorlichting en preventie. Uit het overzicht op pagina 6 blijkt dat sprake is van en over de jaren hen nogal wisselend aantal aanvragen c.q. toekenningen. Dit is een gevolg van het feit dat, hoewel het instituut ook zelf projecten initieert, het merendeel gewoon wordt ingediend. Daarop kan weinig invloed worden uitgeoefend. Wat betreft de activeringsprojecten speelt een rol dat het instituut op grond van ervaringscijfers sinds enkele jaren het aantal deelnemers en uitstromers lager vaststelt dan de aanvragers opgeven. Voor een overzicht van de projecten waaraan in het jaar 2017 subsidies zijn toegekend, wordt verwezen naar pagina 10 tot en met 24.

Wetenschappelijk onderzoek

Instituut Gak wil onderzoekers in staat stellen gedegen en innovatief onderzoek te verrichten op het terrein van de sociale zekerheid en de arbeidsmarkt in Nederland. Om met het onderzoek aan te sluiten bij kernvragen uit de sociale zekerheidspraktijk, laat het bestuur zich adviseren door de raad van advies over belangrijke thema's waarop nieuw onderzoek wenselijk wordt geacht. Naast de advisering door de raad van advies laat het bestuur zich met betrekking tot thema's waarop onderzoek

wenselijk wordt geacht ook bijstaan door de wetenschappelijke raad, een aantal wetenschappers, een externe adviseur en andere experts. Op basis van de ontvangen adviezen stelt het bestuur de onderzoeksthema's vast.

In overleg met de wetenschappelijke raad biedt het instituut per vastgesteld thema geselecteerde onderzoekers de mogelijkheid een voorstel in te dienen voor een onderzoeksproject. De wetenschappelijke raad beoordeelt de kwaliteit, de haalbaarheid en de verhouding tussen prijs en kwaliteit van de ingediende voorstellen, waarna het bestuur besluit over de toekenning ervan.

Deze procedure heeft als gevolg dat spontane aanvragen voor financiering van onderzoek niet in behandeling worden genomen.

Regelmatig wordt het beleidskader voor wetenschappelijk onderzoek geactualiseerd. Kern van het beleid is dat de langlopende, grootschalige onderzoeksprogramma's een evenwicht kennen met de mogelijkheid kortlopende onderzoeksvragen met een praktisch karakter uit te zetten. Ook worden met enige regelmaat onderzoeksthema's met een open inschrijving via een aantal landelijke dagbladen en onze website uitgezet om de toegankelijkheid tot het instituut te vergroten en onbekend onderzoekspotentieel op het spoor te komen. Tot slot wordt ernaar gestreefd een brug aan te brengen tussen de maatschappelijke projecten en wetenschappelijk onderzoek.

Instituut Gak heeft in 2017 € 3.605.000 aan veertien nieuwe onderzoeksvorstellen toegekend. Vanaf het ontstaan van het instituut is een bedrag van circa € 50 miljoen beschikbaar gesteld voor wetenschappelijk onderzoek. Informatie over de nieuwe onderzoeksthema's waaraan in het jaar 2017 subsidies zijn toegekend is opgenomen op de pagina's 26 tot en met 33.

Leerstoelen/lectorat

Instituut Gak wil via het instellen, in stand houden en financieel ondersteunen van leerstoelen aan Nederlandse universiteiten het wetenschappelijk onderwijs en het onderzoek op het terrein van de sociale zekerheid en de arbeidsmarkt bevorderen. In 2016 is daarnaast de eerste lector vanwege Instituut Gak aangesteld. Een overzicht van de door het instituut ondersteunde leerstoelen, het lectoraat en de bezetting daarvan is opgenomen op pagina 34 tot en met 39.

Vermogensbeheer

Instituut Gak streeft naar voldoende inkomsten voor de financiering van een structureel subsidiebudget in combinatie met het in stand houden van de koopkracht van het vermogen. Dit is een ambitieuze doelstelling, vooral in de context van de huidige financiële markten.

Het bestuur laat zich over het vermogensbeheer adviseren door de beleggingscommissie. Op basis van het advies van deze commissie stelt het bestuur het te voeren beleggingsbeleid vast. Voorts wordt extern advies ingewonnen. De beschrijving van het beleggingsbeleid is opgenomen op pagina 42 tot en met 46.

Maatschappelijk betrokkenheid

De maatschappelijke betrokkenheid van Instituut Gak blijkt uit de missie. Als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) richt het instituut zich op ondersteuning van maatschappelijke projecten, wetenschappelijk onderzoek en (bijzondere) leerstoelen op het terrein van de sociale zekerheid en de arbeidsmarkt met als doel een positieve bijdrage te leveren aan de kwaliteit van deze terreinen in Nederland.

Wat betreft het beheer van het vermogen van het instituut is het streven gericht op een praktisch uitvoerbaar duurzaamheidsbeleid, dat past bij de aard en omvang van het instituut. Hiervoor wordt verwezen naar 'Duurzaamheid van de beleggingsportefeuille' in de rubriek Beleggingsbeleid (pagina 44).

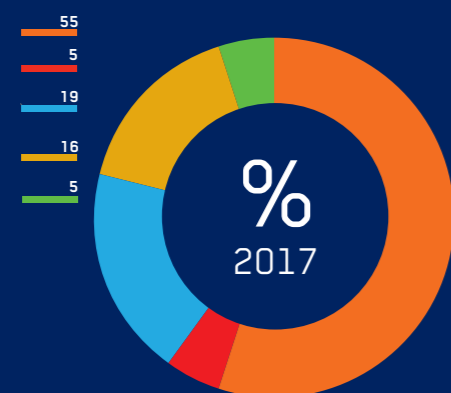
Risicomanagement en risicobeheersing

De risico's waaraan Instituut Gak blootstaat en de beheersing van die risico's zijn opgenomen op pagina 56 en 57 in de jaarrekening. ■

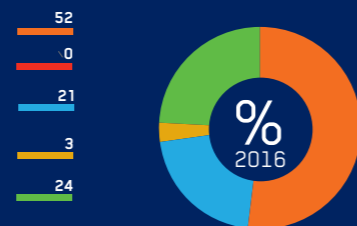
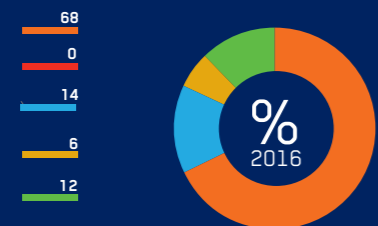
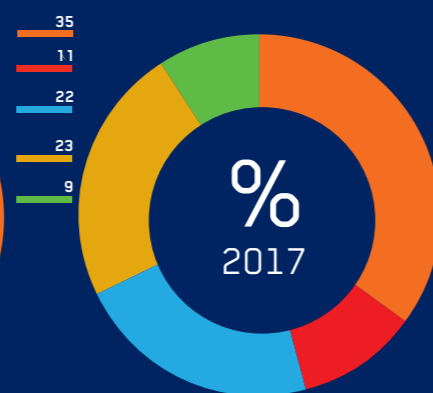
MAATSCHAPPELIJKE PROJECTEN

AANTAL PROJECTEN:

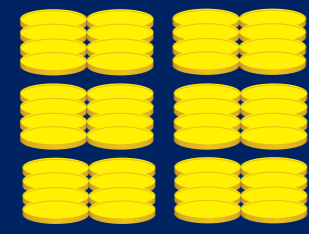

BEDRAG PROJECTEN:

42

MAATSCHAPPELIJKE PROJECTEN

3.447.000

IN 2017 IS AAN 42 PRAKTISCHE PROJECTEN EEN FINANCIËLE BIJDRAGE TOEGEKEND

ACTIVERING

BIJDRAGE AAN
HET PUBLIEKE
DEBAT

ONTWIKKELING
EN EVALUATIE VAN
INSTRUMENTEN
EN METHODE

VOORLICHTING

PREVENTIE

In 2017 is aan 42 maatschappelijke projecten een financiële bijdrage toegekend. Hiermee is een totaalbedrag van € 3.447.000 gemoeid, verdeeld over de volgende vijf categorieën:

1 Activering;

2 Bijdrage aan het publieke debat;

3 Ontwikkeling en evaluatie van instrumenten en methoden;

4 Voorlichting;

5 Preventie.

ACTIVERING

Via 23 activeringsprojecten werd het in het boekjaar mogelijk gemaakt dat 1.013 mensen een traject richting betaald werk kregen aangeboden. Instituut Gak verstrekt hierbij resultaatfinanciering. Dit houdt in dat in gevallen waarin trajecten minder succesvol worden afgerond dan beoogd, de financiële bijdrage (naar rato) minder is dan de toegekende maximale bijdrage. Het instituut monitort of de toegekende middelen ook daadwerkelijk overeenkomstig de aanvragen worden besteed.

Gilyano Hermelijn

Voor mij betekent FULL mijn skills ontwikkelen. Ik volg verschillende lessen en masterclasses op het gebied van dans, theater, muziek en empowering. Hier ontwikkel ik niet alleen mijn grootste passie dans, maar zie ik ook welke andere mogelijkheden er zijn voor mijn toekomst. Na het FULL-programma krijg ik de mogelijkheid om door te stromen naar het opleidingsprogramma DE BELOFTE. Hier krijg ik de mogelijkheid om dans te combineren met horeca, hoe tof!

Stichting Twisted ■ De Belofte
pagina 13

Stichting The Dutch Tulip ■ Vluchtelingen werken aan werk (€ 15.000)

Stichting The Dutch Tulip is een initiatief van tassenontwerper Omar Munie, die als Somalische vluchteling naar Nederland is gekomen. In dit pilotproject doorlopen vluchtelingen met een status en verblijfsvergunning een traject richting ambachtelijk werk. Deelnemers moeten dan ook een ambacht beheersen. The Dutch Tulip biedt coaching en helpt deelnemers om werknemersvaardigheden op te doen en een stageplek te vinden. Er worden meerdere gesprekken met werkgevers gevoerd om de verwachtingen van de werkgevers te managen en advies te geven over de begeleiding van de doelgroep. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Twisted ■ De Belofte (€ 70.000) – hiernaast

Met het project 'De Belofte' wil Stichting Twisted kansen creëren voor jongeren in de leeftijd van 16 tot 30 jaar op het gebied van duurzame arbeid of ondernemerschap. Na het behalen van een branche-erkend diploma tot horeca-assistent krijgen de jongeren de kans om bij opleidingspartner JMW (onderdeel van JMW Horeca uitzendbureau) en Floriade Almere 2022 te komen werken. Tevens heeft Stichting Twisted in het kader van leer-werkomgeving een horecaconcept ontwikkeld dat met regelmaat kan worden ingezet bij de Schouwborg van Almere. Dit concept bestaat uit een *hang-out lunch bar* en het aanbieden van hospitality-diensten in de horeca. De focus van 'De Belofte' ligt op honderd jongeren in Flevoland die de aansluiting met het onderwijs en de arbeidsmarkt (dreigen te) missen. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Job 8 ■ Praktijkleerlingen op een passende plek op de arbeidsmarkt (€ 76.700)

Stichting Job 8 en Stichting Werkgevers Zuidoost-Brabant (WZOB) leveren een bijdrage aan kansrijke werkgeversinitiatieven voor groei van de regionale economie en arbeidsmarkt. Zij geven een praktische invulling aan de toeleiding tot de arbeidsmarkt en de plaatsing van leerlingen uit het praktijkonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en de entree-opleidingen (mbo niveau 1). De kern van de activiteiten is de matching tussen de leerlingen en de werkgevers, waarbij de leerlingen zelf verantwoordelijkheid (leren) nemen. Voor een samenwerking met regionale scholen en een sluitende aanpak in de regio is een cultuuromslag bij de scholen nodig. Daarnaast moeten werkgevers worden gestimuleerd om nauwkeuriger naar hun vacatures te kijken. Deze zijn vaak met kleine aanpassingen geschikt voor 'praktijkleerlingen'. Er is een tweejarig programma ontwikkeld met gezamenlijke activiteiten: het eProfiel (digitaal platform waarop werkgevers vacatures plaatsen), Vacaturecafé Special (voor het werven van uitstromende en eerder uitgestroomde praktijkleerlingen

en het creëren van werk op maat voor deze doelgroep) en een gezamenlijk servicepunt waarbinnen de tien deelnemende scholen hun stage-activiteiten en communicatie op elkaar afstemmen via een professionele stagekalender. Het is de bedoeling dat met dit programma minimaal tweeënvijftig praktijkleerlingen betaald werk vinden via het platform en/of het Vacaturecafé. Daarna zal het aantal succesvolle matches idealiter jaarlijks groeien, want het is de bedoeling dat werkgevers en scholen voortaan professioneel samenwerken. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Hogeschool Inholland, Kenniscentrum De Gezonde Samenleving ■ De wijk als werkgever (€ 249.731)

Centraal in het project 'De wijk als werkgever' staat het met elkaar in contact brengen, op wijkniveau, van werkzoekenden en werkgevers. In de praktijk blijkt dit contact geen vanzelfsprekendheid. Tot nu toe spelen vrijwel alle wijkprojecten geen rol van betekenis. Er is een doorbraak nodig, in het bijzonder door de potentiële (latente) vraag naar werk in de wijk beter zichtbaar te maken. Daarnaast wordt onderzocht welke rol bedrijven uit de buurt, bewonersinitiatieven en wijkprofessionals kunnen spelen bij het tot stand brengen van een nieuwe match tussen vraag en aanbod van werk. Mensen die een betaalde vraag hebben naar (kleine) dienstverlening kunnen makkelijker in contact komen met mensen die die behoefte vervullen. Denk aan de behoefte om met de computer geholpen te worden. Of de vraag naar iemand die kleine klussen wil opknappen, waar een aannemer niet in geïnteresseerd is. Hoe en waar vinden vragers en aanbieders elkaar? Hoe kan er een match worden gemaakt?

Dit alles met als doel het duurzaam vergroten van (deels) betaalde lokale werkgelegenheid. Het project bestaat uit verkennen, experimenteren, leren en delen. Studenten van Hogeschool Inholland nemen actief deel aan de wijkobservaties en hebben een rol in het vastleggen van informatie, zowel in tekst als in beeld. Deze eerste fase wordt afgesloten met een haalbaarheidsrapportage: heeft het zin om experimenten te starten en zo ja, welke? Met geselecteerde sociale ondernemingen en initiatieven, verschillende groepen wijkbewoners ('bemiddelde' bewoners en werkzoekenden uit verschillende netwerken) en betrokken wijkprofessionals wordt geëxperimenteerd met het creëren van concrete werkzaamheden. Daarbij worden de geselecteerde sociale ondernemingen en initiatieven intensief begeleid, gefaciliteerd en aangemoedigd door het projectteam, want deze moeten een stap verder worden geholpen richting professionalisering. Het zijn de lokale bedrijven en (misschien) de buurtinitiatieven die de uiteindelijke diensten gaan leveren en die garant staan voor de kwaliteit van de uitvoering daarvan. Het leer- en deelgedeelte van dit project bestaat uit leernetwerkbijschotten, kennisclips, een eindpresentatie en een landelijke afsluitingsbijeenkomst.

Stichting B-Challenged ■ Events4all (€ 100.000)*– cover*

Binnen Events4all wordt cultuur ingezet als middel voor persoonlijke en professionele ontwikkeling. Jongeren helpen in de uitvoering van diverse festivals en evenementen door heel Nederland. Met de opgedane inspiratie en (werk)ervaring organiseren ze vervolgens eigen activiteiten en een eindevenement. Om ze hierin te ondersteunen wordt een reeks workshops omtrent evenementenorganisatie aangeboden. Parallel hieraan doorlopen deelnemers een individueel coaching-traject gericht op zelfregie en arbeidsparticipatie. Zij sluiten een seizoen af met een interne training tot hulpcoach of festival assistent. Op deze wijze worden zij begeleid richting een baan, stage en, of (vervolg)opleiding. Naast jongeren met een zorgachtergrond richt Events4all zich op een groep van vijftientwintig jonge statushouders en jongeren met een kleinere afstand tot de arbeidsmarkt, zodat er een dynamische mix ontstaat. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

SVV Scheveningen/SVV Gilde Plus ■ Gilde Plus Banentour (€ 12.500)

De Scheveningse Voetbal Vereniging 'Scheveningen' is een lokale voetbalclub met achthonderdvijftig leden. Sinds een aantal jaar wil de club hun clubhuis niet alleen gebruiken voor de sport, maar ook als maatschappelijke broedplaats voor hun leden en voor buurtbewoners. Omdat veel ouders van leden zonder werk zitten, is in 2016 de projectorganisatie SVV Gilde Plus opgericht. De hoofdactiviteit is het opzetten van het 'In Between Café' (april 2017), waar maandelijks een netwerkbijeenkomst voor en door werkzoekenden wordt georganiseerd. Ook worden er diverse workshops georganiseerd om de deelnemers te motiveren en inspireren. Met het project 'Gilde Plus Banentour' komen werkzoekenden op een andere wijze met werkgevers in contact. Werkgevers brengen uiteenlopende cases in die de deelnemers onder begeleiding of in groepsverband uitwerken. Vervolgens geeft de deelnemer een presentatie op het kantoor van de werkgever over de manier waarop hij of zij deze case zou aanpakken. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar het zelfstandig ondernemerschap is uitgestroomd.

Stichting Octavis ■ Anders denken en anders doen (€ 25.000)

Stichting Octavis is een adviesorganisatie gericht op het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van oudere werkzoekenden. Met het project 'Anders denken en anders doen' worden oudere werklozen in de regio Nijmegen en Arnhem in een traject van een jaar naar het zelfstandig ondernemerschap begeleid. In het project wordt samengewerkt met de Hogeschool Arnhem-Nijmegen. Studenten kunnen een stage doen waarin

zij ondernemers helpen met (online)marketing. De nieuwe ondernemers worden allen deelnemer van een coöperatie. Deze coöperatie wordt steeds uitgebreid met een nieuwe 'Octavis hub': jaarlijks start een nieuwe groep, die gezamenlijk gaat ondernemen in de coöperatie. Daardoor kunnen zij gezamenlijk diensten inkopen en elkaar in de onderneming versterken. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar het zelfstandig ondernemerschap is uitgestroomd.

Stichting The New Entrepreneur ■ ZomerOndernemer 2017 (€ 55.000)

Het project 'ZomerOndernemer' heeft als doel om ondernemerschap onder jongeren van 15 tot 22 jaar (van vmbo tot universiteit) te stimuleren. Tijdens de zomervakantie kunnen in elf regio's dertig jongeren per regio (onder meer Amersfoort, Utrecht/Stichtse Vecht, Zeeland en Zwolle) aan het project deelnemen. Gedurende de zomervakantie ontwikkelen de jongeren hun onderneming. Na een driedaagse training, gericht op presentatievaardigheden, samenwerking en ondernemend handelen, ontvangen de deelnemers elk een bedrag van € 150 om een onderneming te starten. Vervolgens komen zij gedurende de zomervakantie wekelijks bijeen om hun vorderingen te bespreken. Naast coaching door een ondernemer krijgen zij ook workshops over financiën, marketing en administratie. Per regio wordt een winnaar gekozen, die deelneemt aan de landelijke finale. Van de 220 deelnemers die dit jaar hebben meegedaan wisten tien jongeren de landelijke finale te bereiken. Zij stredden op 5 oktober 2017 om de titel 'Beste ZomerOndernemer 2017'. Drie finalisten werden door een externe jury bekroond met een eerste, tweede en derde plaats, mede op basis van ondernemingsplan en bedrijfsfilm. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar zelfstandig ondernemerschap is uitgestroomd.

Werkgeversvereniging Zorg en Welzijn (WZW) ■ Werken aan zekerheid (€ 55.586)

Bij WZW wordt het idee dat er voor de medewerkers van de aangesloten zorginstellingen een omslag moet worden gemaakt van baanzekerheid naar werkzekerheid breed gedragen. Een dergelijke grote verandering vergt een grondige voorbereiding. Daarom wordt er gestart met een zoektocht naar antwoorden op belangrijke vragen als: wat is werkzekerheid? Welke vormen zou dat kunnen aannemen? Welk gedrag vraagt dat van werknemers? Welke spelregels horen daarbij? Kunnen er haalbare scenario's voor de noodzakelijke omslag geschetst worden? Er wordt gewerkt met de zogenoemde 'rich picture-methode', waarbij de essentie van wat er allemaal speelt bij complexe problemen en situaties in tekeningen wordt weergegeven. Verwacht wordt dat hierdoor meer inzicht en verbeeldingskracht ontstaat bij de werknemers over het verschil tussen baanzekerheid en werkzekerheid. De verzamelde beelden worden gezamenlijk vertaald naar

scenario's voor experimenten. De opbrengsten van dit project zijn minimaal twee interviews in relevante landelijke media en een handzame publicatie waarin de onderzoeksresultaten zijn vertaald naar praktische adviezen.

Coöperatieve Vereniging MEE NL U.A. ■ Onbeperkt aan het Werk (€ 75.000)

MEE NL vertegenwoordigt vijftientwintig leden die zich inzetten voor kwetsbare mensen met een beperking en hun netwerk. Het project betreft een grootschalig evenement in 2018 voor vijfhonderd werkzoekenden met een arbeidsbeperking en vijfenzeventig werkgevers in de regio Amstel & Zaan met als doel hen met elkaar in contact te brengen. Zowel voor als na het event vinden verschillende *meet-and-greets* plaats waarbij de deelnemers worden voorbereid en zelf met werkgevers in gesprek gaan. Na het evenement wordt vijftig werkzoekenden een Werk Fit-traject aangeboden en extra ondersteuning bij het vinden van regulier werk. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Pure Chocolaterie ■ Pure chocolaterie (€ 24.500)

Stichting Pure Chocolaterie is een sociale firma die arbeidsmatige dagbesteding en/of betaald werk biedt aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De chocolaterie is gevestigd op het stadslandbouwproject NoordOogst in Amsterdam-Noord. De producten zullen onder meer worden verkocht in de banketbakkerswinkel D&P in Haarlem. Ook dit levert (leer) werkplaatsen op. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Uget2gether ■ Lun@Werkcafé geeft kans op werk (€ 40.000)

Stichting Uget2gether is een projectenorganisatie. Voor het project 'Lun@Werkcafé geeft kans op werk' wordt een sociale horecaonderneming met flexwerkfaciliteiten opgezet in het centrum van de wijk Lunetten in Utrecht. Overdag is er een lunchroom en zijn er flexwerkplekken en vergaderruimten beschikbaar. In de avond wordt er door cateringdiensten uit de wijk eten verkocht. Voor het beheer van de locatie en de bediening van de lunchroom worden mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt ingezet en opgeleid als barista of locatiemanager. Tijdens een traject van zes maanden op locatie worden ze getraind in klantvriendelijkheid, administratieve taken en zelf-presentatie, terwijl ze werkervaring opdoen. De Barista Company verzorgt trainingen om de deelnemers het vak van barista bij te brengen. Voor de begeleiding op locatie wordt iemand door de stichting ingehuurd en er worden ook stagiaires van mbo- en hbo-opleidingen ingezet. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

SEZO ■ Leerwerkbedrijf Dienstverlening en Hospitality (€ 37.000)

SEZO is een welzijnsorganisatie in Amsterdam Nieuw-West. Met het project 'Leerwerkbedrijf dienstverlening en hospitality' wordt binnen het emancipatiecentrum Daadkr8 (onderdeel van SEZO) een opleiding opgezet om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar werk te begeleiden. In het traject volgen de deelnemers een Entree-opleiding en behalen het diploma dienstverlening en hospitality (mbo niveau 2). Het gaat hier om wijkbewoners tussen de 25 en 55 jaar, waaronder een groot aantal statushouders. In samenwerking met het ROC van Amsterdam wordt de opleiding op locatie verzorgd en wordt er rekening gehouden met taal- en rekenvaardigheid. Een praktijkstage maakt deel uit van de opleiding. Er is voltijds een praktijkbegeleider aanwezig. Daarnaast zijn er vrijwilligers die ondersteuning bieden bij het maken van huiswerk en het leren van de taal. VluchtelingenWerk Nederland stelt een jobcoach ter beschikking. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Turquoise Coöperatie (€ 35.000)

De Haarlemse Turquoise Coöperatie wil een ontmoetingsplek voor de buurt creëren en verschillende bedrijfsactiviteiten (door)ontwikkelen. Ruimtes in het pand zullen verhuurd worden aan (buurt)initiatieven, en het idee is dat de locatie door de uitbreiding van activiteiten steeds meer een centrale plaats in de wijk inneemt. Een eetcafé en een naaicafé zijn gestart. Deelnemers draaien mee en doen werknemersvaardigheden op. Daarnaast kunnen zij certificaten behalen gericht op de horeca. Het project is een samenwerking met Stock5, een organisatie die de mogelijkheden van (leegstaand) maatschappelijk vastgoed in kaart brengt en coöperatieve bewonersbedrijven initieert. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Welzijn Zuidplas ■ Sport4Work 2018-2019 (€ 9.000)

Dertig jongeren tussen de 18 en 27 jaar met een afstand tot de arbeidsmarkt krijgen met behulp van coaching, sport en een werkervaringsplek handvatten aangereikt om een betaalde baan te vinden. De focus ligt op verborgen werkloze jongeren. Het tien weken durende programma bestaat uit theorielessen op het gebied van motivatie, respect, samenwerken en levensstijl, afgewisseld door sportlessen bij sportverenigingen. Tegen een vrijwilligersvergoeding loopt de jongere vier weken mee bij een bedrijf. Jongeren die het project goed doorlopen, ontvangen een certificaat en een getuigschrift. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Calibris Advies ■ Statushouders in de zorg, via navigeren naar integreren (€ 50.000)

Stichting Calibris Advies richt zich op de bevordering van het leren in de praktijk van mbo-leerlingen. De stichting realiseert maatschappelijke projecten en biedt trainingen en advies aan onderwijs-, zorg- en welzijnsorganisaties. Met het project 'Statushouders in de zorg, via navigeren naar integreren' worden vijfendertig statushouders begeleid naar een leerbaan in de zorg. Gedurende vijf maanden volgen de deelnemers een gezamenlijk programma gericht op oriënteren, leren en ontwikkelen. De navolgende twintig weken gaan de deelnemers één dag per week naar school en lopen zij drie dagen per week stage met behoud van uitkering. Aan het einde van het traject stromen zij uit naar een BBL-baan in de zorg op niveau 2 of 3. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Projecten van Haagse Fondsen ■ JA voor een kans (€ 100.000)

De Stichting Projecten van Haagse Fondsen heeft ten doel projecten uit te voeren die een bijdrage leveren aan het oplossen van een maatschappelijk probleem. De focus ligt daarbij op jeugdwerkloosheid, economische zelfredzaamheid en schulden. In 2018-2020 wil de stichting vijftig kwetsbare jongeren begeleiden naar werk middels een 'proef-werk-week', bestaande uit een leer-werkplek van drie maanden, begeleiding op het sociale vlak en het aanleren van werknemersvaardigheden. Daarnaast worden de jongeren aan een maatje gekoppeld. Na drie maanden bij het leer-werkproject worden jongeren begeleid naar school of werk. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Empower Yourself ■ MICT-Empowerment (€ 50.000)

Stichting Empower Yourself wil een vernieuwend leer-werkproject realiseren door zestig werkzoekenden om te scholen en te begeleiden naar werk als Junior Software Tester. Dit 'ICT-Empowerment'-project is bedoeld voor werkzoekenden met een diploma op mbo niveau 3 of 4. De focus ligt daarbij op mensen met een Autisme Spectrum Stoornis en nieuwe Nederlanders. Gedurende het project ontvangen de deelnemers een-op-een begeleiding en een training van maximaal veertien weken. De laatste weken staan in het teken van een stage met uitzicht op werk. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Ya!-coaching Midden Nederland ■ Design Your Future (€ 30.000)

Stichting Ya!-coaching Midden Nederland begeleidt jongeren naar opleiding en werk en biedt beroepsoriëntatie aan op

scholen. Het project 'Design Your Future' is een maatwerktraject voor jongeren zonder startkwalificatie in de leeftijd van 15 t/m 25 jaar. Honderdvijftig jongeren kunnen het traject doorlopen en stromen uit naar een opleiding of betaalde baan. Het traject bestaat uit twee fasen. In de eerste fase brengen de jongeren hun talenten en interesses in kaart. Onder begeleiding kiezen ze een beroepsrichting. Hierbij wordt ook gekeken naar de kansen op een baan in de toekomst. In de tweede fase heeft de jongere de keus tussen een opleiding of de arbeidsmarkt. Onder structurele begeleiding gaan zij op het gekozen pad aan de slag. De begeleiders zoeken bij eventuele obstakels naar oplossingen om uitval te voorkomen. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Stichting Sheltersuit ■ Sheltersuit, voor en door vluchtelingen (€ 50.000) – pagina 51

Stichting Sheltersuit maakt warme, water- en winddichte jassen met een aanritsbare slaapzak. De Sheltersuit is er voor mensen die noodgedwongen op straat leven. De suits worden gemaakt van textiele reststromen van o.a. Nomad en Ten Cate. De Sheltersuits worden geproduceerd door veertig statushouders en mensen die in de bijstand zitten. Zij doen dit momenteel op vrijwilligersbasis. De statushouders worden geïntroduceerd in de Nederlandse bedrijfscultuur, leren zich te houden aan een werktijdenplanning en te werken volgens afspraak. Om de inburgering te versnellen krijgen de statushouders ook bijles in de Nederlandse taal. Het project betreft het in dienst nemen van vijftien arbeidskrachten (Syrische statushouders die nu nog vrijwilliger zijn) die vóór februari 2018 1.500 Sheltersuits gaan produceren voor kinderen die nu in vluchtelingenkampen op Lesbos zitten. De aan te stellen arbeidskrachten krijgen allemaal een jaarcontract. Instituut Gak draagt bij per deelnemer die succesvol naar betaald werk of naar een reguliere vervolgopleiding is uitgestroomd.

Gezamenlijk initiatief Nederlandse Stichting voor Psychotechniek en Instituut Gak ■ SkillLLSChallenge 2017 (€ 30.000)

In samenwerking met de Nederlandse Stichting voor Psychotechniek (NSvP) heeft Instituut Gak de 'SkillLLSChallenge 2017' georganiseerd. NSvP is een fonds dat zich inzet voor een menswaardige toekomst van werk. NSvP richt zich op de vraag hoe de arbeidsmarkt van morgen eruitziet en wat dat vergt van de talentontwikkeling van jongeren en werkenden. Een van de hoofdactiviteiten is het ondersteunen van vernieuwende initiatieven door het jaarlijks uitschrijven van een Challenge. Dit is een ultieme kans voor jongeren om verfrissende ideeën aan te dragen over werk in de toekomst. Bovendien zijn bij de Challenge ook werkgevers betrokken, op een aansprekende manier. De winnaars van de SkillLLSChallenge ontvangen € 20.000 om hun aanpak in de praktijk uit te voeren.

Op 14 februari 2017 vond de aftrap van de Challenge plaats tijdens het Valentijns-symposium Love to Learn. Meer dan tachtig

deelnemers – een mix van bedrijven, onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties – hebben het symposium bijgewoond. Na de opening was er gelegenheid tot het volgen van workshops en de dag eindigde met een open discussie. Na deze succesvolle aftrap begonnen de inschrijvingen binnen te stromen. Uit de negentwintig inzendingen hebben de NSvP en Instituut Gak acht inzendingen genomineerd voor de pitchprijs van € 1.500.

Op 15 juni 2017 vond het OmkeerEvent 2017 plaats, waar de acht genomineerden hun pitchfilmpjes presenteerden. In totaal werden er drie Challengeprijzen uitgereikt van ieder € 20.000 om de plannen daadwerkelijk te kunnen uitvoeren. Twee prijzen werden toegekend door de NSvP en Stichting Instituut Gak en er werd één publieksprijs uitgereikt op basis van de stemmen die werden uitgebracht door de aanwezigen op het OmkeerEvent. De jury van de NSvP en Instituut Gak verkozen 'Maakplaats 021 Fellowship' en 'Crossing Educational Borders' als winnaars. De publieksprijs ging naar 'YQ Lifechanging Mindset'.

New Engineers Talent Development – pagina 35

Het project 'Crossing Educational Borders' (CEB) richt zich op de ontwikkeling van vaardigheden om in de nieuwe kennissamenleving de weg te vinden en samen met anderen tot nieuwe oplossingen te komen. Grenzen op het gebied van leeftijd, disciplines, kennisbronnen, werk en studie worden ter discussie gesteld. Het analyseren van vraagstukken en het bedenken van oplossingen gebeurt in multidisciplinaire teams waarbij teamleden verschillende rollen op zich nemen. Door het opdoen van de hiervoor benodigde (21e-eeuwse) skills, kunnen de teamleden adaptief reageren op dynamiek, onzekerheid en continue veranderingen, waardoor ze in staat zijn hun eigen werk te creëren, aansluitend op de maatschappelijke behoefte van dat moment

Maakplaats 021 Fellowship – pagina 47

De Openbare Bibliotheek Amsterdam, Waag Society, Pakhuis de Zwijger en de Hogeschool van Amsterdam gaan samen met scholen in Amsterdam een programma opzetten voor docenten om zich te specialiseren in 'maakonderwijs', digitale fabricage en 21st century skills. In tien bibliotheken worden maakplaatsen gerealiseerd waar jongeren aan de slag kunnen met 'leren door te maken' om zich te bekwalmen voor banen van de toekomst.

YQ Lifechanging Mindset – achterkant cover

Fynder Foundation ontwikkelde in samenwerking met StoryConnect een trainingsmethode die jongeren vaardigheden bijbrengt om sterk te staan in de snel veranderende maatschappij. Zelfregulering, veerkracht en zelfredzaamheid zijn hierbij de centrale vaardigheden die tot een adaptieve mindset leiden. In samenwerking met DOK21 en Seedz Jeugdzorg worden zestien zelfredzaamheidsgidsen opgeleid die YQ gaan doorgeven aan hun leeftijdsgenoten.

Vrije Universiteit Amsterdam / Faculteit der Rechtsgeleerdheid ■ Jaarboek migratie en integratie – Arbeidsmarktpositie en sociaal-economische integratie van vluchtelingen (€ 7.490)

Het 'Jaarboek migratie en integratie – Arbeidsmarktpositie en sociaal-economische integratie van vluchtelingen' heeft enerzijds tot doel om de integratiepositie van vluchtelingen te beschrijven en begrijpen, en anderzijds om perspectieven te bieden ten gunste van een meer succesvolle positie in de nabije toekomst. Zo worden vragen als 'Hoe kan de integratie van migranten het beste worden bevorderd, onder meer in het onderwijs en op de arbeidsmarkt?' en 'Hoe kan ervoor worden gezorgd dat de talenten van vluchtelingen zo goed mogelijk worden ingezet op de arbeidsmarkt?' beantwoord vanuit een multidisciplinair perspectief. Om het jaarboek toegankelijk te maken voor beleidsmakers en anderen is ervoor gekozen om ook praktijkervaringen van deskundigen uit het werkveld toe te voegen. Zo kan er makkelijker een brug worden geslagen met de dagelijkse praktijk.

Stichting SBI ■ Van solitair naar solidair (€ 366.218)

Tijdens het journalistieke onderzoek naar de vraag 'Hoe houd je zin in werk?', dat met financiering van Instituut Gak en in samenwerking met werkgeversnetwerk AAVN heeft geresulteerd in het boek 'Werk verZetten' (2015), ontstonden de contouren voor 'Van solitair naar solidair'. Doel van dit project is het inventariseren van kernbegrippen uit de huidige maatschappij die een vruchtbare rol zouden kunnen spelen in de samenleving van de toekomst. Er wordt gezocht naar een woordenwolk van begrippen die raken aan ingesleten termen maar soms beter worden geaccepteerd of tot inspiratie leiden. Het beoogde eindresultaat is een nieuwe taal voor collectieven. Deze moet helemaal ontwikkeld worden. Nieuwe woordschat komt het dichtst bij de bedoeling. Het begrip sociale zekerheid is hier een goed voorbeeld van. Sociale zekerheid heeft niets meer te maken met zekerheid bieden, maar vooral met inkomen vergaren om zo zekerheid te bieden. Het is, met andere woorden, onvoldoende sociaal. Het is financiële taal geworden, taal van economen en van de (be)rekening. Het mist de letterlijke betekenis van sociaal en zekerheid. Maar welke begrippen raken beter aan het concept sociale zekerheid? Welke begrippen worden beter geaccepteerd, en inspireren om tot nieuwe collectieven te komen? Dit zijn (in)formele samenwerkingsverbanden in de maatschappij. Bijvoorbeeld het in eigen beheer onderhouden van speeltuinen, waardoor er (kleinschalige) nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd. Of buurtpreventie, waarvoor niet langer naar de overheid wordt gekeken maar zelf ter hand wordt genomen, al dan niet in de vorm van een abonnement.

Binnen het project, met een looptijd van drie jaar, staan research, verdiepende interviews, debatten, lezingen en andere vormen van kennisverspreiding (werkboek, kennisclips en dergelijke) gepland.

Suzi

Suzi hield veel ballen in de lucht, met een burn-out en depressie als gevolg. 'Ik ben zelfstandig kunstenaar, moeder en geef les. Daarnaast volgde ik een opleiding tot eerstegraads docent. De combinatie werd teveel, zeker toen ik na scheiding dakloos werd. Gelukkig kreeg ik met hulp van burens een woning tegenover m'n ex en zorgen we nu samen voor onze zontjes.'

Stichting Regenboog Groep ■ Magazine Qracht500
pagina 22

Eigen initiatief ■ Onderzoek naar format voor businesscase participatiebedrijven (€ 45.833)

Private initiatieven van grote (familie)bedrijven om structureel werkgelegenheid te creëren voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt blijken vaak niet kostendekkend te zijn. Instituut Gak is een kleinschalig onderzoek gestart aan de hand van twee verschillende casussen (VDL en Vebego). Aan externe deskundigen is gevraagd een analyse te maken van de knelpunten die de initiatiefnemers zijn tegengekomen. Het gaat daarbij om financiële belemmeringen, maar ook de strubbelingen om draagvlak te creëren bij stakeholders (gemeenten, onderwijs, UWV en de werkgever zelf). De materie is complex en weerbarstig. Idealiter levert de analyse bouwstenen op voor een businesscase die wel kostendekkend is.

Stichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) ■ Geen winst meer te behalen? (€ 102.630)

Annet de Lange, lector Human Resource Management aan de HAN, is een van de geïnterviewden in het boek 'Werk verZetten' (2015), waarin verslag wordt gedaan van een journalistiek onderzoek naar de vraag 'Hoe houd je zin in werk?'. Zij heeft het door Peter Henk Steenhuis uitgewerkte concept van zingeving op de werkvloer – volgens voormalig Denker des Vaderlands René Gude – in haar onderwijsprogramma opgenomen. Studenten gaan onderzoeken in hoeverre het tijds-perspectief een rol speelt bij zingeving, oftewel, in hoeverre je persoonlijke behoeftes veranderen naarmate je ouder wordt. Per Z (zinnelijk, zintuiglijk, zinrijk en zinvol) wordt geïnventariseerd of die veranderen in de loop van het werkzame leven en wat dit betekent voor het HRM-beleid.

Doelstelling van het project is meer kennis en praktisch HRM-instrumentarium beschikbaar te stellen op het gebied van zingeving van arbeid voor (terminaal) zieke werknemers, om ze op een betekenisvolle manier in beschikbare arbeid te includeren. Adequaat HRM-beleid helpt te voorkomen dat mensen met kanker uitvallen en daarna weinig kans hebben om weer een baan te vinden. Daartoe worden de volgende activiteiten ondernomen:

Allereerst worden voorbeelden, behoeftes, mogelijkheden, etc. geïnventariseerd. In termen van zingeving (via het concept van de vier Z'en) wordt gekeken naar vier verschillende typen HRM-praktijken, te weten ontwikkeling van werkvermogen, behoud van werkvermogen, ontzien van werkenden en benutten van bestaande ervaring. Vervolgens wordt de verkregen informatie geanalyseerd en vertaald naar een onderwijspakket voor organisaties en hbo-opleidingen, alsmede naar een praktisch dialooginstrument voor HRM-medewerkers en leidinggevend.

Tevens wordt het jaarlijkse congres van het Nederlands Kenniscentrum Duurzame Inzetbaarheid georganiseerd rondom het thema 'Begeleiding van werknemers met kanker'.

Stichting Werkzaam ■ Werkplaats voor ambachtelijke zingeving: Impact met Zin in Werk (€ 43.000)

Voormalig Denker des Vaderlands René Gude is vooral bekend geworden door zijn vele optredens bij *De Wereld Draait Door*. Hij sprak daar graag over de door hem gemunte term 'humeurmanagement'. Hij noemde dit ook wel Bildung of Bestemmingmakerij, of een vorm van 'ambachtelijk zingeven'. Zijn gedachtegoed heeft Steenhuis uitgewerkt in het boek 'Werk verZetten' (2016).

Dit project is gericht op het omzetten van dit gedachtegoed in handelen en gedrag. Hoe leren we werkenden de vier Z'en (zinnelijk, zintuiglijk, zinrijk en zinvol) toe te passen in hun werk? En hoe zorgen we ervoor dat dit gedachtegoed onderdeel gaat uitmaken van de organisatieontwikkeling? Het *action learning*-programma bestaat uit de ontwikkeling van een trainingsaanbod voor individuen en bedrijven, de ontwikkeling van een aanpak voor organisatieontwikkeling voor bedrijven, de inrichting van een online werkplaats voor ambachtelijke zingeving met toegang tot het reeds ontwikkelde en nog te ontwikkelen instrumentarium, en de organisatie en uitvoering van drie werkplaatsen bij bestaande trainingscentra en één werkplaats in-company bij een nog te selecteren grote organisatie. Over een periode van vijf maanden zijn er zes bijeenkomsten waar de instrumenten getest en toegepast worden. Het eindproduct is een handzaam digitaal werkboek, dat als download op de online werkplaats wordt gezet.

Enspiratie B.V. ■ Borging van inclusieve HRM (€ 46.830)

In 2015 is het project 'De participatiehulp – Doorontwikkeling en borging' door Instituut Gak gefinancierd. Doelstelling van het project was bestaande praktische HRM-instrumenten te actualiseren, breder onder werkgevers te verspreiden en te borgen voor de toekomst. Voor dat laatste is een samenwerking aangegaan met het lectoraat HRM van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN). De beste borging is namelijk het opnemen van nieuwe kennis en inzichten in het curriculum op hogescholen. Met het vervolgproject 'Borging van inclusieve HRM' wordt de volgende stap in dit programma gezet: doorontwikkeling op basis van concrete adviesvragen van Mariëtte Hamer (voorzitter van de SER) en Marjolein ten Hoonte (directeur arbeidsmarkt bij Randstad), en bestending van de borging van kennis en inzichten door het opleiden van ambassadeurs (dit zijn gemotiveerde studenten die na afloop van hun studie op P&O-afdelingen gaan werken).

Enspiratie BV ■ PIETER pad, ondersteuning in inclusief HRM (€ 82.650)

Met dit project wil Enspiratie een helpdesk opstarten voor werkgevers en werknemers met vragen over het begeleiden van kwetsbare werknemers. Het gaat dan vooral om vragen over situaties waarin er sprake is van zogenaamd cliëntgedrag op de werkvloer. Enspiratie is intensief betrokken bij het geven

van trainingen voor zogenaamde HARRIE's. Dit zijn directe collega's van kwetsbare medewerkers. Een belangrijk onderdeel van de training is interventie. In de trainingen van de afgelopen jaren is een rode draad naar voren gekomen in de problemen waar HARRIE's in de praktijk tegen aanlopen. Het grijze gebied tussen de rol van werkgever en de rol van hulpverlener wordt gekenmerkt door onduidelijkheden die voortaan kunnen worden voorgelegd aan het helpdeskteam (PIETER), dat in samenwerking met Zorgbelang wordt geformeerd.

Eigen initiatief ■ Loonwaardesturing (€ 405.000)

Overheid en bedrijfsleven hebben elkaar nodig om de gedachte achter de Participatiewet – een inclusieve arbeidsmarkt – te kunnen realiseren. Een nadere analyse leert dat men elkaar nog niet goed weet te vinden. Enerzijds door wederzijds onbegrip, anderzijds door wederzijds wantrouwen. De vraag is hoe overheid en bedrijfsleven elkaar kunnen vinden. Wat is daarvoor nodig? De ambitie van uitvoerder Adlasz en drie pilotorganisaties is om vanuit de praktijk tot een wél werkend proces te komen, gericht op een inclusieve arbeidsmarkt waarbij eenieder naar loonwaarde participeert. Er wordt daadwerkelijk (en fysiek) geëxperimenteerd binnen bestaande organisaties. Het is een proeftuin (of laboratorium) naast bestaande werkprocessen.

Er wordt begeleiding geboden én geëxperimenteerd om zo te komen tot nieuwe werkprocessen en nieuwe vormen van bekostiging van deze werkprocessen. Adlasz gaat de komende twee jaar bij wijze van experiment begeleiding bieden bij een gemeentelijke sociale dienst, een SW-bedrijf en een Werkgeversserviceplein (WSP). Hierdoor kan de materie vanuit verschillende invalshoeken worden gezien, waarbij ook de verbanden tussen drie verschillende praktijken waar de experimenten plaatsvinden inzichtelijk kunnen worden gemaakt. Wat zijn de overkoepelende overeenkomsten en wat kunnen anderen daarvan leren? Het doel is steeds om tot een praktische benadering te komen met dito tips en tricks. Er wordt gestart met een theoretische verkenning om nulhypothese vast te stellen. Die worden vervolgens vertaald in scenario's voor experimenten. Hiervoor leveren de drie genoemde organisaties concrete plannen voor de inrichting van de praktijksituatie. De organisaties worden daarin bijgestaan door de adviseurs en assistenten van Adlasz. Voor specifieke (deel) onderzoeksopdrachten worden studenten van de Hogeschool Avans ingezet. Zij worden begeleid door de lector van het lectoraat Sustainable Finance and Accounting. Het project wordt afgesloten met een symposium waar de opgedane ervaringen en de gevonden oplossingsrichtingen met een breed publiek worden gedeeld.

Stichting Disability Studies in Nederland ■ Disability Studies Congres 2017 (€ 8.000)

De Stichting Disability Studies in Nederland (DsiN) wil een bijdrage leveren aan een samenleving die diversiteit als rijkdom ziet. Eind 2017 organiseerde DsiN het Internationale Disability Studies Congres. Met dit congres wil DsiN een brug slaan tussen de academische wereld en de praktijk van alledag. De diversiteit aan disciplines en een keur aan internationale deelnemers maakte het mogelijk kennis en inzichten uit te wisselen en te delen. Ook mensen met een licht verstandelijke beperking konden deelnemen aan wetenschappelijke activiteiten mits zij werden begeleid 'door 'buddy's', studenten van de Vrije Universiteit Amsterdam.

De Parels Compagnie BV ■ Talentscouting voor Techniek (€ 40.000)

'Talentscouting voor Techniek' wil verborgen potentieel zichtbaar maken door op een vernieuwende manier naar mensen en hun talenten te kijken. Niet naar het cv of resultaten uit het verleden, maar naar de mens zelf en zijn (verborgen) talenten, waardoor meer mensen in aanmerking komen voor een baan. De drie pijlers van 'Talentscouting voor Techniek' zijn: techniekveldjes, talentscouts en rolmodellen. De techniekveldjes die – naar analogie van de voetbalveldjes van de Cruyff Foundation – laagdrempelig worden ingericht, stimuleren mensen om vaardigheden te ontdekken en ontwikkelen, geïnspireerd te raken en in contact te komen met werkgevers en opleiders. De techniekveldjes kunnen op allerlei plekken worden ingezet, binnen de bestaande infrastructuur (bij scholen, repaircafés, et cetera) of op een speciaal daarvoor ingerichte plek (bijv. in een *pop-upstore*). Afhankelijk van de vraag naar technisch personeel worden de veldjes lokaal of regionaal opgezet met werkgevers, gemeente(n) en onderwijsinstellingen.

De talentscouts zijn mannen en vrouwen die weten wat een baan in de techniek betekent. Zij herkennen talenten en brengen de kwaliteiten van getalenteerden in kaart. Zij hebben veel contact met werkgevers waar de talenten later mogelijk aan de slag kunnen.

De rolmodellen zijn regionale bekendheden die een voorbeeldfunctie hebben. Zij dragen uit dat het leuk is om werkzaam te zijn in een technisch beroep.

Er wordt een drietal 'Living Labs' georganiseerd om uiteindelijk te komen tot het ideale format van een techniekveld. Aan de hand van een casus (bijvoorbeeld rond het beroep van elektromonteur) wordt het techniekveld praktisch ingericht (welke hulpmiddelen, machines en oefeningen passen bij het beroep van elektromonteur?). Tevens wordt het ideale scoutingprofiel vastgesteld, zodat er een gericht talentscouts kunnen worden geworven, en er wordt gezocht naar aansprekende 'regionale' rolmodellen.

De Regenboog Groep ■ **Qracht 500 (€ 10.000)** – pagina 19

De Regenboog Groep biedt opvang, zorg en begeleiding aan mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Het magazine Qracht 500 betreft een eenmalige uitgave. In het magazine komen honderd werkloze en werkende mensen met psychische problematiek aan het woord, afgewisseld met achtergrondinformatie en interviews met professionals. Doel van het project is om de kracht van ervaringsdeskundigen aan het grote publiek te laten zien, om bij te dragen aan positieve beeldvorming en (h)erkenning, en om beleidmakers te inspireren. De uitgave verschijnt in een oplage van 5.000 stuks.

Lucille Werner Foundation ■ **Mis(s) Verkiezing 2017 (€ 60.000)**

De Lucille Werner Foundation (LWF) is een initiatief van tv-presentatrice Lucille Werner. Zij is de enige in haar vak met een lichamelijke handicap. De Mis(s) Verkiezing 2017 vraagt op een positieve manier aandacht voor (de kracht van) mensen met een lichamelijke beperking. Op 6 mei 2017 zond SBS 6 het twee uur durende programma uit waarin vrouwen met een (lichamelijke) beperking streden om de titel Mis(s) 2017. Hierbij lag de nadruk vooral op het vertrouwen in het eigen potentieel. De deelnemers zijn daarmee rolmodellen voor een grote groep mensen met een arbeidsbeperking. De winnares zal zich gaan inzetten voor meer betaalde banen voor gehandicapten. Naast het televisieprogramma zijn er ook twee websites gelanceerd: www.jaikwilwerken.nl en www.jaikwiljoualscollega.nl. Bedrijven worden opgeroepen om mensen met een beperking in dienst te nemen.

Stichting Backstage ■ **VMBO On Stage 2017-2018 (€ 60.000)**

'VMBO On Stage' is een buitenschools project van Stichting Backstage, bedoeld voor vmbo-leerlingen. Oorspronkelijk was het opgezet om het slechte imago van het vmbo te verbeteren, maar nu wordt jaarlijks in zeventien regio's een 'beroepenfeest' georganiseerd. Daar bieden ondernemers de leerlingen hulp bij het maken van een beroepskeuze. De leerlingen gaan vervolgens op werkbezoek bij de ondernemers met wie ze op het beroepenfeest afspraken hebben gemaakt. De bijdrage van Instituut Gak is bedoeld voor de uitbreiding naar drie nieuwe regio's: Leiden, Houten en Middelharnis.

Stichting Participatie Certificaat ■ **Een nieuwe taal, een nieuw geluid (€ 214.200)**

Onder het motto 'geen werkplek, wel helpen' is in 2015 het initiatief Participatie Certificaat van start gegaan. Vanuit het vertrouwen in de potentie van het Participatie Certificaat, wordt dit initiatief nu verder uitgerold en krijgt het bredere bekendheid. Het initiatief richt zich specifiek op het zichtbaar maken van werkzoekenden uit zorginstellingen. Om het aantal gerealiseerde matches voor deze groep te bevorderen, is het idee van het Participatie Certificaat ontwikkeld. 'Een

nieuwe taal, een nieuw geluid', omdat dit instrument (in tegenstelling tot alle andere participatie interventies) een bijzondere unieke vorm van solidariteit kent. Kapitaalkrachtige organisaties, die zelf geen (aangepaste) werkplekken kunnen bieden betalen voor aanpassingen van werkplekken bij kleinere organisaties. Dat is nieuw en uniek. De voorgenomen marketingcommunicatiestrategie draait om bewustwording, emotie en solidariteit, en is gericht op meerdere doelgroepen, verhaallijnen en social media.

Stichting Paspoort naar je toekomstdroom ■ **Tweentalent 2018 (€ 20.000)**

Stichting Paspoort naar je Toekomstdroom (2010) bevordert het herkennen van de eigen talenten en het vormgeven van een eigen toekomstdroom bij leerlingen in de bovenbouw van het primair- en voortgezet onderwijs en bereikt ongeveer duitzend Amsterdamse jongeren in de leeftijd van 11 tot 18 jaar. 'Tweentalent' is een feestelijke bijeenkomst, ter afsluiting van deze leerlijn. Deze talentenbeurs met 'Talentauditions', 'Talent Awards', acht 'Talenteneilanden' met rolmodellen uit verschillende beroepen en een Talentenshow. In 2018 wil de stichting sterk inzetten op het verkleinen van de kloof tussen het onderwijs en het bedrijfsleven. Vertegenwoordigers van bedrijven laten met diverse activiteiten aan de jongeren zien wat voor werk zij doen, er is een *meet-and-greet* (incl. een twee uur durende snuffelstage) en een cv-checkbalie. 'SuperCompanies' gaan nog een stap verder door stage- en werkmogelijkheden voor kwetsbare jongeren aan te bieden. Hiernaast geven zij advies en organiseren zij workshops over werkvaardigheden, omgangsvormen en sollicitatieskills. Instituut Gak draagt bij als vijftien jongeren inderdaad een stageplek en/of betaald werk hebben gevonden.

WorldSkills Netherlands ■ **TV-programma**

'**Kampioenen met Skills**' (€ 247.952) – pagina 41
In het tv-programma 'Kampioenen met Skills' (werktitel) volgen we in vijf afleveringen van ongeveer twintig minuten per aflevering de beste Nederlandse mbo-studenten die Nederland gaan vertegenwoordigen op EuroSkills, het EK voor beroepen in Boedapest eind september 2018. Het is een realityreeks voor een breed publiek en laat zien wat het beoefenen van een vak inhoudt. Op deze manier maken zowel jongeren als hun ouders kennis met vakopleidingen van het mbo. De jongeren die we in dit programma zien, zijn echt uitblinkers in hun vak. Zij hebben zich tijdens de nationale finales vakwedstrijden in de IJsselhalen in Zwolle weten te kwalificeren voor de Europese kampioenschappen, en wij reizen met hen mee. In het programma draait het om hun voorbereidingen, (beroeps) ontwikkeling, trots, motivatie, doorzettingsvermogen, en het kunnen omgaan met zenuwen en stress tijdens de wedstrijden. Op het EK volgen we de Nederlandse toppers, bijvoorbeeld bij etaleren, bloembinden, metselen en tegelzetten. De uitzending wordt in het najaar 2018 uitgezonden.

WOMEN Inc. ■ **Vitaliteit op de werkvloer (€ 195.000)**

Het project 'Vitaliteit op de werkvloer' van WOMEN Inc. heeft als doel arbeidsuitval van vrouwen tijdens zwangerschappen en de overgang te voorkomen. Het vergroten van de bekendheid en de erkenning onder werkgevers van de gevolgen van fysieke en psychologische klachten van vrouwen in deze fasen is van groot belang voor zowel werknemer als werkgever. Om dit te bereiken wordt een brede bewustwordingscampagne ontwikkeld, gericht aan alle stakeholders: werkgevers, werknemers en de overheid. De campagne richt zich op de verschillende managementlagen, HR-afdelingen en bedrijfs- en verzekeringsartsen. Het project bestaat uit een inventariserend onderzoek in samenwerking met het VUmc (sociale geneeskunde). Om de maatschappelijke bewustwording te vergroten, wordt in kaart gebracht wat werkgevers en werknemers weten over gezondheid en werk, bijvoorbeeld over verzuim, tijdens bepaalde levensfasen. In hoeverre beperken de overgang en de periode rondom de zwangerschap het dagelijks functioneren van de vrouw? Het project heeft als doel wederzijds begrip te creëren door het onderwerp bespreekbaar te maken zodat men de dialoog kan aangaan. Daarnaast worden de gesprekken inhoudelijk gerelateerd aan kwantitatieve bedrijfsgegevens en registraties. Tevens worden expertmeetings met werkgevers, bedrijfs- en verzekeringsartsen georganiseerd, en zal het project aandacht genereren in de publieke opinie en pers. Met een slotbijeenkomst en een impactmeting wordt het onderzoek afgesloten en wordt een actieplan met aanbevelingen gepresenteerd.

Stichting Hogeschool Rotterdam ■ De Rotterdamse Zaak (2017-2020) (€ 125.000) – pagina 25

Naar schatting zo'n drieduizend ondernemers in de regio Rotterdam leven op of onder het bestaansminimum. Zij wenden zich niet direct tot de overheid voor hulp, maar proberen zelf het hoofd boven water te houden. Beperkte ondernemingsvaardigheden met als gevolg een slechte bedrijfsvoering vormt de belangrijkste oorzaak voor het ontstaan van deze situatie. Het risico op een faillissement is groot, waardoor deze ondernemers uiteindelijk toch in een uitkeringssituatie belanden. Aangezien betaald bedrijfsadvies niet is op te brengen door dergelijke ondernemers en overheidsmaatregelen vaak alleen zijn gericht op tijdelijke financiële ondersteuning, is Stichting Hogeschool Rotterdam, in samenwerking met Stichting Ondernemersklankbord, in 2012 gestart met het leer-werkbedrijf 'De Rotterdamse Zaak'. Hbo-studenten commerciële- en financiële economie en financieel administratieve mbo-studenten van het Albeda College en Zadkine voeren de begeleidingstrajecten uit. De studenten worden gekoppeld aan oud-ondernemers van het Ondernemersklankbord. Instituut Gak stelt voor maximaal vijfhonderd afgeronde begeleidingstrajecten een bijdrage beschikbaar.

LTO Nederland ■ Leren en innoveren in de tuinbouw (€ 177.424)

Ondernemende vakmensen zijn hard nodig in de tuinbouw, om groei, innovatie en verduurzaming van de sector waar te kunnen maken. Dit project legt de basis voor een leven lang leren in de tuinbouw. LTO Nederland gaat het onlangs afgeronde en succesvolle programma van Greenport Gelderland overnemen in twee regio's buiten Gelderland. Daartoe inventariseert men welke ontwikkelingsvragen er zijn bij de deelnemende tuinbouwbedrijven. Vervolgens wordt deze informatie vertaald naar specifieke leerlijnen die innovaties in de sector kunnen versterken. Mensen die de boeren op het erf adviseren – de zogenoemde erfbetreders, zoals scholingsconsulenten, accountants en bankadviseurs – worden verenigd in een regionaal kennisnetwerk. Tuinbouwers worden over de streep getrokken om te investeren in hun eigen ontwikkeling en in die van hun medewerkers. Erfbetreders zorgen in eerste instantie voor bewustwording dat de tuinbouwers mee moeten doen. Vervolgens helpen zij bij het formuleren van de opleidingsbehoefte en het plan daarvoor.

Truus Stam

Ik ben ontzettend geholpen door de studenten en de senior coaches van De Rotterdamse Zaak. Het voelt alsof ik in een warm bad ben terecht gekomen. In normale woorden hebben ze mij de financiële kant van ondernemerschap kunnen uitleggen waardoor ik verder kan. Als ondernemer heb ik nu meer inzicht in mijn financiën gekregen en word ik financieel steeds zelfstandiger in het bijhouden van mijn administratie.

Stichting Hogeschool Rotterdam ■ De Rotterdamse Zaak
pagina 24

197

BETROKKEN PERSONEN

HET OVERZICHT VAN DE AFGESLOTEN ONDERZOEKSPROJECTEN IS TE VINDEN OP WWW.INSTITUUTGAK.NL/AFGEROND-ONDERZOEK

VOOR EEN OVERZICHT VAN DE 41 LOPENDE STUDIES WORDT VERWEZEN NAAR WWW.INSTITUUTGAK.NL/LOPEND-ONDERZOEK

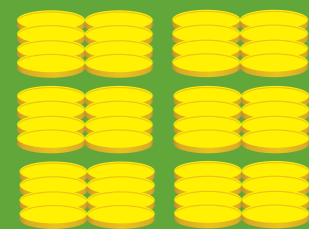
59 HOOGLERAREN

2 LECTOREN

91 POSTDOC EN/OF SENIOR ONDERZOEKERS

14

NIEUWE ONDERZOEKEN

3.605.000

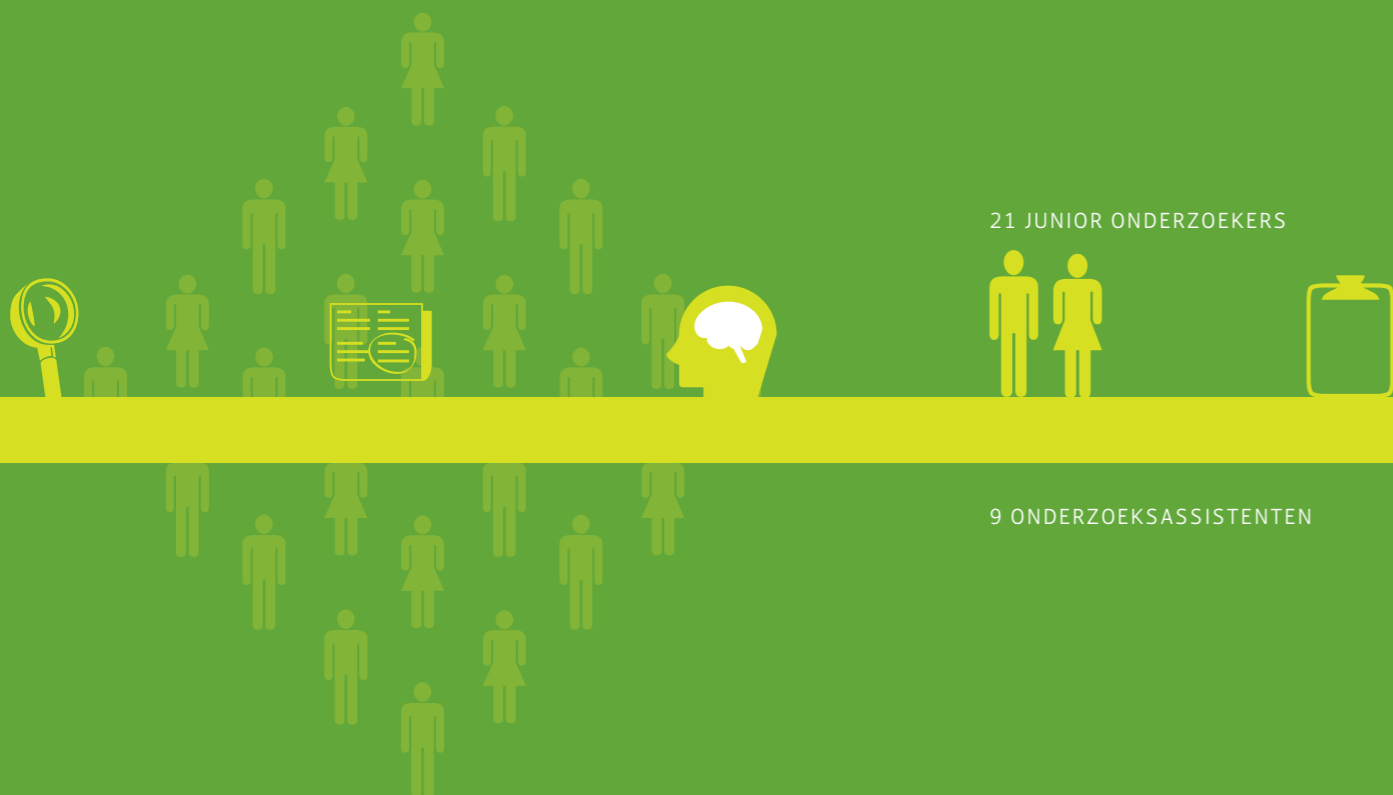
17 ONDERZOEKERS IN OPLEIDING (PROMOVENDI)

21 JUNIOR ONDERZOEKERS

9 ONDERZOEKSASSISTENTEN

De uitvoering van het huidige onderzoeksprogramma kost € 14,4 miljoen en er zijn in totaal 197 personen bij betrokken, onder wie 59 hoogleraren, 2 lectoren, 91 postdoc en/of senior onderzoekers, 17 onderzoekers in opleiding (promovendi), 21 junior onderzoekers en 9 onderzoeksassistenten.

In 2017 is het onderzoeksprogramma uitgebreid met de 14 hierna weergegeven nieuwe studies. Hiermee is een bedrag van € 3,6 miljoen gemoeid. Voor een overzicht van de lopende studies wordt verwezen naar pagina 32 en 33. Voor een overzicht van de afgesloten onderzoeksprojecten wordt verwezen naar pagina 33.

Toegankelijkheid

Instituut Gak streeft ernaar dat de resultaten uit de door ons gesteunde studies daadwerkelijk bijdragen aan oplossingen voor de desbetreffende vraagstukken op het gebied van sociale zekerheid en arbeidsmarkt. Instituut Gak is dan ook van mening dat de kennis die voortkomt uit dit onderzoek voor een breed publiek toegankelijk moet zijn. Met de instellingen die betrokken zijn bij de uitvoering van het onderzoeksprogramma wordt afgesproken dat zij actief zorgdragen voor publicatie, openbaarmaking en overdracht van de onderzoeksresultaten aan wetenschappers, beleidsmakers, uitvoerenden en belangstellenden, in ieder geval in Nederland en mogelijk daarbuiten. Nieuwe publicaties met betrekking tot de lopende onderzoeksprojecten worden tevens actief verspreid door Instituut Gak zelf, via de eigen website en verschillende sociale media. Op de website is een Kennisbank te vinden met daarin alle publicaties die voortvloeien uit onderzoek dat door Instituut Gak is gesubsidieerd. Het betreft een breed scala aan publicaties, zowel wetenschappelijk (proefschriften, oraties) als geschreven voor een breed publiek. Daarnaast is gestart met het maken van kennisclips, waarin de opzet en resultaten van afgerond onderzoek op toegankelijke wijze in beeld worden gebracht.

Toepasbaarheid

Naast de aandacht voor de toegankelijkheid van onderzoeksresultaten vindt Instituut Gak het ook belangrijk dat de onderzoeksresultaten van nut zijn voor de beleidspraktijk en daadwerkelijk worden toegepast. Hiertoe neemt Instituut Gak deel aan het Kennispartnerberaad, een halfjaarlijkse ontmoeting van organisaties waarmee het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid samenwerkt op het gebied van kennis en onderzoek en aan het Kennisplatform Werk en Inkomen (KWI). In dit laatste platform werken de uitvoeringsorganisaties voor de sociale zekerheid met elkaar samen op het gebied van kennisontwikkeling binnen het domein van werk en inkomen. Daarnaast wordt bij de beoordeling van de onderzoeksvoorstellen expliciet gekeken naar de beleidsrelevantie en de mate van toepasbaarheid van de onderzoeksresultaten (valorisatie).

Uitgelicht: toegepast onderzoek naar de arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen in Nederland

In 2015 had Nederland met een verhoogde toestroom van asielzoekers te maken. Velen van hen kregen een verblijfsvergunning op asielgronden (asielstatushouders). De asielstatushouders, maar ook zij die nog in afwachting zijn, willen geen tijd verliezen bij het opbouwen van een nieuw bestaan in Nederland. De arbeidsmarktintegratie van eerdere asielmigranten is echter moeizaam verlopen; velen zijn afhankelijk gebleven van een uitkering. Hoe kan een vergelijkbare hoge uitkeringsafhankelijkheid bij de nieuwkomers worden voorkomen? Deze vraag stond centraal in het kortlopende onderzoek naar de

arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen in Nederland, uitgevoerd onder leiding van dr. mr. T. de Lange van de Universiteit van Amsterdam. Om te kijken hoe belemmeringen kunnen worden weggenomen, werden lessen getrokken uit de economische integratie van eerdere vluchtelingen, risico's geïnventariseerd en oplossingen geschetst. Vluchtelingen in de asielprocedure zouden na twee maanden al aan het werk moeten kunnen gaan in banen voor kennisimigranten of banen waar geen Nederlandse werknemers voor zijn te vinden. Ook krijgen werkende statushouders – en potentiële werkgevers – meer perspectief als zij eerder verblijfszekerheid hebben. Dit zijn twee van de belangrijkste aanbevelingen van de onderzoekers in het rapport 'Van azc naar een baan'. Het onderzoeksrapport maakt de vier fases in het traject van azc naar een baan inzichtelijk en geeft zo antwoord op praktische vragen als 'Wat voor werk of andere activiteiten, zoals vrijwilligerswerk, mag een asielzoeker tijdens dat wachten wel of niet doen?' Bij het rapport is ook een factsheet beschikbaar die de resultaten kernachtig weergeeft.

NIEUWE ONDERZOEKSPROJECTEN, TOEGEKEND IN 2017

Arbeidsdeskundige handreiking werkgevers in de omgang met werkenden met veelvoorkomende psychische problemen (€ 409.064) ■ Projectleider: Dr. P.C.J. Oomens, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Een op de vijf werkenden heeft last van veelvoorkomende psychische problemen. Deze psychische problemen vormen een belangrijke belemmering voor hen om aan het werk te blijven of hun werk op niveau te blijven doen. Hoewel werkgevers in Nederland wettelijk verantwoordelijk zijn voor het creëren van gezonde werkomstandigheden en het voorkomen van verzuim en arbeidsongeschiktheid, lijken zij in de praktijk onvoldoende te handelen. Om werknemers die kampen met veelvoorkomende psychische problemen inzetbaar te houden, zijn aanpassingen in de werksituatie nodig. Het 'matchen' van de arbeidsmogelijkheden van werknemers met de werkomstandigheden vormt de kernexpertise van arbeidsdeskundigen. De arbeidsdeskundige speelt een belangrijke rol in het werkbehoud van werknemers die dreigen uit te vallen. Met dit onderzoek wordt enerzijds inzicht verworven in factoren in de werksituatie die bijdragen aan werkbehoud van werknemers met veelvoorkomende psychische klachten. Anderzijds wordt bijgedragen aan het verminderen van de handelingsverlegenheid van werkgevers in de omgang met deze werknemers, zodat die kunnen blijven functioneren in hun werk en verzuim en uitval voorkomen worden. Door het ontwikkelen van een Handreiking 'Werkgeversdienstverlening veelvoorkomende psychische problematiek' stelt het project arbeidsdeskundigen in staat hun werkgeversdienstverlening te optimaliseren en hun rol op het gebied van preventie te versterken.

De toekomst van de universele verzorgingsstaat: tussen de sociale bijstand en een gegarandeerd minimuminkomen (€ 409.663) ■ Projectleider: Prof. dr. G.J. Vonk, Rijksuniversiteit Groningen

De sociale zekerheid levert een bijdrage aan de bescherming van kansarmen en aan het verkleinen van de kloof tussen kansarmen en kansrijken. Universele regelingen die uitgaan van lotsverbondenheid tussen alle groepen in de samenleving hebben hierbij een bijzondere functie. Een voorbeeld van een dergelijke regeling voor ouderen is de AOW, een sobere en eenvoudige uitvoerbare regeling met een brede basis: verreweg de meeste Nederlanders en inwoners van Nederland krijgen er op enig moment mee te maken, als betaler van premies én als ontvanger van het pensioen. In dit project wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn voor een breed en eenvoudig uitvoerbaar stelsel van minimale inkomensbescherming voor de beroepsbevolking. Bij een dergelijk stelsel neemt inkomenssteun geleidelijk af naarmate men meer gaat verdienen. Periodes van (gedeeltelijke) werkloosheid en zorg kunnen worden overbrugd zonder grote inkomensschokken. Kan een dergelijk stelsel worden gerealiseerd door een fusie van een (meer) regelarme sociale bijstand met inkomensafhankelijke toeslagen? Hoe zou een dergelijk stelsel eruit kunnen zien en is het verenigbaar met de hedendaagse trends en verwachtingen op het gebied van bijvoorbeeld immigratie, individualisering en participatie?

Flexibilisering van de AOW-leeftijd? (€ 200.000) ■ Projectleider: Prof. dr. K. Henkens, Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI-KNAW), i.s.m. het Centraal Planbureau (CPB)

De verhoging van de AOW-leeftijd leidt tot een maatschappelijk debat over de vraag of deze verhoging rechtvaardig is, vooral voor groepen die moeite hebben om tot op hoge leeftijd door te werken. Een flexibele AOW-leeftijd wordt als een mogelijkheid gezien om de gevolgen van de verhoging van de AOW-leeftijd te verzachten. Sommigen zien dit zelfs als mogelijkheid om de AOW-leeftijd van 65 jaar weer binnen het bereik van burgers te brengen. Maar hoe realistisch zijn die plannen? En voegt die optie niet nog meer complexiteit toe aan het Nederlandse pensioensysteem? Zodra concreet wordt nagedacht over flexibilisering van de AOW-leeftijd, raakt men verward in een labyrint aan mogelijkheden en onmogelijkheden. Dit project onderzoekt hoe mensen reageren op mogelijke vormen van een flexibele AOW-leeftijd. Er wordt gekeken voor wie een flexibele AOW-leeftijd aanleiding is tot langer doorwerken en voor wie het reden is tot vervroegd uittreden. En hoe rechtvaardig vinden jongeren en ouderen, hoog- en laagopgeleiden dergelijke AOW-opties en de effecten daarvan? Om dit in kaart te brengen, worden er vooruitberekeningen gemaakt waarbij speciale aandacht wordt geschonken aan de verschillen in levensverwachting tussen mannen en vrouwen en aan de sociaaleconomische status van werkenden.

Geschied of ongeschied voor arbeid? Analyse van de effecten van arbeidsongeschiktheidshervorming (€ 399.709) ■ Projectleider: Prof. dr. P.W.C. Koning, Vrije Universiteit Amsterdam

Sinds 2002 hebben diverse hervormingen ertoe geleid dat het aantal nieuwe arbeidsongeschikten in Nederland drastisch is gedaald. Het effect van de Wet Verbetering Poortwachter (WVP) is hierbij waarschijnlijk het grootst geweest; dit heeft tot een sterke screening en zelfselectie van (nieuwe) ziektegevallen geleid – en daarmee tot veel minder uitkeringsaanvragen. Maar daarnaast heeft de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA) de instroom ook verder beperkt. Deze hervormingen hebben waarschijnlijk geleid tot een stijging van de arbeidsdeelname van groepen individuen zonder aandoening of met een lichte aandoening. Kijken we echter naar de groep arbeidsbeperkten in Nederland, dan zien we sinds 2009 een daling in de arbeidsdeelname. Dit geldt tevens voor de specifieke groep van voormalig werknemers die een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheidsuitkering (WGA) ontvangen. Deze ontwikkelingen roepen de vraag op wat er is gebeurd met werknemers die voorheen nog tot een uitkering werden toegelaten. Betreft dit mensen die voldoende weerbaar zijn op de arbeidsmarkt en is het stelsel dus in staat tot een betere *targeting* – namelijk uitsluitend gericht op mensen met serieuze gezondheidsaandoeningen? Of zijn er ook groepen met beperkingen die niet kunnen werken en ook geen uitkering meer ontvangen? En gerelateerd hieraan: in hoeverre lukt het – gegeven de beperkingen van WGA'ers – om de verdien capaciteit van mensen optimaal te benutten?

Hoe vergaat het mensen met een kleine beurs? (€ 82.810) ■ Projectleider: Drs. M. Geerdinck, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), i.s.m. Verwey-Jonker Instituut

In 2014 hadden ruim een miljoen Nederlanders in particuliere huishoudens een inkomen onder (of op) het sociaal minimum. Er is veel bekend over deze groep. Zij ervaren veel financiële problemen. Minder is bekend over de groep Nederlanders die net boven het sociaal minimum zit. Ruim 460.000 Nederlanders hebben een inkomen tussen 100% en 110% van het sociaal minimum. Dit onderzoek wil inzicht verkrijgen in de leefwijze en het bestedingspatroon van deze groep. Centrale vraag is of hieruit praktische lessen zijn af te leiden die beleidsmakers en hulpverleners kunnen toepassen bij het ondersteunen en adviseren van deze mensen. In deelonderzoek 1 wordt de bestaande literatuur geanalyseerd. Deelonderzoek 2 bestaat uit data-analyse. Hoe verschillen mensen met een inkomen net boven het sociaal minimum van mensen met een inkomen op of onder het sociaal minimum, bijvoorbeeld wat betreft arbeidsmarktpositie, opleidingsniveau en afhankelijkheid van een uitkering? Om meer inzicht te krijgen in de ervaringen en leefomstandigheden van mensen met een inkomen net boven het sociaal minimum, worden in deelstudie 3 mensen uit deze groep geïnterviewd. Hoe participeren zij in de maatschappij, welke problemen

ervaren zij in hun dagelijks leven en hoe gaan zij daarmee om? De uitkomsten worden in deelonderzoek 4 voorgelegd aan twee focusgroepen bestaande uit beleidsmakers en uitvoerders, zoals jobcoaches en schuldhulpverleners.

Jongeren op de arbeidsmarkt: doen wat werkt (€ 147.626) ■ Projectleider: Prof. dr. S. Keuzenkamp, Movisie / Vrije Universiteit Amsterdam

Er is in Nederland nog steeds een relatief grote groep jongeren die geen betaald werk heeft en ook geen onderwijs volgt. Hoewel er al een aantal onderzoeken is verricht naar de positie van jongeren op de arbeidsmarkt, ontbreekt er een overzicht van onderzoek naar de effectiviteit van benaderingen en interventies om hen aan betaald werk te helpen. In dit onderzoek wordt de vraag naar kennis over wat werkt enerzijds beantwoord via een (internationale) literatuurstudie en anderzijds via een analyse van projecten die gemeenten aanmerken als succesvol dan wel minder succesvol. Dit gebeurt via groepsinterviews tijdens regionale bijeenkomsten. Het eindproduct van de inventarisatie is een 'Wat werkt'-dossier en bijbehorende *infographic*, openbaar toegankelijk via de website van Movisie. Het belangrijkste doel is dat toekomstige (re-integratie)projecten hun voordeel kunnen doen met de verzamelde kennis en deze kunnen toepassen om te gaan doen wat werkt. Op basis van de verzamelde kennis wordt een praktische verbetering ontwikkeld, die helpt om bestaande projecten te evalueren en verbeteren. Het is belangrijk om de professionals die het dossier en de tool uiteindelijk zullen gaan gebruiken vanaf het begin nadrukkelijk bij het onderzoeksproject te betrekken, zodat zij mede-eigenaar worden. Daarom worden vertegenwoordigers van projecten uit dertig grote gemeenten en door Intituut Gak ondersteunde projecten actief bij de analyse betrokken.

Maatwerk of ongelijkheid – effecten van verschillende bijstandsregimes (€ 149.773) ■ Projectleider:

Prof. dr. E. H. Tonkens, Universiteit voor Humanistiek
De Participatiewet beoogt mensen in de bijstand te activeren, door zowel meer plichten op te leggen (denk aan de verplichte tegenprestatie) als meer rechten toe te kennen (bijvoorbeeld verruiming van de bijzondere bijstand). Ook kijkt de wetgever naar versoepeling van het recht op bijverdienen. Een combinatie van veel plichten en veel rechten heet een activerend regime. Vanuit de geest van de wet valt te verwachten dat het activerend regime het dominante regime is in Nederlandse gemeenten. Gemeenten hebben sinds de invoering van de Participatiewet echter ook een grote beleidsvrijheid (en beleidsverantwoordelijkheid). Het is onbekend wat voor verschillen er tussen gemeenten zijn ontstaan, in hoeverre deze zijn te rechtvaardigen en in hoeverre mensen in de bijstand deze verschillen als rechtvaardig beoordelen. Naast een activerend regime zijn er op voorhand nog drie andere bijstandsregimes te onderscheiden, met een andere verhouding tussen rechten en plichten: een faciliterend regime, een sanctionerend regime en

een laissez-faire regime. Het onderzoek start met een beleidsanalyse teneinde regimes te identificeren. Vervolgens wordt met behulp van CBS-statistiek de effectiviteit van ieder regime onderzocht. Tot slot worden door middel van kwalitatief onderzoek de gevolgen van bijstandsregimes voor bijstandcliënten onderzocht. Op basis van de onderzoeksresultaten wordt beoordeeld in hoeverre het mogelijk is om tot een door gemeenten gedragen (juridisch) kader te komen met zowel ruimte voor maatwerk als rechtvaardige verschillen.

Nieuwe banen in ecosystemen (€ 304.150) ■ Projectleider: Dr. J.P. van den Toren, Birch i.s.m. Universiteit Utrecht

Hoe zorg je ervoor dat mensen in de bijstand of de WW een baan vinden en dat mensen makkelijk van baan kunnen wisselen? Tot nu toe is er veel onderzoek verricht naar wat er aan de kant van werkzoekenden kan worden gedaan, zonder dat dit het gewenste resultaat opleverde. Hoe kan men zorgen dat werkgevers werk creëren en mensen aannemen op zo'n manier dat dit effect sorteert op personen met een afstand tot de arbeidsmarkt? Met dit project richt Birch zich op succesvolle regionale broedplaatsen voor innovatie, waar bedrijven regionaal-economische samenwerkingsverbanden versterken (het 'ecosysteem'). Eén van de factoren om die samenwerkingsverbanden te versterken daarvan is de beschikbaarheid van menselijk kapitaal. Meer bedrijvigheid vergt meer – maar vaak ook ander – menselijk kapitaal. Welke modellen en werkwijzen worden op deze plekken in de genoemde broedplaatsen gehanteerd om werkgelegenheidsimpulsen te creëren? Ten eerste wordt in beeld gebracht welke initiatieven er zijn waarbij werkgevers welbewust banen behouden, nieuwe banen creëren en vacatures uitzetten voor lager en middelbaar opgeleiden. Het overzicht van initiatieven wordt toegankelijk gemaakt voor derden, onder meer in de vorm van een database en een website. Ten tweede wordt onderzocht welk type aanpak bij welke situatie past en hoe initiatieven effectiever kunnen worden. Deze lessen zullen worden verspreid via een website en een manifestatie. Ten slotte wordt een 'community' opgebouwd waarbinnen dergelijke initiatiefnemers elkaar kunnen tegenkomen, van elkaar kunnen leren, potentiële initiatiefnemers kunnen inspireren en gesprekspartner kunnen zijn voor regionale en landelijke beleidsmakers.

Schuldbewust aan het werk: samen werken aan oplossingen voor schuldenproblematiek (€ 174.832) ■ Projectleider: Drs. F. Westhof, Panteia

Dit onderzoek richt zich in eerste instantie op bijstandsgerechtigden met schulden. Hoe kan de uitstroom naar werk voor deze groep mensen worden bevorderd? Ook onder mensen met een baan komt schuldenproblematiek voor; werkenden vormen zelfs de grootste groep armen. Werkgevers ontdekken vaak pas dat een werknemer financiële problemen heeft als er al ernstige betalingsachterstanden zijn of als er sprake is van loonbeslag.

Daarom is er ook behoefte aan onderzoek naar de betrokkenheid van en ondersteuningsmogelijkheden door werkgevers bij het voorkomen en oplossen van schulden bij werknemers. Er zijn al veel hulpmiddelen beschikbaar voor schuldenaren, gemeenten, werkgevers en werknemers om hen te ondersteunen bij het oplossen en voorkomen van schuldenproblematiek. Het is echter onduidelijk in hoeverre deze hulpmiddelen gebruikt worden en in hoeverre ze toereikend zijn om schuldenproblematiek onder bijstandsgerechtigden en werknemers te voorkomen en/of op te lossen. In het onderzoek worden de volgende vragen beantwoord:

1. Wat is de oorzaak en omvang van de schuldenproblematiek onder mensen met een bijstandsuitkering?
2. Hoe kunnen mensen met een bijstandsuitkering en problematische schulden zodanig geholpen worden dat hun schuldenproblematiek hun deelname aan de arbeidsmarkt niet in de weg zit?
3. Waar begint en eindigt de betrokkenheid van de werkgever om de schuldenproblematiek van de werknemer te voorkomen en/of op te lossen?
4. Hoe verhoudt de betrokkenheid van de werkgever bij de schuldenproblematiek van de werknemer zich tot de privacybescherming van de werknemer?
5. Hoe kunnen werkgevers ondersteund worden om de schuldenproblematiek van hun werknemers te voorkomen en/of op te lossen?

Passend werk voor arbeidsbeperkten: de rol van de werkgever (€ 431.000) ■ Prof. dr. S. Brouwer, Universitair Medisch Centrum Groningen

Mensen met een arbeidsbeperking nemen structureel een achterstandspositie in op de arbeidsmarkt. Werknemers die als gevolg van ziekte gedeeltelijk of tijdelijk arbeidsongeschikt zijn verklaard, worden geacht deel te nemen aan de arbeidsmarkt en hun arbeidspotentieel te benutten. Slechts een klein deel van deze mensen participeert echter in regulier werk. Voor veel werkgevers blijkt het niet eenvoudig om arbeidsbeperkten in dienst te houden of te nemen. Tot op heden is er weinig kennis over de groep mensen die erin slaagt hun resterend arbeidspotentieel na de WIA-beoordeling wel duurzaam te benutten en actief te blijven of te re-integreren op de arbeidsmarkt. Ook is er weinig bekend over de rol die de werkgevers hierin hebben. Het doel van dit project is om inzicht te krijgen in de wijze waarop arbeidsbeperkten succesvol kunnen participeren in regulier werk. Welke kenmerken van zowel arbeidsbeperkten als van werkgevers zijn hierin bepalend? Het onderzoek omvat een aantal deelstudies waarin ook aandacht is voor de wijze waarop werkaanpassingen de arbeidsdeelname van deze groep kan bevorderen. Tevens wordt vastgesteld welke aanknopingspunten er zijn voor interventies om de kans op duurzame arbeidsdeelname van arbeidsbeperkten te bevorderen. Daarbij is specifieke aandacht voor de rol van de werkgever. Aan het eind van het project wordt een implementatieplan geschreven,

waarin per stakeholder wordt uitgewerkt op welke wijze de kennis door hen kan worden toegepast in de praktijk en welke activiteiten hiervoor nodig zijn.

Naar een stabiel stelsel van kinderopvang (€ 149.340) ■ Projectleider: Drs. L. Kok, SEO Economisch Onderzoek, Universiteit van Amsterdam

Begin 2016 heeft de Sociaal Economische Raad (SER) het rapport 'Gelukkig goed van start' uitgebracht. Een van de belangrijkste adviezen uit het rapport is dat kinderen met een ontwikkelingsachterstand in aanmerking zouden moeten komen voor extra stimuleringsprogramma's. Het onderliggende doel van het SER-rapport is om de versnippering in het aanbod van kinderopvang tegen te gaan, doorlopende ontwikkel- en leerlijnen te creëren en samenwerking tussen de basisschool, voorschoolse en vroegschoolse educatieprogramma's en de kinderopvang te bevorderen.

Dit onderzoek beoogt een ontwerp te maken voor een robuust stelsel van kinderopvang dat versnippering tegengaat en tegelijkertijd kinderen met een ontwikkelingsachterstand een goede start geeft. Daartoe wordt nagegaan:

1. welke culturele en sociaaleconomische factoren een rol spelen bij de beslissing van ouders om (in deeltijd) te gaan werken en om gebruik te maken van kinderopvang.
2. welke kenmerken van kinderopvang voor ouders van belang zijn. We meten onder andere in hoeverre er meer kinderen van ouders met een laag inkomen naar de kinderopvang gaan als de prijs van kinderopvang wordt verlaagd.
3. wat Nederland kan leren van stelsels uit het buitenland. Het ontwerp zal worden voorgelegd aan partijen in het veld om het aan te scherpen en een draagvlakmeting te verrichten.

Pilots modernisering medezeggenschap (€ 199.591) ■ Projectleider: Dr. F.H. Tros, Amsterdams Instituut voor ArbeidsStudies (AIAS), Universiteit van Amsterdam

OR-structuren en overlegpatronen binnen bedrijven zijn vaak geworteld in tradities, maar zijn regelmatig onderwerp van kritiek van zowel bestuurders en HR-managers als (met name nieuwe groepen) werkenden. Veranderingen op het gebied van arbeidsverhoudingen, HRM-strategieën, arbeidsmarkt, technologie en bedrijfsorganisatie leiden tot nieuwe behoeften in werknemersparticipatie. In de afgelopen jaren zijn er binnen Nederlandse bedrijven en instellingen veel experimenten rond vernieuwingen in medezeggenschap opgestart. Deze betreffen drie terreinen van medezeggenschap: organisatieontwikkeling, arbeidsvoorwaardenvorming en bedrijfsstrategische besluitvorming. Dit project onderzoekt wat de recente experimenten in de praktijk beogen, of ze voldoende aansluiten bij de veranderingen op de werkvloer en of ze tot meer betrokkenheid van de werkenden leiden. Hoe zit het binnen deze moderniseringstrajecten met de inclusie van nieuwe groepen werkenden, zoals flexwerkers, zzp'ers, gedetacheerden en jongeren (qua participatie in en resultaten van medezeggenschap)? Bewegen

de doelstellingen en vormen van werknemersparticipatie in de Nederlandse praktijk wel voldoende mee met structurele veranderingen op de werkvloer en de arbeidsmarkt? Het project is bedoeld om positieve ervaringen met experimenten te verspreiden en inzicht te verschaffen in de factoren die modernisering van medezeggenschap succesvol maken (zowel wat betreft proces als resultaat). Daarnaast wil het lessen trekken uit minder geslaagde moderniseringspogingen.

Werk, zekerheid en belangenvertegenwoordiging in de creatieve sector (€ 397.898) ■ Projectleider: Prof. dr. M. Keune, Universiteit van Amsterdam

De arbeidsmarkt in Nederland is in rap tempo aan het veranderen. Er is sprake van sterke flexibilisering en diversificatie van arbeidsrelaties, een toenemende spanning tussen ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en het socialezekerheidsstelsel, en een steeds minder belangrijke rol voor traditionele collectieve belangenvertegenwoordiging via vakbonden en werkgeversorganisaties.

Het project onderzoekt de gevolgen van deze veranderingen voor werkenden in de creatieve sector. Deze sector – bestaande uit marktgeoriënteerde creatieve diensten als grafisch ontwerp, gaming, fashion, entertainment en media – wordt gezien als een van de motoren van de kenniseconomie en is een proeftuin op het gebied van de organisatie van werk. Ook is het een sector waar de traditionele collectieve belangenvertegenwoordigers maar een beperkte rol spelen en waar het huidige socialezekerheidsstelsel maar in beperkte mate zekerheden biedt.

In het project wordt onderzocht:

1. hoe verschillende groepen werkenden in de creatieve sector hun belangen definiëren en afwegen.
2. welke collectieve mechanismen ze gebruiken om hun belangen te behartigen en onzekerheden te beheersen, in hoeverre het traditionele socialezekerheidsstelsel hierin voldoet en in hoeverre beperkingen van dit stelsel worden opgevangen door alternatieve collectieve mechanismen.
3. welke dominante arbeidsmarkttrajecten in de sector kunnen worden onderscheiden en in hoeverre deze trajecten een uitkomst zijn van de belangen die de werkenden hebben dan wel van het gebrek aan capaciteit om hun belangen te vertegenwoordigen.

Het project behelst ook een vergelijkende studie van Nederland, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk.

Technologisering en de arbeidsmarkt (€ 150.000) ■ Projectleider: Prof. dr. S. Dhondt, TNO

Technologisering heeft naar verwachting grote impact op allerlei aspecten van de arbeidsmarkt. Op dit moment bestaat er in Nederland geen monitoringsysteem om die impact in beeld te krijgen. Dit project vult deze leemte op en ontwerpt een systeem dat kijkt naar ontwikkelingen in beroepstaken en naar de ervaring van medewerkers in deze beroepen. Door deze ontwikkelingen te koppelen aan veranderingen in de technologie

wordt inzichtelijk wat zich over twee tot drie jaar waarschijnlijk als arbeidsmarkteffect zal voordoen. Om de technologische ontwikkeling te vatten, kijkt het systeem naar de algemene ontwikkeling van de kennis op een specifiek gebied, naar de vertaling van die kennis in toepassingen en uiteindelijk naar wat er op de markt als technologie zal worden ingezet. Deze methode wordt technologie-*roadmapping* genoemd. Die roadmaps leiden we af uit de literatuur en uit discussies met experts.

Een systematisch overzicht van indicatoren van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt samen. Deze indicatoren beschrijven wat er gebeurt, maar laten ook ruimte voor het voorspellen van nieuwe ontwikkelingen. We kunnen de effecten op arbeid pas vaststellen als nieuwe ideeën echt in productie en diensten worden ingezet. Om die redenen zullen de indicatoren ook trends omvatten, die in verschillende scenario's worden gevat.

OVERZICHT LOPENDE WETENSCHAPPELIJKE ONDERZOEKSPROJECTEN

Eind 2017 lopen de volgende onderzoeksprojecten: Sociale zekerheid

- De toekomst van de universele verzorgingsstaat: tussen de sociale bijstand en een gegarandeerd minimuminkomen
- Essay basisinkomen
- Flexibilisering van de AOW-leeftijd?
- Grenzen aan atypische arbeid, flexwerk en zelfstandige arbeid getoetst aan Europese beginselen van het socialezekerheidsrecht
- Het basisinkomen
- Juridische en economische aspecten en gevolgen van wijzigingen in werkloosheidsregelingen sinds 1986
- Maatwerk of ongelijkheid – effecten van verschillende bijstandsregimes
- Naar een stabiel stelsel van kinderopvang
- Op zoek naar nieuw evenwicht. Een parlementaire geschiedenis van het socialezekerheidsstelsel, 1980-2014
- Werk, zekerheid en belangenvertegenwoordiging in de creatieve sector
- Zelfredzaamheid en sociale bescherming over de levenscyclus

Uitvoeringspraktijk van de sociale zekerheid

- Als werken niet loont: inzicht in de *working poor*
- Decentralisatie: de beloften van nabijheid – een kwalitatief onderzoek naar de decentralisatie van arbeidsre-integratie, jeugdzorg en langdurige zorg
- Effecten van een MPG-interventie voor multiprobleemgezinnen
- Geschikt of ongeschikt voor arbeid? Analyse van de effecten van arbeidsongeschiktheidshervorming
- Handhaving van onderop: handhavingsinstrumenten in de sociale zekerheid vanuit het perspectief van de burger
- Hoe vergaat het mensen met een kleine beurs?

- Jongeren op de arbeidsmarkt: doen wat werkt
- Niet langer in de Wajong: monitoren, begrijpen, leren en kennis verspreiden
- Perspectief Wajongers onder de Participatiewet
- Schuldbewust aan het werk: samen werken aan oplossingen voor schuldenproblematiek
- Uit de WW in de bijstand

Arbeidsmarkt

- Internationalisering van de arbeidsmarkt
- Levensloopbanen van werkloze 50-plussers
- Nieuwe banen in ecosystemen
- Pilots modernisering medezeggenschap
- Technologisering en de arbeidsmarkt
- Toekomstige arbeidsmarkt (2) – Bescherming van arbeidsmigranten in Nederland: toen, nu en in de toekomst
- Van netwerk naar werk? Sociale netwerken van etnische groepen en de dynamiek van uitkeringsafhankelijkheid
- Verschuivingen op de Nederlandse arbeidsmarkt: dynamiek, concurrentie of verdringing?
- Werken 'van-werk-naar-werk (VWNW)'-trajecten?

Pensioenen

- Beleggingsresultaten van niet-liquide activa op lange termijn
- De afweging tussen kosten, ambitie en risico in pensioencontracten
- De mogelijkheden voor premiepensioeninstellingen (PPI's) / de overdraagbaarheid van pensioenen
- De toereikendheid van pensioenen
- Intergenerationele solidariteit of generatieconflict

Arbeid en gezondheid

- Arbeidsdeskundige handreiking werkgevers in de omgang met werkenden met veelvoorkomende psychische problemen
- De chronisch zieke werkende centraal: wat is de rol van sociaal geneeskundigen?
- Passend werk voor arbeidsbeperkten: de rol van de werkgever
- Richtlijntonwikkeling chronisch zieken ten behoeve van bedrijfs- en verzekeringsartsen

Relatie onderwijs – arbeidsmarkt

- Vakmanschap als oplossing voor jeugdwerkloosheid?

Voor meer informatie over de lopende wetenschappelijke onderzoeksprojecten wordt verwezen naar de website www.instituutgak.nl/lopend-onderzoek.

IN HET VERSLAGJAAR AFGERONDE WETENSCHAPPELIJKE ONDERZOEKSPROJECTEN

In 2017 zijn de volgende projecten afgerond:

- Bevordering arbeidsparticipatie oudere werknemers: een cohortstudie
- Doorwerken na de AOW-/pensioengerechtigde leeftijd: van impact en drijfveren naar implicaties voor beleid
- Essay zzp'ers en collectieve regelingen
- Leren re-integreren: beleidsanalyse van re-integratie
- Mismatch tussen onderwijs en arbeidsmarkt – Een studie naar de aard en omvang van mismatch in Nederland en een evaluatie van interventies ter verbetering van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt
- Toekomstige arbeidsmarkt (1) – Het middensegment op de arbeidsmarkt en aanpassing aan de kenniseconomie in 2020
- Vast en flex: een overbrugbare kloof?
- Vluchtelingen naar de arbeidsmarkt

Voor meer informatie over de afgeronde wetenschappelijke onderzoeksprojecten wordt verwezen naar de website www.instituutgak.nl/afgerond-onderzoek.

ONDERZOEKERSDAG 2017

De Onderzoekersdag 2017 van Instituut Gak vond plaats op maandag 4 december in het EYE Filmmuseum te Amsterdam. Dit jaar stond het thema 'Transformaties in het stelsel' centraal. Wat is de stand van zaken rond sociale zekerheid en arbeidsmarktbeleid, en welke ontwikkelingen zien we? Speciale aandacht was er, evenals vorig jaar, voor de verbinding tussen wetenschap en praktijk. De Nationale ombudsman, Reinier van Zutphen, was keynotespreker. Hierna volgde een panel met onderzoekers Gijsbert Vonk (hoogleraar socialezekerheidsrecht Rijksuniversiteit Groningen) en Bas ter Weel (algemeen directeur SEO Economisch Onderzoek), Hélène Oppatja (gemeenteseecretaris Wassenaar) en Ronald Venderbosch (directeur Participatie gemeente Amsterdam). Zij blikten terug op de afgelopen jaren van transformeren en spraken over mogelijke richtingen voor de toekomst, ieder vanuit de eigen expertise. Tijdens twee ronden van interactieve workshops werd nader ingegaan op de rechtsstatelijke aspecten van de decentralisaties in het sociale domein en de gevolgen van verschillende sociale wetgeving. Filosoof Bas Haring sloot de dag af met een reflectie op de sociale wetenschappen en de verbinding tussen wetenschap en praktijk.

Via de hoogleraren vanwege Instituut Gak is er voor de universiteiten extra en/of specialistische kennis, kunde en ervaring op het gebied van de sociale zekerheid en arbeidsmarkt beschikbaar. Deze expertise komt via de onderwijscurricula ten goede aan de studenten en wordt tevens ingezet in het academisch wetenschappelijk onderzoek. Momenteel gaat het om de volgende leerstoelen:

Prof. dr. S. Brouwer ■ leerstoel 'Sociale Geneeskunde, in het bijzonder arbeidsparticipatie en re-integratie van kwetsbare groepen' ■ Universitair Medisch Centrum Groningen, Rijksuniversiteit Groningen

In de huidige participatiemaatschappij wordt ernaar gestreefd dat ook mensen met gezondheidsbeperkingen deelnemen aan regulier werk. Ondanks substantiële hervormingen in het sociale zekerheidsstelsel – zoals de invoering van de Participatiewet, versoering van ouderdagvoorzieningen en decentralisatie van taken naar het gemeentelijk niveau – is de arbeidsdeelname van deze kwetsbare groep nog steeds laag en blijft deze fors achter bij die van gezonde personen. De leerstoel richt zich op het versterken van de arbeidsdeelname van zowel chronisch zieken als arbeidsgehandicapten. Centraal in het onderzoek staat de vraag op welke wijze effectieve en duurzame mogelijkheden tot arbeidsparticipatie voor de doelgroep kunnen worden gerealiseerd. Dit vraagt om kennisontwikkeling, meting van effecten van maatregelen en implementatie. Het onderzoek wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met praktijkorganisaties zoals het UWV, gemeenten, werkgevers en zorg-, onderwijs- en overheidsinstellingen.

Prof. dr. C. van Ewijk ■ leerstoel 'Kapitaalgedekte pensioenvoorzieningen', Netspar ■ Tilburg University

Nederland heeft een sterk pensioenstelsel dat in de vorige eeuw door de sociale partners is opgebouwd, met – naast de AOW – diverse kapitaalgedekte aanvullende pensioenen. Maar wat is de toekomst hiervan? Mede door de vergrijzing kent het stelsel een aantal uitdagingen, vooral bij de aanvullende pensioenen. Met de groeiende pensioenvermogens nemen ook de risico's toe en wordt het moeilijker om de deelnemers zekerheid met betrekking tot de hoogte van het pensioen te bieden. Vragen die bij deze leerstoel aan bod komen, zijn: hoe kunnen pensioenbesparingen bijdragen aan de groei en stabiliteit van de Nederlandse economie? Wat is de rol van pensioenen in de financiële planning over de levensloop van individuele deelnemers? Welke mogelijkheden zijn er om tot verbindingen te komen tussen pensioenen, ouderenzorg, hypotheek en woonvoorzieningen, en wat is daarbij de gewenste balans tussen collectieve uitvoering en individuele keuzevrijheid?

Prof. dr. K.P. Goudswaard ■ leerstoel 'Leer der sociale zekerheid' ■ Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden

Bij deze leerstoel komen in het bijzonder sociaaleconomische aspecten van sociale zekerheid aan de orde, zowel in nationaal als in internationaal vergelijkend verband. In eerdere studies zijn onder andere de effecten van socialezekerheidsregelingen op inkomensverdeling en armoede onderzocht. In het lopende onderzoek ligt de nadruk op sociale zekerheid en zelfredzaamheid gedurende de levenscyclus. Hierbij staan de volgende vragen centraal:

1. In hoeverre verzacht sociale zekerheid inkomensschokken en ongelijkheid?
2. Hoe groot is de zelfredzaamheid van mensen met betrekking tot werk?
3. Hoe groot is de zelfredzaamheid van mensen met betrekking tot sparen en pensioen?
4. Hoe verhoudt de combinatie van zelfredzaamheid en sociale bescherming in Nederland zich tot die van andere landen?

Naast het onderzoek wordt in het kader van deze leerstoel het keuzevak 'Sociale zekerheid' gegeven, dat openstaat voor alle studenten van de Universiteit Leiden, en het onderzoeksintensieve vervolgvak 'Hervorming van sociale regelgeving'.

Prof. dr. mr. M. Heemskerk ■ leerstoel 'Pensioenrecht', Faculteit der Rechtsgeleerdheid ■ Radboud Universiteit Nijmegen

Deze leerstoel is bedoeld om bij te dragen aan de ontwikkeling van het wetenschapsgebied pensioenrecht. Bij het pensioenrecht gaat het om inkomenszekerheid bij pensioen en arbeidsongeschiktheid, en inkomenszekerheid voor nabestaanden. Vergrijzings- en verdelingsvraagstukken die invloed hebben op de toekomst (bestendigheid) van het pensioenstelsel hebben daarbij de bijzondere aandacht. De leeropdracht richt zich vooral op het arbeidsgerelateerde pensioen. Onderdeel van de leerstoel is het verzorgen van onderwijs, het verrichten van onderzoek en het publiceren over het pensioenrecht. Zo wordt in Nijmegen het mastervak 'Pensioenrecht' aangeboden, waarvoor in 2015 het boek *Pensioenrecht* is ontwikkeld. Het wetenschappelijk onderzoek naar pensioenrecht dat aan de leerstoel is gekoppeld, bestudeert de juridische en maatschappelijke solidariteitsgrenzen binnen het pensioenstelsel en de verhouding tussen juridische en economische eigendomsrechten bij pensioen.

Prof. dr. A.F. Heerma van Voss ■ leerstoel 'Geschiedenis van de sociale zekerheid' ■ Faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht

De sociale zekerheid heeft diepe wortels. Al in de zeventiende eeuw was de sociale zekerheid in het stedelijke, religieus pluriforme en rijke Nederland beter ontwikkeld dan elders. Lange tradities kunnen onze ideeën over wat rechtvaardig is nog steeds beïnvloeden. Het socialezekerheidsstelsel zoals we het

Enrico Jansen

Ik bedenk zelf wat ik wil leren en stel samen met middelbare scholieren, andere hbo studenten, docenten, experts én medewerkers van bouwbedrijf Bruil mijn leerprogramma vast. Hierin help ik Bruil verder met hun robotiseringsvraagstuk in de fabriek. Het is waardevol om met verschillende stakeholders te werken, hierdoor voelt iedereen zich betrokken en het vergroot en versnelt mijn leren. Dit probeer ik als toekomstig bedrijfseconoom mee te nemen.

SkiLLsChallenge 2017 ■
New Engineers Talent Development ■ Crossing Educational Borders
pagina 17

nu kennen, heeft zich pas in de laatste decennia ontwikkeld. De opbouw van dat stelsel was zowel in Nederland als elders een groot maatschappelijk experiment. Tot hoeveel solidariteit zijn we bereid? Hoe kan participatie het best worden bevorderd? Wat is beter, uitvoering door de overheid of uitvoering door sociale partners? Is het beter om daarbij rekening te houden met lokale omstandigheden of voor iedereen in het land dezelfde regels te laten gelden? Bestudering van de geschiedenis leert welke experimenten al zijn uitgevoerd en of ze werkten.

Prof. dr. M.J. Keune ■ leerstoel ‘Sociale Zekerheid en Arbeidsverhoudingen’ ■ Amsterdams Instituut voor Arbeidsstudies(AIAS), Universiteit van Amsterdam

Binnen de leeropdracht wordt de rol van vakbonden en werkgevers wat betreft sociale zekerheid en arbeidsmarkt geanalyseerd. Ook wordt er gekeken naar de ideeën en het beleid van deze twee actoren ten aanzien van sociale zekerheid en arbeidsmarkt en ten aanzien van overheids- en EU-beleid. Onderdeel van het wetenschapsgebied zijn de machtsverhoudingen, de mate van consensus en conflict tussen vakbonden en werkgevers, en de uitkomsten van hun acties. Hoofdvragen zijn: hoe beïnvloeden vakbonden, werkgevers en hun organisaties de kwaliteit van de arbeid binnen bedrijven, organisaties en sectoren; hoe dragen werkgevers en bonden bij aan socialezekerheids- en arbeidsmarktbeleid; en hoe spelen ze in op veranderende economische omstandigheden en overheidsbeleid waarbij de karakteristieken van de actoren en hun onderlinge relaties en machtsverhoudingen een rol spelen. De leerstoel krijgt vorm in zowel onderzoek als onderwijs. Wat onderzoek betreft is de leerstoelhouder actief in een groot aantal beleidsrelevante onderzoeksprojecten, samen met collega's uit binnen- en buitenland. Wat onderwijs betreft worden de thema's van de leerstoel in een aantal mastercursussen aangeboden.

Prof. dr. P.W.C. Koning ■ leerstoel ‘Arbeidsmarkt en sociale zekerheid’ ■ School of Business and Economics, Vrije Universiteit Amsterdam

Deze leerstoel richt zich op wetenschappelijke kennis op het grensvlak van de arbeidsmarkt en sociale zekerheid: hoe is het socialezekerheidsstelsel zo in te richten dat werklozen snel de weg naar de arbeidsmarkt terugvinden? Afhankelijk van het handelingsperspectief van partijen kunnen onderzoeksvragen hierbij variëren. Analyses richten zich op de centrale vormgeving van het socialezekerheidsstelsel, bijvoorbeeld op beoogde en niet beoogde effecten van financiële prikkels voor werkgevers bij werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid van werknemers. Ook de vraag wat er gebeurt met werknemers die voorheen nog werden toegelaten tot een uitkering is hierbij relevant. Daarnaast kunnen analyses ondersteunend zijn bij de uitvoering van sociale zekerheid op decentraal niveau. De leeropdracht gaat uit van een empirische en beleidsmatige benadering, met een sterke nadruk op het meten van de effectiviteit en doelmatigheid van beleidswijzigingen of beleidsinstrumenten.

Prof. dr. mr. H. van Meerten ■ leerstoel ‘Internationaal pensioenrecht’ ■ Faculteit Recht, Economie Bestuur en Organisatie, Universiteit Utrecht

Op allerlei terreinen vindt steeds meer internationalisering plaats, ook op het terrein van pensioenen. Sociale zekerheid, waar in een aantal landen het pensioenstelsel deel van uitmaakt, lijkt daarentegen in belangrijke mate een nationale aangelegenheid. De vraag is echter: kunnen we bij de inrichting van ons nationale pensioenstelsel wel buiten Europa? Daarnaast is er een groeiend probleem aangaande de beperkte keuzevrijheid die de deelnemer (vooral in Nederland) heeft ten aanzien van het pensioenfonds waar men vaak verplicht bij aangesloten is. De beperking van de keuzemogelijkheden heeft een sociale doestelling. Tegelijkertijd vragen deelnemers om meer inspraak. In deze leerstoel wordt onderzocht welke invloed EU-wetgeving heeft op ons pensioenstelsel en of die tot een verbetering van pensioenen kan leiden? Daarbij is speciale aandacht voor de zogenaamde premiepensioeninstelling (PPI). Dit is een nieuwe entiteit, ingesteld mede op basis van Europese regelgeving, die pensioenen grensoverschrijdend kan aanbieden. Lukt het PPI-instellingen om vanuit Nederland en andere EU-landen deelnemers inderdaad meer keuzevrijheid te bieden? De onderzoeksopdracht Internationaal Pensioenrecht bestaat uit drie onderdelen:

1. een ‘algemeen’ deel dat medio 2019 zal resulteren in een handboek EU-pensioenrecht (hoofduitvoerder hoogleraar Hans van Meerten);
2. een deel waarin wordt nagegaan welke juridische mogelijkheden er zijn voor PPI's en in hoeverre deze PPI's kunnen bijdragen aan meer kostenefficiënte pensioenen. Dit deel zal resulteren in een proefschrift (hoofduitvoerder AIO Elmar Schmidt);
3. een deel waarin wordt ingegaan op de vraag hoe de (grensoverschrijdende) waardeoverdracht van pensioenkapitaal verbeterd kan worden en welke EU-regelgeving hierop invloed heeft. Dit deel zal resulteren in twee wetenschappelijke publicaties per jaar (hoofduitvoerder hoogleraar Hans van Meerten).

Prof. dr. T.E. Nijman ■ leerstoel ‘Pensioenbeheer en risicomanagement’ ■ Netspar, Tilburg University

Het Nederlandse pensioenstelsel is complex, nieuwe keuze-elementen zijn niet gemakkelijk toe te voegen en de uitkeringen zijn zeer gevoelig voor fluctuaties in vooral de rente. Binnen veel instellingen (SER, kabinet, Pensioenfederatie) wordt dan ook nagedacht over een vernieuwd stelsel gebaseerd op persoonlijke pensioenrekeningen met risicodeling (PPR). Er zijn vele varianten van PPR mogelijk. De uitdaging is om aantrekkelijke pensioenarrangementen te vinden, die aansluiten bij wensen van deelnemers zoals die zijn geïnventariseerd in de Nationale Pensioendialoog, en die deelnemers een adequaat pensioen bieden waarin risico's optimaal worden gedeeld. Vanwege de complexiteit van deze problematiek is wetenschappelijk onderzoek onontbeerlijk om tot bevredigende en duurzame

oplossingen te komen. Het gaat daarbij zowel om specialistisch economisch onderzoek naar de vraag hoe om te gaan met het delen van risico's en met verwachte rendementen, als om afstemming met andere disciplines (waaronder rechten en sociologie) om begripsverwarring en eenzijdige visies te voorkomen.

Prof. mr. dr. W.L. Roozendaal ■ leerstoel ‘Socialezekerheidsrecht’ ■ Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam

In deze leeropdracht gaat het om de bestudering van het socialezekerheidsrecht in Nederland. Socialezekerheidsrecht is het geheel aan regelingen die inkomensbescherming bieden bij sociale risico's als ziekte, werkloosheid en armlastigheid, en die uitkeringsgerechtigden steun geven bij het vinden van werk. Het rechtsgebied staat niet op zichzelf, maar heeft belangrijke raakvlakken met andere rechtsgebieden zoals het arbeidsrecht, het algemene bestuursrecht en het gezondheidsrecht. Een en ander moet in overeenstemming zijn met hogere regelgeving zoals Europees recht en grondrechten. Het onderzoek binnen deze leerstoel legt een accent op de aansluiting van het socialezekerheidsrecht op het arbeidsrecht, alsmede de doorwerking van grondrechten in het socialezekerheidsrecht. De leerstoel krijgt tevens vorm in het onderwijscurriculum en bestaat uit mastercursussen en postacademisch onderwijs aan advocaten.

Prof. dr. P.S.J. Schoukens ■ leerstoel ‘Internationaal en Europees socialezekerheidsrecht’ ■ Tilburg Law School, Tilburg University

In het kader van de leerstoel wordt onderzoek verricht en onderwijs gegeven in de domeinen van het Europees, internationaal en vergelijkend socialezekerheidsrecht. In rechtsvergelijkende studies bezien we het Nederlandse socialezekerheidsrecht in het licht van de algemene juridische beginselen die aan de nationale socialezekerheidsstelsels ten grondslag liggen. Verder wordt onderzoek gedaan naar nieuwe vormen van migratie en de gevolgen daarvan voor de sociale zekerheid. Hierbij gaat bijzondere aandacht uit naar atypische arbeidsvormen (zzp, deeltijdwerk, freelancewerk, arbeid zonder economische drijfveer, enzovoort). Het opnieuw doordenken van Europese en internationale minimumnormen voor sociale zekerheid behoort eveneens tot het inhoudelijke pakket van de leerstoel.

Prof. dr. G.J. Vonk ■ leerstoel ‘Socialezekerheidsrecht’ ■ Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen

De leerstoel socialezekerheidsrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen is ondergebracht bij de vakgroep Staatsrecht, Bestuursrecht en Bestuurskunde. Er wordt invulling gegeven aan onderzoeks- en onderwijstaken op het gebied van socialezekerheidsrecht als een zelfstandig onderwerp. De nadruk ligt op de publiekrechtelijke inbedding van de sociale zekerheid. Deze benadering is bijzonder, omdat aan andere

Nederlandse universiteiten het socialezekerheidsrecht veeleer wordt bestudeerd in samenhang met het arbeidsrecht, als een onderdeel van het sociaal recht. In Groningen wordt het socialezekerheidsrecht eerder gezien als een bijzonder deel van het bestuursrecht, naast bijvoorbeeld het omgevingsrecht en het vreemdelingenrecht. Deze constructie laat onverlet dat er een goede samenwerking is met het wetenschapsgebied arbeidsrecht. Ook aan het internationaal en Europees socialezekerheidsrecht wordt veel aandacht besteed.

Prof. dr. J.C. Vrooman ■ leerstoel ‘Sociale Zekerheid en Participatie’ ■ Faculteit Sociale wetenschappen, Universiteit Utrecht

De leerstoel richt zich op theorie-gestuurd sociologisch onderzoek naar de voorwaarden en regelingen die eraan bijdragen dat burgers over een toereikend inkomen beschikken en actief kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt en maatschappij. Speciale aandacht gaat uit naar kwetsbare groepen, zoals (arbeids) migranten, arbeidsongeschikten, laaggeschoolden en mensen met weinig inkomen in relatie tot de invloed van het lokale, nationale en Europese beleid op hun sociale positie. De leerstoel is ingebed in het Interuniversity Centre for Social Science Theory and Methodology (ICS), de oudste sociologische *graduate* school van Nederland. Er bestaat nauwe samenwerking met het Sociaal en Cultureel Planbureau en er is verbinding met het strategisch thema ‘Instituten voor Open Samenlevingen’ van de Universiteit Utrecht. Daarin bundelen wetenschappers uit verschillende disciplines (economie, sociologie, geschiedenis, bestuurskunde, recht) hun kennis.

Prof. dr. D.J. van Vuuren ■ leerstoel ‘Sociale zekerheid en economie’ ■ Tilburg School of Economics and Management, Tilburg University

De leerstoel richt zich op de economische analyse van de sociale zekerheid. Veranderingen in de Nederlandse maatschappij leiden tot vragen over de organisatie van de sociale zekerheid – in het bijzonder over de noodzaak, doeltreffendheid en de efficiëntie van de verschillende socialezekerheidsarrangementen. De bevolking vergrijsst, het aandeel eenpersoonshuishoudens neemt toe en het vaste arbeidscontract is op zijn retour. Er moeten fundamentele keuzes worden gemaakt om het socialezekerheidsstelsel toekomstbestendiger te maken. Vragen die in het kader van de leerstoel aan bod komen, zijn onder andere: welke baten ontlent verschillende groepen in de samenleving aan verzekering, inkomensherverdeling en de verplichtstelling van socialezekerheidsarrangementen? Wat zijn de toekomstverwachtingen ten aanzien van de maatschappelijke behoefte aan sociale zekerheid? In welke mate veranderen werkenden en werkgevers hun gedrag onder invloed van de sociale zekerheid? Hoe kunnen socialezekerheidsarrangementen het beste worden gericht op degenen die daar de meeste baat bij hebben?

Kennisclips

Op www.instituutgak.nl/wetenschappelijk-onderzoek/kennisclips en ons eigen YouTube-kanaal staat een aantal video's over afgerond onderzoek. In een paar minuten tijd wordt op toegankelijke wijze verteld over de belangrijkste resultaten en de implicaties voor beleid.

Toegepast onderzoek naar de arbeidsmarktintegratie van vluchtelingen in Nederland
pagina 28

Michel Youssef

Ik ben programmamanager bij Refugee Company, het bedrijf dat in de kennisclip over 'Van azc naar een baan' gefilmd is. Wij geloven erin dat werk het beste middel is voor integratie.

Het bestuur van Instituut Gak heeft het aantal leerstoelen de afgelopen jaren uitgebreid. Ontwikkelingen met betrekking tot wetenschapsgebieden die binnen de kaders van de doelstelling en de missie van Instituut Gak vallen, zullen ook in de toekomst nauwgezet worden gevolgd.

De leerstoel 'Sociale verzekeringsgeneeskunde' is momenteel vacant.

LECTORAAT

Dr. P.C.J. Oomens ■ lectoraat 'Arbeidsdeskundigheid' ■ Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Doel van dit lectoraat is het ontwikkelen en borgen van kennis en vaardigheden omtrent het optimaliseren van de mogelijkheden tot arbeidsparticipatie, ook bij mensen met een (dreigende) beperking. Het bijzonder lectoraat 'Arbeidsdeskundigheid' wil arbeidsdeskundigen en aanverwante professionals helpen om hun taken ook in de toekomst goed te blijven uitvoeren. De onderzoekers van het lectoraat doen dit door nieuwe kennis te ontwikkelen en bestaande kennis en methoden op het gebied van arbeidsdeskundigheid te borgen, zodat het arbeidsdeskundig handelen in toenemende mate *evidence-based* wordt.

In 2017 hebben Instituut Gak en het Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences (NIAS-KNAW) wetenschappers opgeroepen om onderzoeksvorstellen in te dienen voor het eerste Instituut Gak Fellowship op het gebied van sociale zekerheid en arbeidsmarkt(beleid). Het fellowship heeft het karakter van een *sabbatical leave*: een wetenschapper krijgt gedurende een afgebakende periode de vrijheid en ruimte om een thema – passend binnen het domein van Instituut Gak – op te pakken, uit te werken en erover te debatteren en publiceren. Voor de eerste Instituut Gak Fellowships zijn drie kandidaten geselecteerd, die zich elk aansluitend voor vijf maanden zullen bezighouden met wetenschappelijk onderzoek, reflectie en/of verdieping op eerdergenoemde gebieden.

Prof. dr. W.A. Trommel ■ afdeling Bestuurswetenschap en Politicologie ■ **Vrije Universiteit Amsterdam**
Dit project wil het beroemde werk van Abram de Swaan over de geboorte en ontwikkeling van nationale verzorgingsstaten heroverwegen. Gezien een aantal ingrijpende veranderingen in de sociale, economische en politieke samenstelling van de welvaartsstaten van vandaag, zal de nadruk liggen op het ontwikkelen van nieuwe visies op welvaart en welzijn. Is het nationale niveau nog steeds relevant of hebben we visies nodig die 'het globale' en 'het lokale' verbinden? Is de verzorgingsstaat nog steeds in de eerste plaats een institutie met een beschermende functie, of moeten we andere functies voorzien, zoals verbinden en activeren? Zijn staten nog steeds de leidende actoren, of zijn andere instellingen en niveaus van solidariteit denkbaar en wenselijk? Vertegenwoordigers van verschillende maatschappelijke sectoren (politiek, kunst, wetenschap, industrie, maatschappelijke organisaties, enzovoort) zullen worden uitgenodigd om tijdens rondetafelgesprekken creatieve en innovatieve ideeën over verzorgingsstaathervorming te bespreken. De resultaten van het project zullen in een bundel worden gepubliceerd.

Dr. N.A.J. van der Zwan ■ **Institute of Public Administration** ■ **Universiteit Leiden**
De geschiedenis van de Nederlandse verzorgingsstaat overlapt ten dele met de ontwikkeling van financiële markten. Er bestaat vooral een sterke connectie op het gebied van de aanvullende pensioenen, waar de uitkeringen betaald worden uit beleggingen in financiële markten. Desondanks is de relatie tussen beide nog niet vaak wetenschappelijk onderzocht. In dit project wordt gekeken hoe de overheid, het bedrijfsleven en de

vakbonden financiële markten hebben gebruikt om hun eigen politieke doelstellingen op het gebied van pensioen te realiseren. Het onderzoek richt zich op vijf historische momenten, die samen grotendeels de geschiedenis van het Nederlandse pensioenstelsel beslaan, van het begin van de 20e eeuw tot het heden. In het project worden vergelijkingen gemaakt met Duitsland en de Verenigde Staten, om zo de unieke geschiedenis van het Nederlandse pensioenstelsel te duiden.

Dr. F.J. van Hooren ■ **programmagroep Political Economy and Transnational Governance** ■ **Universiteit van Amsterdam**

Dit project onderzoekt de politiek rond arbeidersrechten binnen verzorgingsstaten. Het project bestaat uit een vergelijking tussen vakbondsvorming en beleidsontwikkeling, gericht op drie domeinen van de Nederlandse verzorgingsstaat: kinderopvang, langdurige zorg en huishoudelijk werk. In hoeverre en op welke wijze zijn de belangen van werknemers in elk van deze domeinen vertegenwoordigd? Onder welke omstandigheden kunnen vertegenwoordigers van werknemers invloed uitoefenen op beleidsverandering? Het project is innovatief in zijn focus (sectoren waarin vooral vrouwen, migranten en laagopgeleide mensen werken) en legt een verbinding tussen literatuur over verzorgingsstaten en arbeidsverhoudingen. Het betreft een theorie-gestuurde studie, waarbij gebruikgemaakt wordt van *process tracing*, een methode die het causale proces in zijn context analyseert.

Esther Weijenberg

'Door mee te doen aan de Skills Heroes vakwedstrijden ben ik nog meer gegroeid in mijn vak en zoveel prachtige ervaringen rijker. Ik kan iedereen laten zien wat mijn grootste passie is en vind het geweldig om anderen te inspireren en te laten zien hoe creatief je kunt zijn met bloemen.'
Esther Weijenberg is Nationaal kampioen Bloembinden 2017 en winnaar van een Medal of Excellence tijdens WorldSkills 2017 in Abu Dhabi.

WorldSkills Netherlands ■
TV-programma
'Kampioenen met Skills'
pagina 22

Strategie

De beleggingsstrategie van Instituut Gak is enerzijds gericht op het in stand houden van de koopkracht van het vermogen en anderzijds op verwerving van voldoende rendement ten behoeve van de financiering van een structureel subsidie-budget. In financiële zin komt dit neer op een doelstelling waarin het gemiddelde beleggingsresultaat op middellange termijn moet uitkomen op een niveau van de inflatie plus 3,5%. Dit is een ambitieuze doelstelling, zeker in de context van de actuele situatie op de financiële markten met lage licht stijgende rentes en een toename van de volatiliteit op de aandelenbeurzen.

Als lange termijnbelegger is het voor het instituut daarbij mogelijk van jaar tot jaar een bepaalde mate van volatiliteit in het beleggingsrendement te accepteren. Het risico wordt zo veel mogelijk beperkt door de grote diversificatie in de beleggingsportefeuille, in combinatie met methodieken, specifiek gericht op de bescherming van de koopkracht van het vermogen. Net als in de afgelopen jaren, is ook in 2017 weer veel aandacht besteed aan de vergroting van de diversificatie binnen de portefeuille en sinds 2011 is de koopkracht van het vermogen voor 50% beschermd door het afsluiten van een aantal lange termijn inflatieswaps bij verschillende tegenpartijen waarbij onderpand wordt uitgewisseld ter afdekking van het tegenpartijrisico.

Beleggingsprincipes

De onderstaande beleggingsprincipes van het instituut zijn in de loop der tijd tot uitdrukking gebracht in het beleggingsbeleid:

- Op de lange termijn wordt het nemen van risico beloofd. Gezien de lange beleggingshorizon kunnen beleggingen op de lange termijn worden gericht. De mogelijkheid in risicovollere producten te beleggen hangt samen met het op langere termijn verwachte hogere rendement. Op de korte en middellange termijn kunnen standaarddeviaties en correlaties op de financiële markt sterk variëren. Verschillende financiële markten kunnen zich in verschillende economische cycli bevinden en daardoor sterk afwijken.
- Diversificatie over verschillende beleggingscategorieën zorgt voor een betere verhouding tussen het risico en het rendement op portefeuille niveau. Diversificatie zorgt voor een betere spreiding van de beleggingen en voorkomt dat 'alle eieren in één mandje worden gelegd'.
- Het rendement moet op een verantwoorde en duurzame wijze worden gegenereerd. ESG is een belangrijk uitgangspunt van het beleggingsbeleid. Verantwoord beleggen is belangrijk en hoeft niet ten koste te gaan van het financieel rendement.

- Alleen actief beleggen bij de overtuiging dat actief beheer ook na kosten waarde toevoegt. Er wordt alleen actief belegd wanneer er (1) naar verwachting waarde wordt toegevoegd (indien markten als inefficiënt worden gezien) of om (2) missers te voorkomen. De hogere kosten bij actief beheer worden alleen geaccepteerd als toevoeging van een duurder product naar verwachting leidt tot een verbetering van de risico-rendementsverhouding.
- De complexiteit van het beleggingsbeleid en de invulling van de eigen organisatie moeten bij elkaar passen. De wijze van beleggen moet transparant en uitlegbaar zijn, waarbij het monitoren van de beleggingsportefeuille een belangrijk onderdeel is van het vermogensbeheer.

Strategische beleggingsmix

De strategische beleggingsmix bepaalt de verdeling over de verschillende beleggingscategorieën en de keuze tussen de verschillende producten binnen die categorieën. Bij de vaststelling van deze mix wordt rekening gehouden met de verhouding tussen risico en rendement. Op de lange termijn zou die strategische beleggingsmix een gemiddeld rendement moeten opleveren, dat in principe voldoende is om de koopkracht van het vermogen in stand te houden, na aftrek van uitgekeerde subsidies, de kosten van het vermogensbeheer en de personeels- en overige kosten.

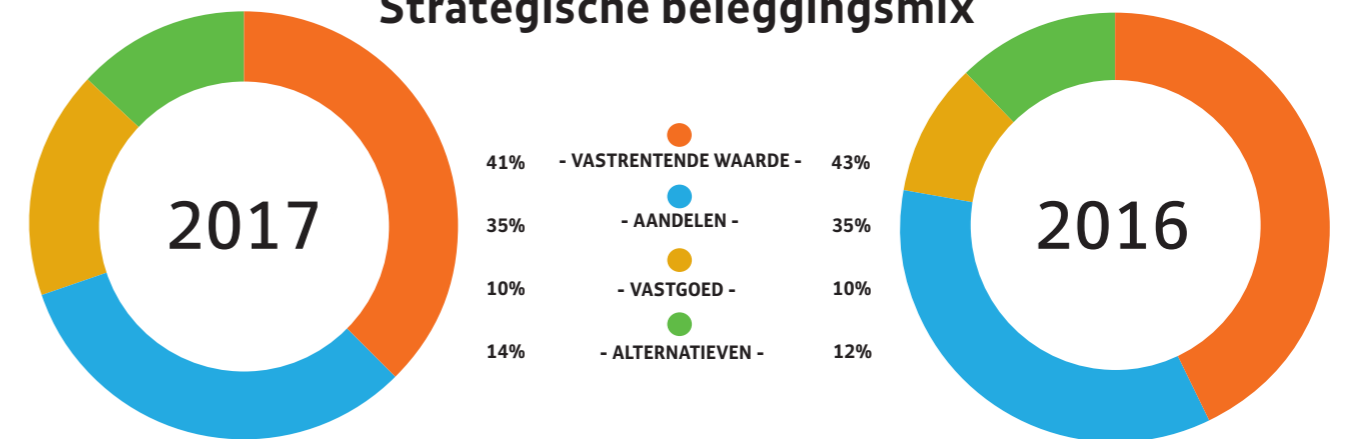
Hieronder is de voor 2018 vastgestelde strategische beleggingsmix weergegeven, inclusief de asymmetrische minimum- en maximum percentages per beleggingscategorie:

	minimum	strategisch	maximum
Vastrentende waarden	36,0%	41,0%	48,5%
Aandelen	27,5%	35,0%	40,0%
Vastgoed	5,0%	10,0%	12,5%
Alternatieve beleggingen	11,0%	14,0%	18,0%
	100,0%		

Vastrentende waarden

Binnen de vastrentende portefeuille wordt ongeveer de helft belegd in een staatsobligatieportefeuille en de rest in een wereldwijde bedrijfsobligatieportefeuille. De passief beheerde staatsobligatieportefeuille bestaat uit kortlopende obligaties van een geselecteerd aantal eurolanden. Voor de actief beheerde portefeuille wereldwijde bedrijfsobligaties zijn twee vermogensbeheerders aangesteld. In de staatsobligatieportefeuille wordt geen enkel valutarisico genomen. In de wereldwijde bedrijfsobligatieportefeuille wordt slechts een zeer beperkt valutarisico genomen, daar de valuta exposure nagenoeg geheel wordt afgedekt naar de euro.

Strategische beleggingsmix

Aandelen

Binnen de aandelenportefeuille wordt 30% van het in de beleggingsmix genoemde totaal van 35% belegd in 'ontwikkelde landen' en 5% in 'opkomende markten'. De portefeuille 'ontwikkelde landen' wordt deels passief en deels semipassief (enhanced) beheerd. De portefeuille 'opkomende markten' wordt semi-passief beheerd. Het USD-valutarisico met betrekking tot de beleggingen in aandelen wordt voor ongeveer de helft afgedekt. Het valutarisico met betrekking tot de beleggingen in GBP en JPY wordt voor ongeveer 80% afgedekt.

Vastgoed

Het betreft hier een belegging in indirect beursgenoteerd vastgoed. Deze bestaat voor de helft uit Europees en voor de helft uit Noord-Amerikaans vastgoed. Beide portefeuilles worden actief beheerd. Het USD-valutarisico met betrekking tot de belegging in vastgoed wordt voor ongeveer de helft afgedekt. Het GBP-valutarisico wordt voor ongeveer 80% afgedekt.

Alternatieve beleggingen

De 14% belegging in alternatieven bestaat voor 4% uit commodities en voor 10% uit absoluut rendementsfondsen, gespecialiseerde beleggingsfondsen gericht op rendement uit verschillende beleggingscategorieën met wisselende gewichten naar gelang marktomstandigheden. Het USD-valutarisico met betrekking tot de commodities wordt voor ongeveer de helft afgedekt. De absoluut rendement fondsen streven naar een absoluut rendement in euro's, een mogelijk USD-valutarisico wordt geheel afgedekt.

Strategische mix	2017	31/12/16	31/03/17	30/06/17	30/09/17	31/12/17
Vastrentende waarden	41,00%	42,44%	41,90%	42,28%	42,14%	40,91%
Aandelen	35,00%	35,54%	35,07%	34,35%	34,60%	35,20%
Vastgoed	10,00%	10,17%	10,05%	10,09%	9,95%	10,19%
Commodities	4,00%	4,07%	3,83%	3,54%	3,65%	3,87%
Absoluut rendement fondsen	10,00%	7,78%	9,15%	9,74%	9,66%	9,83%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Beleggingsbeleid op korte termijn

Instituut Gak streeft geen extra rendement na door market timing, maar hanteert juist een rendementsdoelstelling voor de lange termijn en maakt daarbij gebruik van een duidelijk risicokader. Extreme risico's worden – waar nodig geacht – afgedekt. Hierbij valt te denken aan de eerdergenoemde risico's als het valuta-, inflatie-, krediet-, markt en/of renterisico. Bij de implementatie van tactische ingrepen in de portefeuille is het streven gericht op een zo efficiënt mogelijke realisatie. Daartoe zijn overeenkomsten gesloten met een aantal *investment banks*, waardoor het mogelijk is om derivaten af te sluiten. Hierbij wordt het kredietrisico beperkt door een continue uitwisseling van onderpand. Bij het afsluiten van derivaten laat het instituut zich ondersteunen door specialisten van Willis Towers Watson.

Uit onderstaande tabel, waar zowel de voor een periode van tien jaar afgesloten inflatieswaps als de valuta afdekkingstransacties buiten beschouwing zijn gelaten, blijkt dat de verschillen tussen de werkelijke- en de voor 2017 geldende strategische beleggingsmix gering zijn. In het algemeen wordt gekozen voor een defensieve invulling van het beleggingsbeleid. Een overweging naar de meer risicovolle beleggingscategorieën als gevolg van koersontwikkelingen wordt veelal snel gecorrigeerd. In geval van een ontstane onderweging wordt op basis van de geldende marktomstandigheden besloten over het wel of niet aankopen van de meer risicovolle beleggingen.

Duurzaamheid beleggingsportefeuille

Wat betreft het beheer van het vermogen van het instituut is het streven gericht op een praktisch uitvoerbaar duurzaamheidsbeleid, dat past bij de aard en omvang van het instituut.

Dit beleid houdt in dat zowel in de ontwikkelde als in de opkomende landen niet wordt belegd in effecten van ondernemingen, waarvan een onafhankelijke partij (Sustainalytics) heeft vastgesteld dat deze zich niet houden aan de 'Global Compact Principles' van de Verenigde Naties (Mensenrechten, Arbeidsomstandigheden, Milieu en Anti Corruptie). Evenmin wordt belegd in effecten van ondernemingen die zich bezighouden met de ontwikkeling, productie of het onderhoud van controversiële wapens.

Met betrekking tot het aan de verschillende vermogensbeheerders toevertrouwde mandaat, geldt dat Achmea Investment Management (AIM) is aangesteld als 'proxy voting agent'. Dit houdt in dat AIM namens het instituut het stemrecht uitoefent wat betreft de aandelen die zich bevinden in deze mandaten. Achmea Investment Management baseert de steminstructie hoofdzakelijk op onderzoek van International Shareholder Services (ISS), ISS Governance Exchange, MSCI/Environmental Social Governance onderzoek, van de ondernemingen ontvangen vergaderstukken, informatie op de website van de ondernemingen, informatie van de portefeuillemanagers, relevante factoren op het gebied van milieu, sociale onderwerpen en goed ondernemingsbestuur, alsmede Corporate Governance engagements en alerts van Eumedion (een organisatie die de belangen van Nederlandse institutionele beleggers behartigt op het gebied van Corporate Governance en duurzaamheid).

Voor met name Nederlandse aandelen geldt dat Achmea Investment Management, indien nodig, door Eumedion op de hoogte wordt gesteld van mogelijk controversiële zaken bij Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Daarnaast maakt Achmea Investment Management met bij Eumedion aangesloten institutionele beleggers afspraken wie er namens deze beleggers aanwezig is bij (en eventueel het woord voert tijdens) de aandeelhoudersvergaderingen van Nederlandse ondernemingen. In zeer specifieke gevallen kan Instituut Gak, als dit wenselijk wordt geacht, zelf het stemrecht uitoefenen. Besloten is aandelen in Nederlandse ondernemingen niet uit te lenen.

Instituut Gak vindt het belangrijk dat de bij de beleggingen betrokken vermogensbeheerders de 'Principles for Responsible Investing' van de Verenigde Naties (UNPRI) ondertekenen. Daarmee geven zij aan bij de uitvoering van hun werkzaamheden rekening te houden met duurzaamheid op het gebied van milieu, bepaalde sociale kwesties en goed ondernemingsbestuur. Bij beheerders die nog niet tot ondertekening van de UNPRI zijn overgegaan, wordt erop aangedrongen hiertoe alsnog over te gaan.

Beleggingsportefeuilles

Instituut Gak kiest voor een interne aansturing van en controle op het beleggingsproces. Het instituut heeft momenteel veertien beleggingsportefeuilles bij elf verschillende professionele vermogensbeheerders. Tevens wordt gewerkt met een van de vermogensbeheerders onafhankelijk, gerenommeerd bewaarbedrijf. Dit bedrijf is naast de bewaring, onder meer belast met een van de vermogensbeheerders onafhankelijke resultaatmeting en compliance monitoring. Voorts wordt samengewerkt met externe adviseurs, die het instituut, waar nodig, ondersteunen bij een deskundige vaststelling en uitvoering van het beleggingsbeleid.

Kosten vermogensbeheer

De kosten van het vermogensbeheer bestaan enerzijds uit kosten die het bewaarbedrijf en de vermogensbeheerders bij het instituut in rekening brengen ad € 1.817.000 (0,32% van het gemiddelde belegde vermogen) en anderzijds uit kosten welke direct ten laste van beleggingsfondsen worden gebracht. De totale kosten van het vermogensbeheer liggen ongeveer op hetzelfde niveau als in 2016 en bedragen circa 0,44% van het belegde vermogen. Sectorale vergelijking met andere fondsen van overeenkomstige omvang en een vergelijkbare inrichting van de beleggingsportefeuille toont dat deze kosten op een vergelijkbaar niveau liggen.

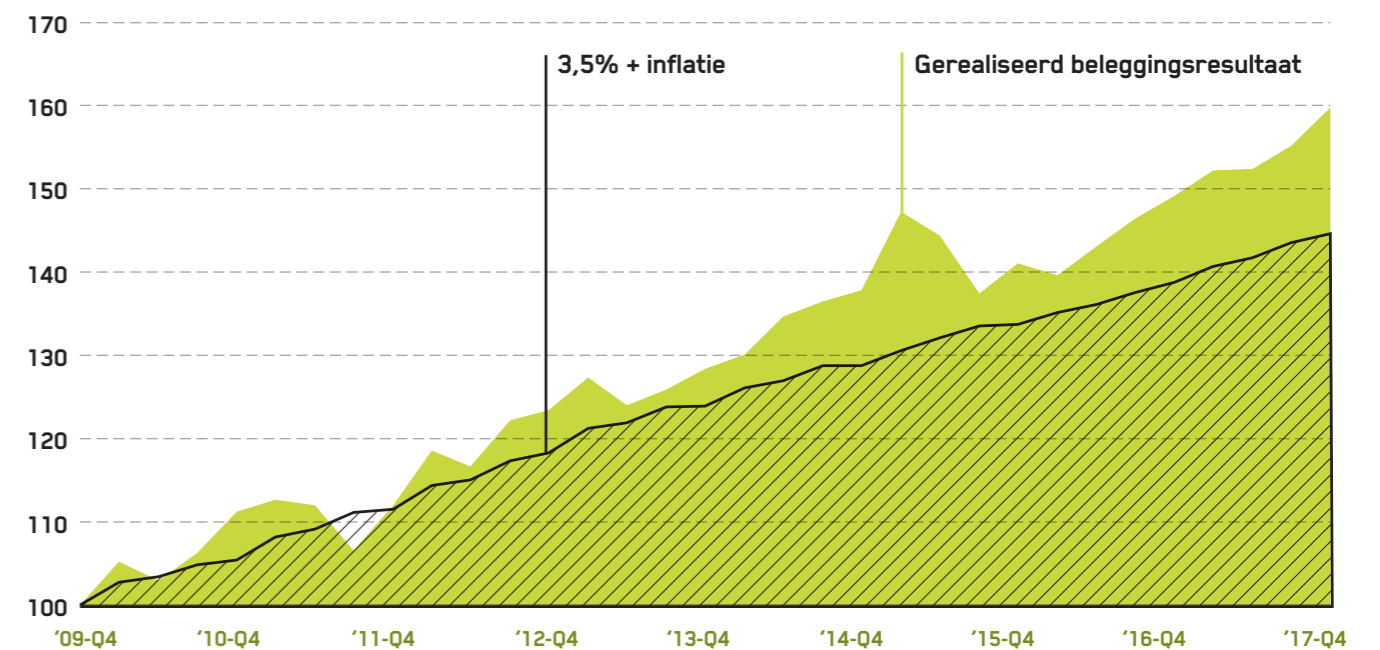
Resultaat 2017

Het totaal belegde vermogen bedroeg ultimo 2017 € 589 miljoen. Het hiervoor omschreven beleggingsbeleid leverde, inclusief risico mitigerende maatregelen, over het jaar 2017 een resultaat op van € 39,0 miljoen positief, ofwel 6,91%.

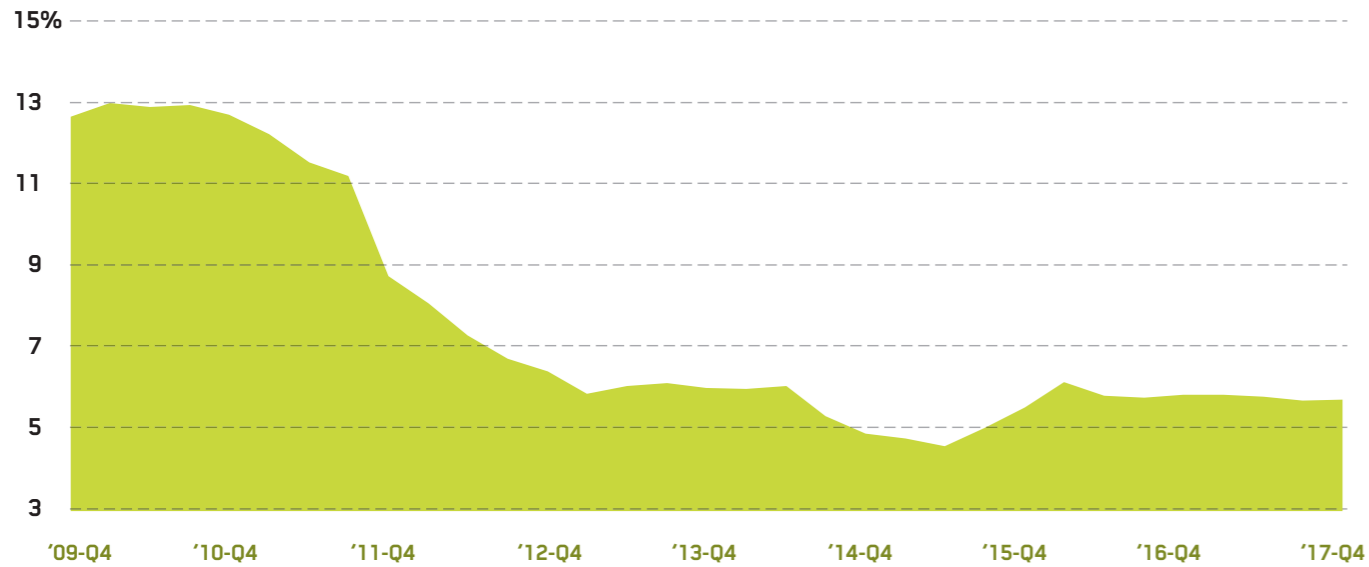
Onderstaande tabel biedt nader zicht op de totstandkoming van het beleggingsresultaat. Per beleggingscategorie wordt de relatieve performance ten opzichte van de benchmark aangegeven. In de rechterkolom wordt de bijdrage (attributie) aan de outperformance gesplitst.

	Rendement	Benchmark	Vershil	Herkomst relatieve performance
Vastrentende waarden	1,90%	1,50%	0,40%	0,16%
Aandelen	9,43%	9,32%	0,11%	0,04%
Vastgoed	3,84%	2,34%	1,50%	0,15%
Commodities	-/- 1,75%	-/- 2,70%	0,95%	0,04%
Absoluut rendement fondsen	1,74%	-/- 0,30%	2,04%	0,20%
Allocatie-effect				0,30%
Totaal beursgenoteerd voor afdekken risico's	4,88%	3,99%	0,89%	0,89%
Afdekking valutarisico USD, GBP en JPY	1,89%			
Opbrengst uitleen effecten	0,02%			
Kosten vermogensbeheer	-/- 0,32%			
Totaal beursgenoteerd na afdekken valutarisico en kosten	6,47%			
Afdekking inflatierisico	0,44%			
Totaal inclusief inflatiebescherming	6,91%			

Gerealiseerd beleggingsresultaat versus doelstelling (3,5% +inflatie) januari 2010 = 100

Verloop driejaarsvolatiliteit (vanaf 1 januari 2010)

Gevoeligheidsanalyse

De procentuele impact op het eigen vermogen bij een verandering in de marktwaarde bij de aandelenportefeuille van 10% wordt weergegeven in onderstaande tabel.

	verandering	2017	2016
Aandelen	+ 10%	+ 3,5%	+ 3,5%
Aandelen	-/- 10%	-/- 3,5%	-/- 3,5%

De procentuele impact op het eigen vermogen van veranderingen in de marktrente bij de obligatieportefeuille van 1% wordt weergegeven in onderstaande tabel.

	verandering	2017	2016
Marktrente	+ 1%	-/- 2,0%	-/- 2,1%
Marktrente	-/- 1%	+ 2,0%	+ 2,1%

Voor een nadere toelichting op de beleggingen wordt verwezen naar de toelichting op de jaarrekening op pagina 58 tot en met 65.

Verwachtingen voor 2018

Gezien de actuele situatie op de financiële markten met lage rentes en grote volatiliteit op de aandelenbeurzen wordt – onder handhaving van het strikte risicoprofiel – over 2018 een voorzichtig positief beleggingsresultaat verwacht dat echter lager zou kunnen zijn dan het nagestreefde gemiddelde rendement. In het eerste kwartaal 2018 heeft het instituut een negatief beleggingsresultaat gerealiseerd ter grootte van € 12,8 miljoen, ofwel 2,2%.

Het beschikbare budget voor subsidies en uitvoeringskosten voor het jaar 2018 is door het bestuur vastgesteld op een bedrag van € 16 miljoen. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd. Toekenning van het subsidiebudget ad circa € 14 miljoen is mede afhankelijk van de ontvangst van voldoende kwalitatief goede projectvoorstellen.

Dineke Blikslager

Het werken in de Maakplaats 021 prikkelt mijn creativiteit en stimuleert mijn onderzoekende houding. Ik verheug me nu al op het werken met onze leerlingen in de toekomstige Maakplaats 021 in onze buurt de Baarsjes! Het zal zeker bijdragen aan de creativiteit en onderzoekende houding van onze leerlingen én heeft een positieve werking op de groepsdynamiek.

SkiLLsChallenge 2017
Maakplaats 021
Fellowship
pagina 17

Bestuur

Het bestuur vergadert zesmaal per jaar. In deze vergaderingen worden onder andere besluiten genomen met betrekking tot:

- het te voeren beleid om de doelstellingen van het instituut te kunnen realiseren;
- specifieke thema's waaraan het instituut aandacht wil besteden;
- evaluatie van de voortgang van de verschillende onderzoeksprogramma's en projecten;
- beoordeling van de subsidieaanvragen en de onderzoeksprogramma's in het licht van het beleid van het instituut;
- het functioneren van de bijzondere hoogleraren en lectoren van wie de leerstoelen respectievelijk het lectoraat door het instituut worden gefinancierd, het benoemen van nieuwe hoogleraren en lectoren en eventuele instelling van nieuwe leerstoelen en lectoraten;
- het te voeren beleggingsbeleid.

Voor een aantal besluiten geldt dat het bestuur zich laat adviseren door de raad van advies, de beleggingscommissie, de wetenschappelijke raad en/of het bureau.

Samenstelling bestuur per 9 mei 2018:

Mr. F.K. Buijn (voorzitter) heeft als voormalig notaris bij De Brauw Blackstone Westbroek veel kennis van juridische, notariële, vennootschapsrechtelijke en fiscale zaken. Vanaf de oprichting, tot zijn benoeming als voorzitter per 1 september 2010, was hij vicevoorzitter.

Dr. E.P. de Jong (vicevoorzitter) was hoogleraar sociaal recht, voorzitter van de Sociale Verzekeringsraad, lid hoofddirectie en later president-directeur Vereniging GAK en voorzitter Raad van Bestuur Gak Groep N.V. Hij was lid van de Raad van Bestuur van Achmea Holding N.V. en van het bestuur van Stichting Gak Holding. Hij is vanaf de oprichting van het instituut lid van het bestuur en sinds 1 september 2010 vicevoorzitter.

Dr. L.J.C.M. le Blanc was onder meer directeur-generaal van de Rijksbegroting, vicevoorzitter van de Raad van Bestuur van Van Lanschot Bankiers en vicepresident van de Oost-Europa Bank in Londen. Momenteel is hij voorzitter van de Raad van Commissarissen van APG Groep N.V., voorzitter van de Beleggingscommissie van de Verenigde Naties, Office for Projectservice en lid van de Raad van Commissarissen van ETC Nederland en Andreas Capital Group S.A. Luxemburg.

Drs. L.M.L.H.A. Hermans heeft als voormalig voorzitter van MKB-Nederland, Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, commissaris van de koningin in Friesland, burgemeester

van Zwolle, gemeenteraadslid in Nijmegen en lid van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer der Staten-Generaal langjarige ervaring in het openbaar bestuur.

Mevrouw mr. Y.C.M.T. van Rooy heeft als voormalige staatssecretaris van Economische Zaken en bestuursvoorzitter van de Universiteit van Tilburg en de Universiteit Utrecht veel bestuurlijke ervaring. Zij is thans voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen, commissaris bij Nationale Nederlanden en bij Philips Nederland en lid van de Raad van Toezicht van de Stichting Gemeentemuseum Den Haag.

Drs. A.F. van der Touw is voormalig bestuursvoorzitter van Siemens Nederland NV en is daarnaast vice-voorzitter van het hoofdbestuur VNO-NCW, voorzitter van de Raad van Toezicht van de Universiteit Leiden en per 1 april 2018 voorzitter RvC TenneT.

Mutaties bestuur

Mr. P.A.F.W. Elverding is op 31 augustus 2017 overleden. Drs. A.F. van der Touw is op 1 oktober 2017 toegetreden tot het bestuur.

Nevenfuncties

Uit oogpunt van zorgvuldigheid zijn alle nevenfuncties van de bestuursleden bekend bij de (vice) voorzitter dan wel het bureau.

Rooster van aftreden bestuur

Het bestuur heeft een rooster van aftreden vastgesteld op basis van de uitgangspunten dat de leden van het bestuur voor een periode van maximaal vier jaar worden benoemd, zij direct herbenoembaar zijn en dat er per jaar maximaal twee bestuursleden tegelijk aftreden.

Beleggingscommissie

De beleggingscommissie vergadert viermaal per jaar. In deze vergaderingen worden adviezen aan het bestuur geformuleerd met betrekking tot:

- het strategische beleggingsbeleid van het instituut;
- de rendementen van de beleggingsportefeuille, inclusief de vergelijking met de benchmarks;
- de risico's in de beleggingsportefeuille, zowel in retrospectief als vooruitkijkend;
- de wenselijkheid tot rebalancing en/of tactische maatregelen;
- de monitoring van de portefeuille.

De beleggingscommissie bestaat uit per 9 mei 2018 uit:

Drs. B.G.J. Walschots – *Voorzitter*
Prof. dr. R.A.H. van der Meer
Mevrouw dr. W.A. de Groot

Mutaties beleggingscommissie

De heer drs. E. van Gelderen heeft per 30 juni 2017 afscheid genomen als voorzitter van de beleggingscommissie en is als voorzitter opgevolgd door de heer drs. B.G.J. Walschots. Mevrouw dr. W.A. de Groot is per 15 februari 2018 toegetreden tot de beleggingscommissie.

Raad van advies

De raad van advies vergadert tweemaal per jaar en adviseert het bestuur over het te voeren beleid in brede zin.

De raad van advies bestaat per 9 mei 2018 uit:

Mevrouw prof. dr. mr. E.M. Kneppers-Heijnert – *Voorzitter*
Drs. J. de Boer
H. Busker
Mevrouw mr. G.H. Faber
Mevrouw drs. M.I. Hamer
Mr. M.J.H. Limmen
Drs. L. Mulder
A. Paling MBA
Prof. dr. A.H.G. Rinnooy Kan
B.H. van der Wal MSc
Ing. J.P.C.M. van Zijl

Mutaties raad van advies

Mevrouw drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten, de heer mr. drs. B.J. Bruins en de heer M. van Straalen hebben afscheid genomen van de raad van advies. De heer A. Paling MBA is toegetreden tot de raad van advies.

Adviseur

De heer prof. dr. P. Schnabel adviseert het bestuur.

Wetenschappelijke raad

De wetenschappelijke raad komt drie keer per jaar bijeen en adviseert het bestuur over nieuwe en reeds lopende onderzoeksprojecten. De adviezen hebben betrekking op de:

- onderzoekbaarheid/wetenschappelijke operationalisering van de jaarlijks door de raad van advies aangedragen (nieuwe) thema's voor onderzoek;
- beoordeling van onderzoeksvoorstellen die op verzoek van het instituut zijn ontvangen van onderzoeksinstituten en/of onderzoeksbureaus;
- beoordeling van onderzoeksvoorstellen die het instituut heeft ontvangen als reactie op de open inschrijfprocedure;
- monitoring van reeds in uitvoering zijnde onderzoeksprojecten/-programma's. Met betrekking tot de monitoring van lopende studies brengt de raad jaarlijks advies uit aan het bestuur over de toekenning van de periodieke subsidietranches;
- evaluatie van de opbrengst van voltooide studies naar beleid en wetenschap. Naar aanleiding van deze evaluatie worden geconstateerde hiaten onder de aandacht gebracht van het bestuur.
- naar de mening van de wetenschappelijke raad in het onderzoeksprogramma van het instituut ontbrekende thema's waarop onderzoek gewenst is.

De wetenschappelijke raad bestaat per 9 mei 2018 uit:

Prof. dr. E.M.H. Hirsch Ballin (Rechtsgeleerdheid; staats- en bestuursrecht) – *Voorzitter*
Prof. dr. A.F.M. Brenninkmeijer (Rechtsgeleerdheid; staats- en bestuursrecht)
Prof. dr. G. Dietvorst (Pensioen- en andere toekomstvoorzieningen)
Prof. mr. A. Ph. C. M. Jaspers (Rechtsgeleerdheid; arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht)
Prof. dr. P.A.H. van Lieshout (Psychologie en Filosofie; sociale filosofie)
Mevrouw prof. dr. H. Maassen van den Brink (Economie; onderwijs- en arbeidseconomie)
Mevrouw prof. dr. J.J. Meulman (Psychologie; toegepaste statistiek)

Mutatie wetenschappelijke raad

Prof. dr. J.A. Knottnerus heeft per 21 augustus 2017 afscheid genomen van de wetenschappelijke raad.

Leerstoelen/lectorat

Voor een overzicht van de door Instituut Gak ondersteunde leerstoelen en het lectoraat wordt verwezen naar pagina 34 tot en met 39 van dit jaarverslag.

Bureau

Het bureau van Instituut Gak is onder andere belast met:

- de voorbereiding en uitvoering van het jaarplan, het onderzoeksprogramma en het subsidie- en beleggingsbeleid;
- de voorbereiding van de vergaderingen van bestuur, raad van advies, beleggingscommissie en wetenschappelijke raad;
- de uitvoering van bestuursbesluiten;
- het voeren van de uit de bovenstaande punten voortvloeiende administraties, waaronder de projectadministratie en de financiële administratie.

Het bureau bestaat per 9 mei 2018 uit:

R. Imhof RA heeft als algemeen directeur de leiding van de organisatie. Daarnaast is hij belast met onder meer het beheer van het vermogen van het instituut en de in- en externe financiële verslaggeving. Door zijn opleiding tot registeraccountant en werkervaring in de accountancy en in financiële functies heeft hij diepgaande kennis van vermogensbeheer en overige financiële zaken.

P.P.G.H. America verzorgt de administratie en heeft door zijn opleiding en ervaring uitgebreide kennis van boekhouding, administratie, treasury en automatisering.

Mevrouw dr. S. Lagerveld is als adviseur onderzoeksprogramma medeverantwoordelijk voor het onderzoek dat Instituut Gak mogelijk maakt. Tevens houdt zij zich bezig met de toegankelijkheid en toepasbaarheid van de wetenschappelijke projecten en voert zij het secretariaat van een deel van de aan het instituut verbonden leerstoelen. Eerder werkte zij als trainer, docent, onderzoeker en adviseur op het gebied van duurzame arbeidsparticipatie.

Mevrouw L.A. Myron MSc is betrokken bij het vermogensbeheer van het instituut en de ondersteuning van de beleggingscommissie. Haar financieel-economische opleiding vormt daartoe een goede basis.

Mevrouw W.O. Nollen ondersteunt de algemeen directeur en is verantwoordelijk voor de notulen van de vergaderingen van het bestuur en alle overige colleges. Haar opgedane ervaringen in eerdere secretariële functies sluiten hier goed op aan.

Mevrouw drs. E.C.M. Trompenaars treedt op als communicatie coördinator. Naast de website en de overige publicaties is zij verantwoordelijk voor kennisgeving van de onderzoeksresultaten voortkomend uit het wetenschappelijk onderzoek. Haar communicatieopleiding is een goed uitgangspunt voor deze activiteiten.

Mevrouw dr. J.C.V. van der Veer is als adviseur onderzoeksprogramma medeverantwoordelijk voor het onderzoek dat Instituut Gak mogelijk maakt. Tevens houdt zij zich bezig met

het toegankelijk maken van de uitkomsten van de wetenschappelijke projecten en voert zij het secretariaat van een deel van de aan het instituut verbonden leerstoelen. Haar brede ervaring in de academische wereld komt hierbij van pas.

Mevrouw A.M.A. Verhoeven MA behandelt projectaanvragen en adviseert het bestuur hierover. Ervaring heeft zij opgedaan als projectleider binnen een fonds voor gemeentelijke internationale samenwerkingsprojecten. Zij heeft onder andere een sociaal agogische opleidingsachtergrond.

Mevrouw dr. H. Vinke is als coördinator onderzoeksprogramma integraal verantwoordelijk voor het onderzoeksprogramma van Instituut Gak. Daarnaast coördineert zij de aan het instituut verbonden leerstoelen en het lectoraat. Door haar jarenlange ervaring in onderzoeks- en beleidsfuncties heeft zij omvangrijke kennis opgedaan van wetenschappelijk en toegepast onderzoek en het belang van deze kennis voor de beleidspraktijk.

Mevrouw drs. A. Wilms is als programmamanager verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van programma's met actuele thema's en adviseert het bestuur hierover. Zij heeft een economische achtergrond en ruime ervaring op het gebied van sociale zekerheid en arbeidsmarktbeleid.

Mevrouw N. de Zoete behandelt projectaanvragen en adviseert het bestuur hierover. Zij heeft bij fondsen gewerkt als het VSB-fonds, het Anton Jurgens Fonds en het Oranje Fonds. Daarnaast heeft zij een aantal sociaal maatschappelijke projecten opgezet en helpen opzetten. Zij heeft personeelsmanagement als opleidingsachtergrond.

Mutaties bureau

De heer M. Koopmans (notulist en redacteur) en mevrouw dr. B. Krol (coördinator onderzoeksprogramma) zijn op resp. 30 juni 2017 en 31 maart 2018 met pensioen gegaan. Daartegenover staan de indiensttredingen van mevrouw W.O. Nollen, mevrouw dr. J.C.V. van der Veer en mevrouw dr. S. Lagerveld per resp. 1 juli 2017, 1 september 2017 en 1 februari 2018.

Hilversum, 9 mei 2018

Bestuur

Mr. F.K. Buijn – *Voorzitter*
Dr. E.P. de Jong – *Vicevoorzitter*
Dr. L.J.C.M. le Blanc
Drs. L.M.L.H.A. Hermans
Mw. mr. Y.C.M.T. van Rooy
Drs. A.F. van der Touw

Directie

R. Imhof RA *Directeur*

Shrbel Yakob

Sheltersuit voelt als een familie voor mij. Iedereen zorgt goed voor mij en ze hebben me zelfs geholpen met het vinden van een huis in Enschede, dichtbij mijn twee zussen. Ik heb jarenlang als kledingmaker gewerkt in Syrië en ben gevlucht voor de oorlog. Ik woonde in Beverwijk maar kon daar geen gepast werk vinden. Ik vind het fijn om te kunnen werken en wat terug te kunnen doen voor Nederland.

**Stichting ShelterSuit
Factory** ■ Sheltersuit;
voor en door vluchtelingen
pagina 16

Balans

(in duizenden euro's; na verwerking van het resultaat)

Activa		31 december 2017	31 december 2016
Materiële vaste activa	(1)	4.596	4.683
Vorderingen		344	106
Beleggingen	(2)	614.386	592.720
Liquide middelen	(3)	10.070	3.710
		629.396	601.219
<hr/>			
Passiva			
Eigen vermogen	(4)	588.289	558.014
Derivaten	(2)	25.288	28.118
Kortlopende schulden	(5)	15.819	15.087
		629.396	601.219

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro's)

		2017	2016
Dividenden		6.564	6.284
Interest		6.742	6.937
Koersverschillen beleggingen (6)		27.505	18.670
Kosten vermogensbeheer		-/- 1.817	-/- 1.745
Resultaat beleggingen		38.994	30.146
Af: Projecten	(7)	-/- 7.073	-/- 5.191
Af: Personeelskosten	(8)	-/- 1.290	-/- 1.242
Af: Afschrijvingen		-/- 93	-/- 93
Af: Overige bedrijfskosten	(9)	-/- 263	-/- 270
Voordelig saldo		30.275	23.350

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro's)

		2017	2016
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Voordelig saldo staat van baten en lasten		30.275	23.350
Aanpassingen voor:			
Afschrijvingen		93	93
Mutaties in werkkapitaal:			
Belastingen en premies sociale verzekeringen	-/- 2		7
Vorderingen	-/- 238		893
Beleggingen *	-/- 24.496		-/- 27.352
Te betalen subsidies	574		-/- 1.386
Leveranciers	19		147
Overlopende passiva	141		-/- 93
		-/- 24.002	-/- 27.784
Kasstroom uit operationele activiteiten		6.366	-/- 4.341
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investering in materiële vaste activa	-/- 6		-/- 14
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-/- 6	-/- 14
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		-	-
Netto-kasstroom		6.360	-/- 4.355
Liquide middelen per 1 januari		3.710	8.065
Liquide middelen per 31 december		10.070	3.710

* Betreft mutatie in de beleggingsportefeuille inclusief derivaten, vorderingen en in deze portefeuille aanwezige liquide middelen.

Algemeen

Om de uitvoering van wetgeving op het terrein van de sociale zekerheid te kunnen privatiseren werden op 29 december 1995 Stichting Gak Nederland en Stichting Gak Holding opgericht. Stichting Gak Nederland richtte zich via Gak Nederland BV op de publieke activiteiten van de nieuw opgerichte Gak Groep en Stichting Gak Holding via Gak Holding BV op de private activiteiten. Op 1 januari 1996 kochten beide vennootschappen de bezittingen van de Vereniging Gemeenschappelijk Administratiekantoor tegen de waarde in het economisch verkeer. Gak Nederland BV nam vervolgens de publieke taken over van de Vereniging GAK en bereidde zich voor op de verwachte privatisering, terwijl Gak Holding BV zich op de private markt richtte. Eind 1999 werd het politieke besluit genomen de voorgenomen privatisering van de uitvoering van de socialezekerheidswetgeving niet door te zetten, maar deze uitvoering op te dragen aan het nieuw te vormen Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen, het UWV.

Door de duidelijke scheiding tussen de publieke en private activiteiten kon de Gak Groep binnen korte tijd worden ontmanteld. Stichting Gak Nederland en Gak Nederland BV gingen op in het UWV en Stichting Gak Holding besloot de private activiteiten te verkopen. Na deze verkoop bedroeg het vermogen circa € 400 miljoen. Per 3 januari 2001 heeft het bestuur de naam veranderd in Stichting Instituut Gak en de doelstelling gewijzigd in het voor een bepaalde periode direct of indirect ondersteunen van projecten en programma's op het gebied van sociale zekerheid, re-integratie, preventie, arbeidsmarkt, arbeidsomstandigheden en andere maatschappelijke gebieden. Het tweede doel vormt het beheren en het beleggen van het vermogen van het instituut.

In 2003 is het instituut (statutair gevestigd te Hilversum op het adres 's-Gravelandseweg 49) gefuseerd met Stichting 'Meester H.P.L.C. de Kruijff-fonds' en Stichting 'Bijzonder Hooglerarschap voor het Onderwijs in de Verzekeringsgeneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam'. Als gevolg van deze fusie is de doelstelling van het instituut uitgebreid met het instellen en de instandhouding van (bijzondere) leerstoelen en lectoraten voor onderwijs op het terrein van de sociale zekerheid en de arbeidsmarkt aan de op pagina 34 tot en met 39 genoemde Nederlandse universiteiten, respectievelijk hogescholen.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Daarbij is, voor zover van toepassing, rekening gehouden met de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 640, Organisaties zonder winststreven. In tegenstelling tot het vereiste in Richtlijn 640 is er niet voor gekozen om het budget op te nemen in de staat van baten en lasten, daar budgettering van het beleggingsresultaat niet als zinvol wordt beschouwd.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van het instituut. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

Vreemde valuta

Beleggingen in vreemde valuta's worden omgerekend naar euro's tegen de op de balansdatum geldende koersen. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de geldende koers per transactiedatum. De bij omrekening optredende valutakoersverschillen worden als baten respectievelijk lasten in de staat van baten en lasten verwerkt.

Balans

De balans is opgesteld met inachtneming van de volgende waarderingsgrondslagen:

Algemeen

Een actief wordt in de balans opgenomen als het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het instituut zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen als het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. De activa en passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij hierna anders is vermeld.

Continuïteit

Bij de opstelling van de jaarrekening is uitgegaan van de veronderstelling dat het instituut de activiteiten voortzet.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de aanschafwaarde, verminderd met de jaarlijkse lineaire afschrijvingen. Hierbij worden de stichtingskosten van het eigen kantoorpand van het instituut in dertig jaar afgeschreven, de inventaris in tien jaar en automatiseringsapparatuur en –programmatuur in drie jaar. Op de aan het Koninklijk Concertgebouw Orkest in bruikleen gegeven viool en de grond van het eigen kantoorpand wordt niet afgeschreven.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, vorderingen, geldmiddelen, afgeleide financiële instrumenten (derivaten) en overige financieringsverplichtingen, schulden en overige te betalen posten. In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: Beleggingsportefeuille (gekochte leningen en obligaties, investeringen in eigenvermogensinstrumenten en derivaten), vorderingen en overige financiële verplichtingen. Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Deze worden door het instituut gescheiden van het basiscontract en apart verantwoord indien:

- de economische kenmerken en risico's van het basiscontract en het daarin besloten derivaat niet nauw verwant zijn;
- een apart instrument met dezelfde voorwaarden als het in het contract besloten derivaat aan de definitie van een derivaat zou voldoen;
- het gecombineerde instrument niet wordt gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten.

Financiële instrumenten, inclusief de van de basiscontracten gescheiden afgeleide financiële instrumenten, worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Daarbij worden (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname meegenomen. Indien dergelijke instrumenten bij de vervolgwaaarding niet worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten, maken eventuele direct toerekenbare transactiekosten deel uit van de eerste waardering en worden direct toerekenbare transactiekosten ook direct verwerkt in de staat van baten en lasten.

In contracten besloten financiële instrumenten, die niet worden gescheiden van het basiscontract, worden verwerkt in overeenstemming met het basiscontract.

Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Vorderingen

Dit betreft vorderingen met een looptijd korter dan een jaar. Die vorderingen worden gewaardeerd op nominale waarde, eventueel onder aftrek van een noodzakelijk geachte voorziening voor oninbaarheid. Deze waardering benadert de reële waarde.

Beleggingen

De (beursgenoteerde) effecten worden gewaardeerd tegen de De (beursgenoteerde) effecten worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum, waarbij het effecten-bewaarbepaald de overlopende couponrente bepaalt. In de effecten wordt actief gehandeld. Effecten in vreemde valuta worden omgerekend in euro's tegen de koersen per balansdatum. In geval van fondsbeleggingen wordt de van de fondsbeheerders ontvangen

opgave van de reële waarde per balansdatum aangehouden. Alle aan- en verkopen worden met ingang van de transactiedatum verantwoord.

Valutatransacties waarmee het koersrisico met betrekking tot de beleggingen wordt afgedekt en derivatentransacties waarmee het inflatierisico deels wordt afgedekt zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde per balansdatum.

Bepaling reële waarde

De reële waarde van een financieel instrument is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde, maar van elkaar onafhankelijke partijen, die bereid zijn tot een transactie.

- De reële waarde van beursgenoteerde financiële instrumenten wordt bepaald aan de hand van de slotkoers per jaareinde.
- De reële waarde van niet-beursgenoteerde financiële instrumenten wordt bepaald door de verwachte kasstromen contant te maken tegen een disconteringsvoet die gelijk is aan de geldende risicovrije marktrente voor de resterende looptijd, vermeerderd met krediet- en liquiditeitsopslagen.
- De reële waarde van derivaten waarbij onderpand wordt uitgewisseld, wordt bepaald door het contant maken van de kasstromen aan de hand van de (Eonia) swapcurve, omdat door de uitwisseling het kredietrisico wordt gemitigeerd.
- De reële waarde van derivaten waarbij geen onderpand wordt uitgewisseld, wordt bepaald door het contant maken van de kasstromen aan de hand van de relevante swapcurve vermeerderd met krediet- en liquiditeitsopslagen.

Schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Staat van baten en lasten

De staat van baten en lasten is opgesteld met inachtneming van de volgende grondslagen voor resultaatbepaling:

Algemeen

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een

vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben.

Resultaat beleggingen

Bij toepassing van de beurswaarde met betrekking tot de waardering van de effecten per balansdatum worden zowel de gerealiseerde als de ongerealiseerde koersresultaten verantwoord ten gunste c.q. ten laste van het resultaat.

Projecten

De lasten uit hoofde van toegezegde subsidies worden genomen op het moment dat het bestuur besluit middelen beschikbaar te stellen voor een project.

Pensioenen

Het instituut heeft voor zijn personeelsleden een *defined benefit* pensioenregeling afgesloten. In overeenstemming met Richtlijn 271.3 verantwoordt het instituut de verschuldigde betalingen aan de verzekeraar als pensioenlast.

Belastingen

Het instituut heeft de fiscale status van een algemeen nut beogende instelling en is uit dien hoofde vrijgesteld voor de vennootschapsbelasting.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij het saldo van de staat van baten en lasten als uitgangspunt is genomen. In het kasstroomoverzicht worden de beleggingen verantwoord inclusief ontvangen dividenden en interest. In de staat van baten en lasten zijn deze bedragen afzonderlijk opgenomen.

Risicomanagement en risicobeheersing

Hiernaast en op de volgende pagina worden de risico's waaraan het instituut blootstaat weergegeven alsmede de wijze waarop deze worden beheerst.

Financiële Risico's: en de getroffen beheersmaatregelen

Marktrisico

Door het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van aandelen en obligaties bestaat het risico dat het beleggingsresultaat negatief wordt beïnvloed. Dit risico wordt beperkt door de diversificatie in de portefeuille en door de in de strategische beleggingsmix opgenomen allocatie naar een aantal fondsen die ongeacht de marktontwikkelingen (op langere termijn) in staat worden geacht een positief rendement te behalen.

Renterisico

Het risico op negatieve beïnvloeding van het beleggingsresultaat als gevolg van rentewijzigingen wordt beperkt door de keuze voor een staatsobligatieportefeuille met een kortere gemiddelde looptijd en door de beperkte ruimte die is gegeven aan de vermogensbeheerders die de bedrijfsobligatieportefeuilles beheren, om de gemiddelde looptijden van de in de portefeuille opgenomen obligaties te laten afwijken van de gemiddelde looptijd van de overeengekomen benchmark.

Valutarisico

Het risico op een negatieve beïnvloeding van het beleggingsresultaat als gevolg van valutakoerswijzigingen wordt beperkt door afdekking van 50% van het USD-valutarisico, 80% van het GBP-valutarisico en 80% van het JPY-valutarisico voor de aandelen-, vastgoed- en commodities portefeuilles en de nagenoeg volledige afdekking van alle valutarisico's in de vastrentende portefeuilles.

Inflatierisico

Het risico dat de koopkracht van het vermogen - en dus de koopkracht van het subsidiebudget - niet in stand kan worden gehouden als gevolg van een bovengemiddeld inflatieniveau, wordt beperkt doordat in het jaar 2011 voor circa de helft van het vermogen inflatieswaps met een looptijd van tien jaar zijn afgesloten.

Kredietrisico

Het risico dat een tegenpartij contractuele verplichtingen niet nakomt, met als gevolg negatieve beïnvloeding van het beleggingsresultaat, wordt zoveel mogelijk beperkt door het ontvangen van onderpand bij het effecten uitleen programma van het bewaarbedrijf en het uitwisselen van onderpand met banken waarmee inflatieswaps zijn afgesloten. Daarnaast wordt in de beleggingsportefeuille het maximaal aan een tegenpartij uit te lenen bedrag beperkt, terwijl tevens rekening wordt gehouden met de door de ratingbureaus aan tegenpartijen gegeven kredietratings.

Niet financiële Risico's: en de getroffen beheersmaatregelen

Operationeelrisico

Door samenstelling van het bureau van het instituut uit kwalitatief en kwantitatief deskundig personeel is het operationeel risico beperkt.

Projectrisico

Het risico op financiële schade doordat, na uitkering van subsidie, blijkt dat een project niet conform de afspraak verloopt of is afgerond, wordt beperkt door gebruik te maken van duidelijke subsidieovereenkomsten, de uitvoerders van de projecten bij voorkeur voorafgaand aan de eerste betaling te laten bewijzen dat sprake is van voldoende medefinanciering, (deel)betalingen als regel op basis van (aangetoonde) voortgang plaatsvinden en de laatste termijn slechts wordt uitbetaald na ontvangst van een inhoudelijke- en financiële eindverantwoording, veelal voorzien van een controleverklaring van een onafhankelijke accountant.

Uitbestedingsrisico

De belangrijkste uitbesteding betreft het vermogensbeheer. Het risico dat een externe vermogensbeheerder zich niet aan de gemaakte afspraken houdt, wordt beperkt door gebruik te maken van aanvullende diensten van het onafhankelijk bewaarbedrijf. Waar nodig wordt ondersteuning ingeroepen van een consultant op het terrein van het vermogensbeheer en ook is sprake van interne monitoring van de verschillende beleggingsportefeuilles. Bij de contractonderhandelingen wordt een externe juridische adviseur ingeschakeld.

IT-risico

Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd worden ondersteund door IT, wordt beperkt door de inzet van software die bescherming biedt tegen computervirussen en 'hackers', door dagelijks op een geautomatiseerde wijze een 'back-up' van de bestanden te maken en via het gebruik van wachtwoorden.

Integriteitrisico

Het risico van beïnvloeding van de integriteit, of van het financiële stelsel, door niet integere of onethische handelingen van de leiding of de medewerkers van de organisatie in het kader van wet- en regelgeving en van maatschappelijke en door het instituut opgestelde normen, wordt ingeperkt door een adequate inrichting van de administratieve organisatie en de daarin opgenomen interne controlemaatregelen. Met het oog op zorgvuldigheid zijn ook alle nevenfuncties van de bestuursleden bekend bij de (vice) voorzitter dan wel het bureau.

TOELICHTING OP DE BALANS

(De in de toelichting op de balans en de staat van baten en lasten opgenomen bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders vermeld).

ACTIVA

(1) Materiële vaste activa	2017	2016	(2) Beleggingen	2017	2016
Stand per 1 januari					
Aanschafwaarde	5.367	5.352	De beleggingen bestaan uit:	31 dec.	31 dec.
Cumulatieve afschrijvingen	-/- 684	-/- 590	Obligaties	242.433	247.234
	4.683	4.762	Aandelen	214.119	208.427
Mutaties			Vastgoed	60.933	58.289
Investerings	6	14	Alternatieve beleggingen	84.040	70.159
Desinvesteringen	-	-	Overigen	-/- 12.427	-/- 19.507
Afschrijvingen	-/- 93	-/- 93	Subtotaal	589.098	564.602
Afschrijvingen desinvesteringen	-	-	Gepresenteerd onder de passiva	25.288	28.118
Stand per 31 december	4.596	4.683		614.386	592.720
Samenstelling stand per 31 december					
Aanschafwaarde	5.373	5.367			
Cumulatieve afschrijvingen	-/- 777	-/- 684			
Stand per 31 december	4.596	4.683			

Bij het beheer van het vermogen worden financiële instrumenten benut die leiden tot blootstelling aan markt- en/of kredietrisico. Het gaat hier om de, in de balans opgenomen, valutatermijncontracten voor afdekking van bepaalde valutarisico's en inflatieswaps voor afdekking van het inflatierisico. Daarnaast handelt een deel van de externe vermogensbeheerders namens het instituut in dergelijke instrumenten. Daarbij zijn procedures en gedragslijnen van kracht om het kredietrisico te beperken.

Geografische spreiding van de beleggingen per 31 december 2017

	EURO NOORD ¹	EURO ZUID ²	OVERIG EUROPA ³	VS EN CANADA	OCEANIË	AZIË	OPKOMEND	TOTAAL
Obligaties	135.070	6.903	18.216	73.093	1.910	1.122	6.119	242.433
Aandelen	17.915	4.022	21.844	113.709	4.867	20.448	31.314	214.119
Vastgoed	15.004	1.445	13.674	30.810	-	-	-	60.933
Alternatieve beleggingen	72.297	-	-	11.743	-	-	-	84.040
Overige vorderingen	-19.346	84	375	3.981	57	2.345	77	-12.427
Totaal	220.940	12.454	54.109	233.336	6.834	23.915	37.510	589.098

Geografische spreiding van de beleggingen per 31 december 2016

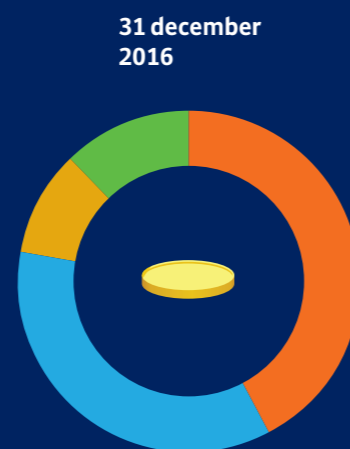
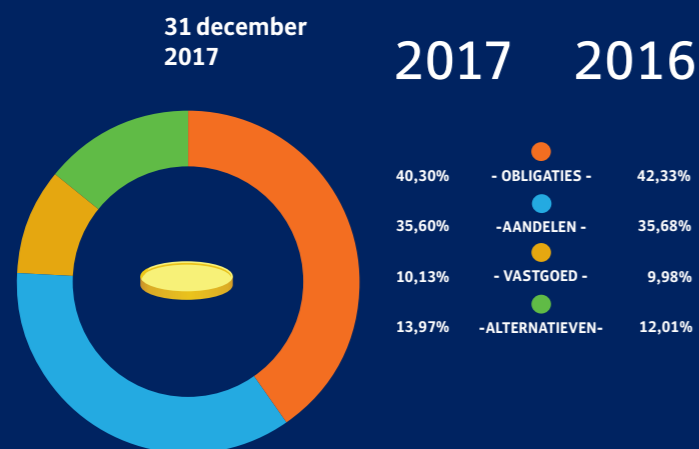
	EURO NOORD ¹	EURO ZUID ²	OVERIG EUROPA ³	VS EN CANADA	OCEANIË	AZIË	OPKOMEND	TOTAAL
Obligaties	132.758	4.444	16.760	85.392	1.267	1.615	4.998	247.234
Aandelen	16.390	3.657	21.185	111.803	5.083	19.295	31.014	208.427
Vastgoed	13.281	796	11.636	32.576	-	-	-	58.289
Alternatieve beleggingen	57.816	-	-	12.343	-	-	-	70.159
Overige	-/- 23.491	52	504	3.018	67	259	84	-/- 19.507
Totaal	196.754	8.949	50.085	245.132	6.417	21.169	36.096	564.602

¹ België, Duitsland, Finland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, Nederland en Oostenrijk,

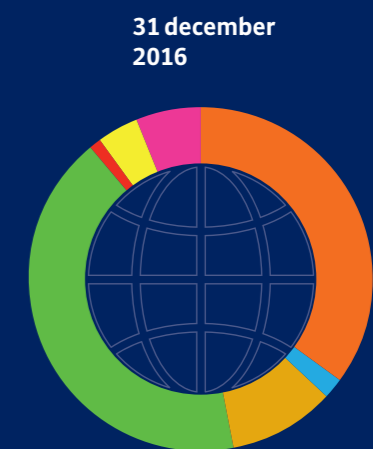
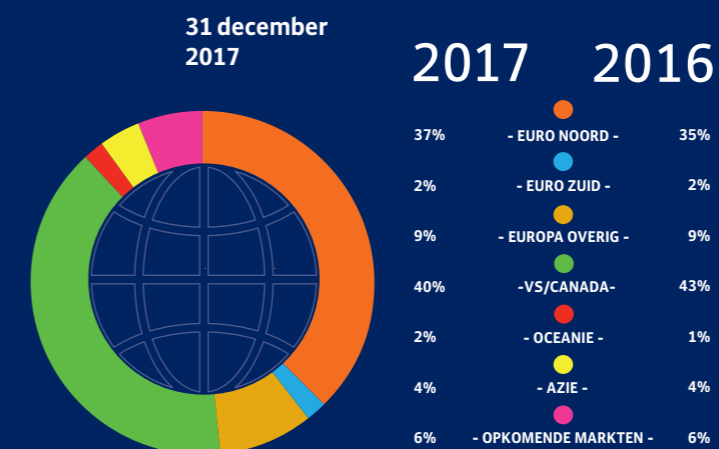
² Griekenland, Italië, Portugal en Spanje,

³ Denemarken, Hongarije, Noorwegen, Polen, Tsjechië, UK, Zweden en Zwitserland.

Beleggingsmix

Geografische spreiding

Voor de belegging in vastrentende waarden wordt slechts een beperkt valutarisico genomen (grotendeels afgedekt naar euro). Van het valutarisico met betrekking tot beleggingen in aandelen en in vastgoed die in USD zijn genoteerd, is ongeveer de helft afgedekt via valutatermijncontracten. Het valutarisico met

Samenstelling van de beleggingen

31 december	2017	2016
Vermogensbeheermandaten	510.350	491.069
Beleggingsfondsen	91.626	88.830
Directe beleggingen	-/- 12.878	-/- 15.297
	589.098	564.602

betrekking tot beleggingen in aandelen en onroerend goed die in GBP en JPY zijn genoteerd, wordt voor 80% afgedekt. Voor in andere valuta genoteerde beleggingen in aandelen, vastgoed en commodities wordt het valutarisico niet afgedekt

Verloop beleggingen

	2017	2016
Stand per 1 januari	564.602	537.250
Dividenden* (aankopen)	6.564	6.284
Interest* (aankopen)	6.742	6.937
Toevoeging (aankopen)	46.492	22.080
Onttrekking (verkopen)	-/- 62.807	-/- 26.619
Koersverschillen	27.505	18.670
Stand per 31 december	589.098	564.602

*Ontvangen dividenden en interest worden automatisch herbelegd.

Waardering van de beleggingen

	Marktnotering (1)	Afgeleid (2)	Waarderingsmodellen	31 dec. 2017
Obligaties	242.433	-	-	242.433
Aandelen	182.805	31.314	-	214.119
Indirect vastgoed	60.933	-	-	60.933
Alternatieve beleggingen	11.985	72.055	-	84.040
Overigen	12.220	-/- 24.647	-	-/- 12.427
	510.376	78.722	-	589.098

	Marktnotering (1)	Afgeleid (2)	Waarderingsmodellen	31 dec. 2016
Obligaties	247.234	-	-	247.234
Aandelen	177.413	31.014	-	208.427
Indirect vastgoed	58.289	-	-	58.289
Alternatieve beleggingen	-	70.159	-	70.159
Overigen	8.197	-/- 27.704	-	-/- 19.507
	491.133	73.469	-	564.602

1. Gewaardeerd op de reële waarde per balansdatum zoals opgegeven door zowel het onafhankelijke effecten-bewaarbedrijf als de externe vermogensbeheerder.

2. Gewaardeerd op de opgaven van de externe vermogensbeheerders in geval van beleggingsfondsen.

De belegging in obligaties heeft betrekking op zowel staats- als bedrijfsobligaties. Deze obligaties hebben de volgende ratings:

31 december	2017	2016
AAA	58.669	61.092
AA	69.093	73.255
A	48.002	52.834
BBB	60.851	53.971
< BBB	5.733	5.884
Geen rating	85	198
	242.433	247.234

Bij (vooral) de vastrentende beleggingen wordt krediet- en renterisico gelopen.

Met betrekking tot het kredietrisico geldt dat de helft van de vastrentende portefeuille wordt belegd in staatsobligaties. Als gevolg van de keuze voor kortlopende obligaties van een geselecteerd aantal eurolanden is de exposure naar deze landen relatief groot. Deze bestaat voor 8,5% (van de totale beleggingsportefeuille) uit Frankrijk (2016: 9,1%), voor 6,8% uit Duitsland (2016: 7,2%), voor 2,0% uit Nederland (2016: 2,3%) en voor 1,4% uit Oostenrijk (2016: 1,5%). Bij bedrijfsobligaties is het maximaal aan een tegenpartij uit te lenen bedrag beperkt.

Het instituut gebruikt zelf geen afgeleide financiële instrumenten ter beperking van het renterisico, maar heeft dit risico beperkt door te kiezen voor een portefeuille staatsobligaties met een korte gemiddelde looptijd en door de externe vermogensbeheerders van de portefeuilles bedrijfsobligaties de mogelijkheid te bieden de gemiddelde resterende looptijd van de obligaties in beperkte mate aan te passen.

Uitstaande valuta termijncontracten per 31 december 2017

(in duizenden)

Verkochte valuta:	Onderliggende waarde in v.v.	Datum	Termijnkoers	Koers per 31 dec. 17	Ongerealiseerd resultaat in EUR
GBP	14.478	9-3-18	0,89661	0,88929	-/- 133
GBP	962	9-3-18	0,88849	0,88929	1
JPY	1.771.056	9-3-18	132,92039	135,36241	240
USD	102.016	9-3-18	1,20077	1,20560	340
USD	18.164	9-3-18	1,20077	1,20560	61
					509

Uitstaande valuta termijncontracten per 31 december 2016

(in duizenden)

Verkochte valuta:	Onderliggende waarde in v.v.	Datum	Termijnkoers	Koers per 31 dec. 16	Ongerealiseerd resultaat in EUR
GBP	14.369	9-3-17	0,85185	0,85500	62
JPY	1.611.235	9-3-17	119,80065	123,01890	352
USD	94.658	9-3-17	1,06397	1,05822	-/- 483
					-/- 69

Het ongerealiseerd resultaat is als beleggingsopbrengst opgenomen in de staat van baten en lasten. Uitwisseling van onderpand voor de valuta termijncontracten vindt niet plaats.

Uitstaande inflatieswap contracten per 31 december 2017

Datum	Onderliggende waarde (EUR)	Percentage	Tegenpartij	Ongerealiseerd resultaat in EUR
12-08-2021	50.000	2,195%	Barclays Capital	-/- 6.269
19-08-2021	50.000	2,140%	Barclays Capital	-/- 5.910
29-08-2021	50.000	2,049%	RBS	-/- 5.371
05-09-2021	50.000	2,025%	RBS	-/- 5.220
12-09-2021	25.000	1,950%	RBS	-/- 2.386
Totaal	225.000			-/- 25.156

Uitstaande inflatieswap contracten per 31 december 2016

Datum	Onderliggende waarde (EUR)	Percentage	Tegenpartij	Ongerealiseerd resultaat in EUR
12-08-2021	50.000	2,195%	Barclays Capital	-/- 6.835
19-08-2021	50.000	2,140%	Barclays Capital	-/- 6.488
29-08-2021	50.000	2,049%	RBS	-/- 5.935
05-09-2021	50.000	2,025%	RBS	-/- 5.735
12-09-2021	25.000	1,950%	RBS	-/- 2.642
Totaal	225.000			-/- 27.635

De wijziging in het ongerealiseerde resultaat ad € 2.479.000 positief is als beleggingsresultaat opgenomen in de staat van baten en lasten. Het bewaarbedrijf draagt zorg voor de uitwisseling van onderpand met Barclays Capital en RBS. Hierbij wordt een

minimum transferbedrag van € 250.000 gehanteerd. Voor het beschikbaar gestelde onderpand wordt verwezen naar de niet in de balans opgenomen verplichtingen.

(3) Liquide middelen

per 31 december	2017	2016
ABN-AMRO	5.070	3.710
Rabobank	5.000	-
Totaal	10.070	3.710

De liquide middelen staan per balansdatum ter vrije beschikking van het instituut.

* In verband met de – bij de niet in de balans opgenomen verplichtingen beschreven – borgstelling, is een bedrag ter grootte van € 5 miljoen gestort op een bankrekening bij de Rabobank. Vanaf januari 2018 tot de beëindiging van de borgstelling in december 2018 kan het instituut niet vrij over deze middelen beschikken.

PASSIVA

(4) Eigen Vermogen

	2017	2016
Stand per 1 januari	558.014	534.664
Resultaat boekjaar	30.275	23.350
Stand per 31 december	588.289	558.014

Resultaatbestemming

Het voordelig saldo over 2017 ad € 30.275.000 komt in zijn geheel ten gunste van het eigen vermogen.

Het eigen vermogen staat ter vrije beschikking van het instituut.

(5) Kortlopende schulden

Stand per 31 december	2017	2016
Nog te betalen subsidies 2009	-	9
Nog te betalen subsidies 2010	46	51
Nog te betalen subsidies 2011	-	171
Nog te betalen subsidies 2012	258	282
Nog te betalen subsidies 2013	997	1.666
Nog te betalen subsidies 2014	780	1.967
Nog te betalen subsidies 2015	2.496	4.620
Nog te betalen subsidies 2016	3.794	5.443
Nog te betalen subsidies 2017	6.412	-
Leveranciers	269	250
Belastingen / premies sociale verzekeringen	64	66
Overlopende passiva	703	562
Totaal	15.819	15.087

De nog te betalen subsidies betreffen de in de genoemde jaren toegekende bedragen die per balansdatum nog niet zijn betaald, omdat de aanvrager nog niet aan alle voorwaarden heeft voldaan. Ook kan door de aard van de diverse projecten een betaling op een later tijdstip plaatsvinden en dus een langlopend karakter hebben. Het gedeelte van de nog te betalen subsidies dat een langlopend karakter heeft, wordt per 31 december 2017 geschat op € 3,8 miljoen (2016: € 4,9 miljoen).

Voor een deel van de nog te betalen subsidies is de toekomstige uitbetaling gebaseerd op aan te tonen prestaties. Daardoor is het mogelijk dat de feitelijke toekomstige betalingen lager uitvallen dan de per balansdatum gereserveerde bedragen. Dit wordt op het moment van afsluiting van het project als een vrijval verantwoord.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Instituut Gak benut het effecten-uitleenprogramma van het bewaarbedrijf, maar maakt geen gebruik van de mogelijkheid om onderpand in geld te ontvangen en dit te herbeleggen in vastrentende waarden (leverage). Momenteel wordt alleen van uitleen van effecten gebruik gemaakt tegen onderpand, bestaande uit beursgenoteerde aandelen en obligaties. Hiermee is een bedrag van € 72,8 miljoen gemoeid (2016: € 74,2 miljoen). Voor het uitlenen van de effecten is een vergoeding ontvangen ad € 143.000 (2016: € 126.000). Die vergoeding is opgenomen in het resultaat beleggingen.

Het instituut heeft enkele derivaten (inflatieswaps) afgesloten waarbij uitwisseling van onderpand met de tegenpartijen plaatsvindt. Daartoe zijn effecten met een waarde van € 26,3 miljoen (2016: € 28,7 miljoen) als onderpand aan tegenpartijen ter beschikking gesteld.

In 2017 heeft Instituut Gak besloten een garantie af te geven in verband met een bancaire financiering van een (tijdelijk) liquiteitstekort van de Stichting Private Aanvulling WW en WGA, voor een bedrag van maximaal € 5 miljoen. Ten aanzien van de aan de Rabobank afgegeven garantie van maximaal € 5 miljoen, bestaat de mogelijkheid dat het instituut verplicht wordt gesteld een vergoeding aan de Rabobank te betalen. Op dit moment wordt de kans hierop gering geacht.

Instituut Gak heeft per balansdatum de volgende verplichtingen voortvloeiend uit langlopende overeenkomsten:

- contracten met betrekking tot auto-lease voor € 42.000 (2016: € 57.000)

De niet in de balans opgenomen verplichtingen vervallen als volgt:

31 december	2017	2016
Binnen 1 jaar	15	15
Tussen 1 en 5 jaar	27	42
Totaal	42	57

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(6) Koersverschillen beleggingen	2017	2016
Mutatie waarde aandelen	15.133	18.099
Mutatie waarde vastrentende waarden	-/- 1.890	674
Mutatie waarde indirect vastgoed	502	459
Mutatie waarde alternatieven	615	940
Mutatie waarde afdekking valutarisico's	10.666	-/- 2.381
Mutatie waarde inflatieswaps	2.479	879
Totaal	27.505	18.670

Bij toepassing van de beurswaarde met betrekking tot de waardering van de effecten per balansdatum worden zowel de gerealiseerde als de ongerealiseerde koersresultaten verantwoord ten gunste c.q. ten laste van het resultaat. Het totaal aan ongerealiseerde koersverschillen bedraagt per 31 december 2017 € 30,1 miljoen (2016: € 33,2 miljoen).

(7) Projecten	2017	2016
Toegezegde subsidies	7.570	6.111
Vrijgevallen subsidies*	-/- 1.115	-/- 1.423
Honoraria hoogleraren	618	503
Totaal	7.073	5.191

* Het bedrag aan vrijgevallen subsidies ad € 1.115.000 wordt voor € 442.000 verklaard door het niet realiseren van de door de aanvragers beoogde aantallen in- en uitstromende deelnemers in activeringsprojecten. Dit bedrag is lager dan in voorgaande jaren aangezien er bij de toekenning van subsidies aan maatschappelijke projecten is uitgegaan van lagere aantallen aan naar werk uit te stromen deelnemers dan in voorgaande jaren. Daarnaast wordt € 374.000 verklaard doordat projecten waaraan in voorgaande jaren subsidie is toegekend niet zijn gestart of tussentijds zijn beëindigd. Het resterende bedrag is het gevolg van lagere kosten binnen projecten dan verwacht.

Toegekende subsidies Categorie	Aantal	2017		2016	
		Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Activering	23	1.190	34	1.318	
Bijdragen aan het publieke debat	2	374	-	-	
Ontwikkeling en evaluatie van instrumenten en methoden	8	774	7	541	
Voorlichting	7	807	3	69	
Preventie	2	302	6	621	
Wetenschappelijk onderzoek	14	3.605	10	3.374	
Garanties en reserveringen	-	518	-	188	
Totaal	56	7.570	60	6.111	

(8) Personeelskosten	2017	2016
Lonen en salarissen	805	738
Bezoldiging bestuur	110	125
Vergoeding beleggingscommissie*	38	46
Vergoeding raad van advies*	22	24
Sociale lasten	315	309
Totaal	1.290	1.242

* Sommige leden wijzen een andere begunstigde aan.

Instituut Gak maakt gebruik van de vrijstelling op grond van artikel 383 Titel 9 Boek 2 BW tot vermelding van de bezoldiging van de directie.

Werkzame personen

Het gemiddelde aantal werkzame personen in 2017 bedraagt 10 (2016: 10).

Sociale lasten

Instituut Gak heeft voor de medewerkers een *defined benefit* pensioenregeling afgesloten. Via gebruik van Richtlijn 271.3 wordt de verschuldigde betalingen aan de verzekeraar als pensioenlast verantwoord. Dit is voor een bedrag ad € 225.000 (2016: € 215.000) onder sociale lasten opgenomen.

(9) Overige bedrijfskosten	2017	2016
Automatiseringskosten	22	12
Huisvestingskosten	56	41
Bureaunkosten	53	54
Overige kosten	132	163
Stand per 31 december	263	270

Hilversum, 9 mei 2018

Bestuur

Mr. F.K. Buijn – Voorzitter
Dr. E.P. de Jong – Vicevoorzitter
Dr. L.J.C.M. le Blanc
Drs. L.M.L.H.A. Hermans
Mw. mr. Y.C.M.T. van Rooy
Drs. A.F. van der Touw

Directie

R. Imhof RA Directeur

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan het bestuur van Stichting Instituut Gak

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening**Ons oordeel**

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Instituut Gak (hierna 'de stichting') te Hilversum gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de betreffende jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Instituut Gak per 31 december 2017 en van het resultaat over 2017, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2017;
- 2 de staat van baten en lasten over 2017;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2017; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Instituut Gak zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Voorwoord van de voorzitter;
- Kerncijfers;
- Het bestuursverslag;
- De overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de jaarrekening of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening**Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening**

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de

economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring de aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Utrecht, 9 mei 2018 KPMG Accountants N.V.
J.C. van Kleef RA

